

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

BOULEUTIKON TAGMA: ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ LYKIA, PAMPHYLIA,
PISIDIA VE KILIKIA BÖLGELERİNE BAĞLI KENTLERDE BOULE ÜYELERİNİN İDARİ
YAPILANMASI

Zekican DUMAN

Danışman

Prof. Dr. Mustafa ADAK

Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ

BOULEUTIKON TAGMA: ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ LYKIA, PAMPHYLIA,
PISIDIA VE KILIKIA BÖLGELERİNE BAĞLI KENTLERDE BOULE ÜYELERİNİN İDARİ
YAPILANMASI

Zekican DUMAN

Danışman

Prof. Dr. Mustafa ADAK

Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2025



AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Zekican DUMAN'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Nihal TÜNER ÖNEN

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Mustafa ADAK

Üye : Doç. Dr. Elif AKGÜN KAYA

Tez Başlığı: Bouleutikon Tagma-Roma İmparatorluk Dönemi Lykia, Pamphylia Pisidia ve Kilikia Bölgelerine Bağlı Kentlerde Boule Üyelerinin İdari Yapılanması

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 07 /05 /2025

Mezuniyet Tarihi : / /20

Prof. Dr. Tuncer DEMİR
Müdür

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Zekican DUMAN
Öğrenci Numarası	202155001006
Anabilim Dalı	Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları
Programı	(X) Yüksek Lisans () Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Mustafa ADAK
Turnitin Ödev Numarası	2691135583
Tez Başlığı	Bouleutikon Tagma-Roma İmparatorluk Dönemi Lykia, Pamphylia Pisidia ve Kilikia Bölgelerine Bağlı Kentlerde Boule Üyelerinin İdari Yapılanması

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Müdürlüğüne

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak Sayfası, b) Giriş, c) Genel Bilgiler, d) Gereç ve Yöntem, e) Bulgular ve f) Sonuç ve Öneriler kısımlarından oluşan toplam 97.sayfalık kısmına ilişkin, 03/06/2025 Turnitin adlı intihal tespit programından Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarında belirlenen filtrelemeler uygulanarak yukarıda detayları verilen ve ekte sunulan rapor alınmıştır. Uygulanan filtrelemeler ve Yüzdelik Karşılıkları:

- 1- Alıntılar hariç: %10__
- 2- Alıntılar Dahil: %12__

Akdeniz Üniversitesi “Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları”nı inceledim ve bu Uygulama Esasları’nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Zekican DUMAN

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

03./06./2025

Prof. Dr. Mustafa ADAK

Açıklamalar

- 1- Tez Çalışması Orijinallik Raporu tezin yalnızca “Kapak Sayfası”, “Giriş”, “Genel Bilgiler”, “Gereç ve Yöntem”, “Bulgular”, “Tartışma”, “Sonuç ve Öneriler” bölümlerinden oluşan kısmın tek bir dosya olarak intihal engelleme yazılımına yüklenmesi ile alınır.
- 2- Yazılıma yükleme yapılırken “Dosya Başlığı” (document title) olarak tez başlığının tamamı, “Yazar Adı” (author's first name) olarak öğrencinin adı, “Yazar Soyadı” (author's last name) olarak öğrencinin soyadı bilgisi yazılır.
- 3-İsteğe bağlı ayarlar kısmından; “Ödevleri şuraya gönder?” seçeneği mutlaka **DEPO YOK** şeklinde işaretlenmesi gerekmektedir.
- 4- Benzerlik oranında tüm sorumluluk öğrenciye aittir.
- 5- Tez savunma sınavı sonrasında başarılı bulunan öğrenci, tez savunma sınavı tarihi sonrasında tezde yapılmış muhtemel değişiklikleri içeren dosya kullanılarak alınmış ikinci bir intihal raporundaki bilgiler kullanılarak hazırlanmış ve tez danışmanı tarafından onaylanarak imzalanmış ikinci bir Raporu ve Beyanı Enstitüye teslim etmekle yükümlüdür.



AKADEMİK BEYAN

T.C

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

AKDENİZ UYGARLIKLARI ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ;

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Bouleutikon Tagma – Roma İmparatorluk Dönemi Lykia, Pamphylia Pisidia ve Kilikia Bölgelerine Bağlı Kentlerde Boule Üyelerinin İdari Yapılanması” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını beyan ederim.

Zekican Duman

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR LİSTESİ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY.....	v
ÖNSÖZ	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

POLİSLERDEKİ İDARİ YAPI VE EŞRAF REJİMİNİN ORTAYA ÇIKIŞINDAKİ ETMENLER

1.1. Polislerdeki İdari Yapı	4
1.1.1. Boule	5
1.1.2. Demos.....	6
1.1.2.1. Ekklesia (ἐκκλησία)	7
1.1.3. Arkhai ve Leitourgiai	8
1.2. Eşraf Rejiminin Ortaya Çıkışındaki Etmenler	9

İKİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK ASYA'DAKİ ROMA HAKİMİYETİ VE EYALET ORGANİZASYONU

2.1. Roma'nın Doğudaki Polislerle Teması ve İdari Yapılanma	13
2.2. Bithynia Bölgesinin Eyaletleştirilmesi ve Oluşturulan İdari Yapı	15
2.2.1. Ana Hatlarıyla İmparatorluk Dönemi Bithynia'sında Siyasi Yaşam	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LYKIA BÖLGESİNDEKİ İDARİ YAPI

3.1. Lykia Kentlerindeki İdari Yapı ve Boule'nin Oluşumu	22
3.1.1. Geç Klasik Dönem	22
3.1.2. Hellenistik Dönem.....	23
3.1.3. Lykia'nın Eyaletleştirilmesi ve Oluşturulan İdari Yapı	26

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PAMPHYLIA, PISIDIA VE KILIKIA BÖLGELERİNDE ROMA İDARESİ

4.1. Pamphylia, Pisidia ve Kilikia Bölgelerinin Eyaletleştirilme Süreci	31
---	----

BEŞİNCİ BÖLÜM

İMPARATORLUK DÖNEMİ SINIF OLGUSU VE İDARİ YAPIDA TABAKALAŞMA

5.1. Boule Üyeliği ve Memuriyetlerin Kategorizasyonu.....	37
5.2. Bouleutikon Tagma ve Proton Tagma.....	41

ALTINCI BÖLÜM

EPİGRAFİK TESTIMONIA

6.1. Gagai Kenti Bule Üyeleri İmparator Claudius'u Onurlandırıyor	46
6.2. Sidyma'da Yeni Kurulan Gerusia'nın Üye Listesi.....	47

6.3.	Aurelia Arsasis İçin Onurlandırma.....	50
6.4.	Pankalos İçin Onurlandırma	52
6.5.	II. Ptolemaios İçin Onurlandırma	53
6.6.	Kolalemis İçin Onurlandırma	54
6.7.	Quintus İçin Onurlandırma	56
6.8.	Thoas İçin Onurlandırma.....	57
6.9.	İsmi Günümüze Ulaşmayan Bir Kişi İçin Onurlandırma	58
6.10.	Kendeas İçin Onurlandırma ve Mompsos'un İdari Faaliyetleri	58
6.11.	Nineis İçin Onurlandırma	61
6.12.	Tetias İçin Onurlandırma	61
6.13.	Hippias(?) İçin Onurlandırma.....	62
6.14.	Bir Ailenin Yer Aldığı Onurlandırma Yazıtı	63
6.15.	<i>Boule</i> ve <i>Demos</i> II. Trokhomos'u Onurlandırıyor.....	64
6.16.	Aurelius Mandrianus Longinus için Onurlandırma	65
6.17.	Publia Plancia Aurelia Magniana İçin Onurlandırma.....	66
6.18.	Aquilina ve İki Çocuğu için Epitaph.....	68
6.19.	Melitine İçin Onurlandırma	69
SONUÇ		71
KAYNAKÇA KISALTMALARI.....		74
BİBLİYOGRAFYA.....		75
ÖZGEÇMİŞ		86

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	Adı Geçen Eser
bkz.	Bakınız
dn.	Dipnot
et al.	Et alii
İÖ.	İsa'dan Önce
İS.	İsa'dan Sonra
krş.	Karşılaştırınız
nr.	Numara
s.	Sayfa
sat.	Satır
s.v.	Sub Voce
vb.	Ve Benzeri
v.d.	Ve Diğerleri
vd.	Ve Devamı
vdd.	Ve Devamının Devamı
yak.	Yaklaşık

ÖZET

Roma, Geç Cumhuriyet ve İmparatorluk Dönemi boyunca doğuda hakimiyeti altına aldığı bölgeleri merkezi yönetime bağlı bir sistem çerçevesinde, eyaletler (*provinciae*) olarak organize etmiştir. Roma'nın eyalet olarak organize ettiği doğudaki bölgelerde topluluklar *polis* adı verilen şehir devletlerinde siyasi örgütlenmelerini sürdürmekteydi. Bir çok polis kent siyasetini *boule* ve *demos* adı verilen iki kurum aracılığıyla yürütmekteydi. Daha büyük güç yapıları karşısında değer kaybeden polislerde Hellenistik Dönem'den itibaren eşraf rejimi hüküm sürmekteydi. Roma, eyaletler halinde organize ettiği polislerde *boule* üzerinden düzenlemeler yaparak eşrafın kent siyasetindeki gayri resmi hakimiyetini resmi temellere oturtmuştur. Bu düzenlemeler sonucu *boule* üyeliği üzerinden kariyer fırsatları oluşturulmuş, konseyde görev yapan üyeler kente karşı ve kentin Roma'ya karşı olan yükümlülüklerinden sorumlu tutulmuştur. *Boule* üzerinde yapılan düzenlemeler çok sayıda edebi kaynağın yanı sıra, Atteia, Gagai, Patara kentlerindeki epigrafik verilerle de kanıtlanmıştır.

Bu yüksek lisans çalışması, Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi'nde Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerindeki polislerin idari yapılarını ve eyalet yapılma süreçlerini incelemektedir. Epigrafik ve edebi veriler aracılığıyla, Roma'nın doğu eyaletlerindeki yönetim politikalarının kent kurumlarına etkisi ve toplum ile kent eşrafı arasındaki değişen ilişkilere yer verilmiştir. İmparatorluk Dönemi'nde ilgili bölge kentlerinin *bouleutikon tagma*, *proton tagma* gibi kurumsal kimlikler geliştirdikleri ve kendilerini bu kimliklerle ayırt etme eğilimleri olduğu gözlemlenmektedir. Oluşturulan kurumsal kimliklere benzer bir şekilde, benzer ayrımların *bouleutikai arkhai* ve *demotikai arkhai* ifadeleriyle kent memuriyetleri üzerinde de kurulduğu gözlemlenmiş ve bu memuriyetlerin hiyerarşik bağlamları karşılaştırmalar yapılarak incelenmiştir. Yine, karşılaştırmalı veri analizi yapılarak bu ifadelerin Roma *senatus*'u ve *ordo senatorius* ile hangi kapsamlarda benzerlik taşıdığı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *boule*, *demos*, *arkhai*, *bouleutikon tagma*, *proton tagma*, *prote taksis*, *bouleutikai arkhai*, *demotikai arkhai*, *probouloi*, *arkhiprobouloi*.

SUMMARY

Throughout the Late Republic and Imperial Period, Rome organized the regions it dominated in the East into provinces within a centralized administrative system. In these provinces, communities continued their political organization in city-states known as poleis. Many of these poleis governed their political affairs through two principal institutions: the *boule* (council) and the *demos* (assembly). From the Hellenistic Period onwards, as the poleis lost significance in the face of larger power structures, a notable class regime began to prevail. Rome institutionalized the informal dominance of this notable class in city politics by implementing reforms through the *boule* in its provincial organization of the poleis. These reforms created career opportunities through *boule* membership, while assigning council members responsibilities both to their cities and to Rome. These reforms concerning the *boule* are substantiated not only by numerous literary sources but also by epigraphic evidence from cities such as Attēia, Gagai, and Patara.

This master's thesis examines the administrative structures and provincialization processes of the poleis in the regions of Lykia, Pamphylia, Pisidia, and Kilikia during the Hellenistic and Roman periods. Using epigraphic and literary evidence, it explores the impact of Rome's governance policies in the eastern provinces on urban institutions, as well as the evolving relationships between society and the urban elite. It is observed that during the Imperial Period, cities in the region developed institutional identities such as the *bouleutikon tagma* and *proton tagma*, distinguishing themselves through these identities. Similarly, distinctions such as *bouleutikai arkhai* and *demotikai arkhai* were established for urban offices, and the hierarchical contexts of these offices were examined through comparative analysis. Furthermore, the study investigates the extent to which these terms correspond to the Roman *senatus* and the *ordo senatorius* through detailed comparative data analysis.

Keywords: *boule*, *demos*, *arkhai*, *bouleutikon tagma*, *proton tagma*, *prote taksis*, *bouleutikai arkhai*, *demotikai arkhai*, *probouloi*, *arkhiprobouloi*.

ÖNSÖZ

Bu yüksek lisans tezinin ortaya çıkmış olmasında birçok kişinin katkısı olduğu belirtilmelidir. Bu kişilerden bazılarının isimlerini anmayı kendime borç bilirim. Önerdikleri tez konusu ve lisans eğitimimden itibaren oynadıkları yol gösterici rolleri sebebiyle danışman hocam Prof. Dr. Mustafa ADAK'a ve Doç. Dr. Burak TAKMER'e, karşılaştığım zorluklarda sundukları çeşitli imkanlar nedeniyle bilgi birikimlerinden her zaman faydalanabildiğim Prof. Dr. Nihal TÜNER ÖNEN ve Prof. Dr. Murat ARSLAN'a teşekkürlerimi sunarım. Son olarak, her zaman yanımda olan ve eğitimim için ellerinden gelen bütün imkanları seferber etmeye hazır bulunan aileme teşekkür ederim.

Bu yüksek lisans çalışmasının Eskiçağ tarihine yönelik sosyal ve siyasi bilimlerdeki mevcut bilimsel birikime katkılar sunmasını ümit ederim.

Zekican DUMAN

2025, Antalya

GİRİŞ

Roma İmparatorluğu antik çağın hegemonyaları arasında sadece büyüklüğü ile değil, ayrıca daha istikrarlı ve uzun ömürlü bir yapı kurmasıyla da öne çıkmıştır. Bunun böyle olmasındaki çeşitli unsurlar bir kenara koyulursa, Romalıların kurdukları hakimiyeti gönülsüzce boyun eğen bir tebaadan daha fazlasına dönüştürebilmeleri özellikle önemli bir unsur olmuştur. Nitekim Roma, hakimiyeti altına aldığı bölgeleri eyaletler halinde organize ederek yasalar dayatmasına karşın, bu bölgelerde yer alan topluluklar – özellikle de yerel yönetici sınıfın mensupları – Roma yaşam tarzını benimsemiş, eski fatihlerin sunduğu *pax Romana*’dan faydalanmış ve hatta imparatorluğun sunduğu hiyerarşi içerisinde yerlerini almak için çabalamışlardır. İmparatorluğun yayıldığı alan ve tebaasının kesinlikle homojen olmayan etnik yapısı düşünüldüğünde, Roma İmparatorluğu’nun sahip olduğu bu bağlamdaki *concordia ordinum*’un önemi bir kez daha anlaşılabilmektedir.

İmparatorluğun olağan işleyişi dış unsurlara bağlı olduğu kadar iç dinamiklere de bağlıydı. Özellikle kentlerden alınan vergiler, dolayısıyla kent ekonomisinin düzgün işleyişi ve kent yaşamının gelişimi hayati bir önem taşımaktaydı. Bu kapsamda yerel yönetici sınıf sadece mensup oldukları kentlerde yönetsel sorumluluklar üstlenmemektedir. Ayrıca merkezi yönetimin talep ettiği elçilikler, vergi mültezimliği gibi çeşitli sorumluluklar da bu yönetici sınıfın eline bırakılmıştı. Batıdaki *municipia*’larda *decuriones* ve Yunan polislerinde *bouleutai* mensup oldukları kentin yerel yönetici sınıfını temsil etmekteydi ve bir takım yeterlilikleri karşılamaları zorunluydu. Temelinde zenginliğin yattığı bu yeterlilikler eyaletler çapında kurulan sistemde aksaklıkların yaşanmaması için büyük önem taşımaktaydı. Öte yandan mensup oldukları konsey kariyer sahibi olmaları bakımından mil taşı rolü oynamaktaydı. Siyasi kariyerin yükselişi mensup olunan toplumda üstlenilen hizmetlere bağlıydı ve hizmetler önemli bir sosyal prestij sağlamaktaydı. Bu prestij kent yönetiminde pozitif bir rekabeti de beraberinde getirmektedir.

İmparatorluk genelinde hakim olan bir yerel yönetici sınıfı her zaman mevcut değildi. Özellikle birçok poliste Roma hakimiyeti öncesinde eşraf tabaka önemli memuriyetleri monopolize etmelerine karşın herhangi bir yönetici sınıfı temsil etmemektedirler. Öte yandan Roma, hakimiyet kurduğu kentlerde vergiler ve kentin işleyişinden sorumlu yerel bir yönetici sınıfı kurma ihtiyacı duymaktaydı. Böylece eyalet yasaları kapsamında *boule* üzerinde yapılan düzenlemeler kent eşrafının kurumsal bir yapı altında yönetici sınıfını temsil etmelerini mümkün kılmıştır. Epigrafik veriler Roma yönetiminin Asia, Bithynia ve Lykia eyaletlerinde yönetici sınıf oluşturmak için kentlerdeki *boule*’yi kullandığını net bir şekilde göstermektedir. Bununla birlikte, tez konusu kapsamında olan Lykia et

Pamphylia ve Kilikia eyaletlerindeki yazıtlarda geçen *proton tagma*, *bouleutikon tagma* gibi ifadeler bu yönetici sınıfının zamanla kendi aralarında kurumsal bir kimlik geliştirdiklerini göstermektedir. Bu kurumsal kimliğin yanısıra, yazıtlarda geçen *probouloi* ifadeleri ayrıca bazı yerleşimlerde bu sınıf içerisinde bir tabakalaşmanın varlığını göstermektedir. *Boule* üzerinde yapılan düzenlemeler sadece kurumsal kimliklerin oluşumu ve *boule* içerisinde bir çeşit tabakalaşmayla sınırlı kalmamış, ayrıca zamanla memuriyetlerde de bir çeşit kategorizasyonun oluşumuna neden olmuş gözükmektedir. Nitekim epigrafik verilerde yer alan *demotikai* ve *bouleutikai arkhai* ifadeleri, memuriyetler arasında da bir ayrımın mevcut olduğunu göstermektedir.

Bu çalışma, İmparatorluk Dönemi'nde Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerine bağlı kentlerde *boule* üyeleri üzerinden oluşturulan yerel yönetici sınıfını ve bu sınıf içerisindeki tabakalaşmayı incelemeyi amaçlamıştır. Birinci bölümde polislerin genelinde Hellenistik Dönem'den itibaren hakim olan idari yapı ve daha sonra Roma yönetimi tarafından Küçük Asya eyaletlerinde yapılan düzenlemeler aktarılarak tarihi arkaplana yer verilmiştir. Polislerdeki idari yapının oluşum sürecinin aktarıldığı bu bölümde ilk olarak Hellenistik Dönem polislerinde demokrasi anlayışının gelişimine, daha sonra polislerdeki idari yapının oluşumunda önemli bir rol oynayan *boule* ve *demos*'un yetki alanlarına ve Roma yönetimi altında geçirdikleri değişimlere yer verilmiştir. Bu sürece paralel olarak, Hellenistik Dönem'den itibaren polislerin daha büyük hegemonyalar karşısında geçirdikleri değişimler ve eşraf tabakanın kent yönetiminde öne çıkış süreci ele alınmıştır.

İkinci bölümde Roma hakimiyeti altına giren polislerin eyalet yasalarına (*leges provinciae*) tabi tutulma süreci ve kentlerde hakim olan eşraf rejiminin, *boule* üzerinde yapılan düzenlemelerle hukuki bir zemin kazanma süreci aktarılmıştır. Bu düzenlemeler eyalet yasaları (*leges provinciae*) kapsamında gerçekleştirilmiştir. Eyalet yasalarına yönelik karşılaştırmalı aktarımlar yapılmasına olanak vermesi nedeniyle Pontus et Bithynia Eyaleti'ndeki idari yapının oluşum sürecine yer verilmiştir. Principatus Dönemi'yle birlikte gelişen eyalet yönetim sistemiyle kent eşrafı, mensup oldukları şehrin yanısıra, Roma yönetimine karşı sorumluluklarda da kent ve eyalet yönetiminde önemli bir rol oynamıştır.

Üçüncü bölümde Lykia bölgesi kentlerindeki idari yapı Geç Klasik Dönem'den itibaren ana hatlarıyla aktarılmıştır. Bölge kentlerinin Hellenistik Dönem'deki kurumsal dili ve kurumlarındaki değişim sürecine yönelik veriler bir araya getirilerek kentsel *boule*'nin oluşum aşamaları incelenmiştir. Bu değişim sürecinde epigrafik verilerde yer alan kurumsal ve idari terimler analiz edilmiş, Hellenistik kralların etkisi ve gelişen Lykia Birliği düşüncesine yer verilmiştir. Daha sonra

Lykia Birliği ve Roma ile olan müttefiklik ilişkilerine ve ayrıca Lykia'nın ilhak edilme sürecine yönelik veriler aktarılmıştır. İlhak sonrası kentsel *boule*'de yapılan düzenlemelere ışık tutan iki epigrafik belge analiz edilmiştir. Son olarak bölgede oluşturulan eyalet yasasına yönelik veriler incelenmiştir.

Dördüncü bölümde Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerinde Hellenleşme ve Romanizasyon sürecine yer verilmiştir. Roma yönetiminin izlediği politikalar ve bu politikalar süresince vuku bulan askeri hareketler kronolojik olarak ana hatlarıyla aktarılmıştır. Romalı komutanların faaliyetlerine ve mahmi krallıklarla olan ilişkilerine yer verildikten sonra ilgili bölgelerin eyaletleştirilme süreci ve sınır değışiklikleri işlenmiştir. Kilikia Eyaleti'nin dağıtıldığı süreçten sonra Flaviuslar Dönemi'nde yeniden organize edilmesi, daha sonra Antoninler Dönemi'nde üçlü eyalet (κοινὸν τριῶν ἐπαρχειῶν) olarak organize edilmesi işlenerek beşinci bölüme geçilmiştir.

Beşinci bölümde *boule*'ye mensup kent eşrafı tarafından geliştirilen kurumsal kimliklere ve memuriyetlerin *bouleutikai* ve *demotikai* olmak üzere ikili kategorizasyonuna yer verilmiştir. Memuriyetler ikili bir şekilde kategorize edilmelerine karşın aralarındaki sınırlar kesin olarak ayırt edilememektedir. Aralarındaki sınırlara yönelik ipucu veren yazıtlar değerlendirilerek hangi memuriyetlerin *bouleutikai* ve *demotikai* arasında geçiş noktasına işaret edebileceği incelenmiştir. Bu hususta kalıtsal *boule* üyeliklerini sürdürmek için kişilerin gerek bireysel olarak, gerekse aileleri için vekaleten üstlendikleri sorumluluklar, vaatleri ve sergiledikleri kamusal cömertlikler incelenmiştir. Kalıtsal olarak elde edilen *boule* üyeliğinin sürdürülmesindeki bazı unsurlar, mantıksal olarak Roma *senatus*'undaki *ordo senatorius* ile benzerlikler göstermektedir. İlgili benzerlikler hipotetik ifadelerle aktarılmıştır. Daha sonra *boule* üyeleri arasındaki tabakalaşmaya işaret eden veriler incelenmiştir. Bu tabakalaşmanın edebi ve epigrafik metinlere yansımaları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu hususta *proton tagma/prote taksis* ve *bouleutikon tagma* ifadelerini barındıran yazıtlar değerlendirilmiştir. İlgili ifadeler incelendikten sonra *boule*'nin homojen olmayan yapısını yansıtan *probouloi* yazıtlarına yer verilmiştir. Epigrafik veriler özellikle Pisidia, Pamphylia ve Kilikia kentlerinde *probouleia*'nın yoğun bir şekilde kullanıldığını göstermektedir. Epigrafik veriler ayrıca *probouloi*'a başkanlık eden bir *arkhiproboulos*'un da mevcut olduğunu göstermektedir. Altıncı bölümde epigrafik testimonia'ya yer verilerek Sonuç kısmına geçilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

POLİSLERDEKİ İDARİ YAPI VE EŞRAF REJİMİNİN ORTAYA ÇIKIŞINDAKİ ETMENLER

1.1. Polislerdeki İdari Yapı

Antik Yunan topluluklarının temel örgütlenme biçimi olan polisler, bir şehir merkezi ve onu çevreleyen kırsal alandan (χώρα) oluşan, idari, hukuki ve sosyal bağlamlarda mensuplarının aktif rol oynadığı özerk şehir devletleriydi.¹ Polisler ideal olarak her türlü dış etkiden bağımsız bir şekilde özgürlüklerini (ἐλευθερία) ve kendi anayasalarına göre işleyen özyönetimlerini (αὐτονομία) sürdürmeyi hedeflemekteydi. Hellas, Küçük Asya ve Ege Denizi adalarında bazı topluluklar Arkaik Dönem'e kadar uzanan kadim gelenekleriyle övünmekteydi. Fakat polisler iç dinamiklerine ve toplumsal yapılarına göre değişkenlik gösteren anayasalara sahip olabilirdi. Bu anayasalar içinde demokrasi (δημοκρατία), oligarşi (ὀλιγαρχία) ve tiranlık (τυραννίς) sık rastlanan rejimler arasında yer almaktaydı. İskender'in doğu seferlerinde izlediği oligarşi ve tiranlık karşıtı politika sonucunda demokrasi, Yunan dünyasında bir şehrin ideal anayasası olarak kabul görülmüş ve sık sık özgürlükle ilişkilendirilmiştir.² Demokrasi İskender'den sonra da popülerliğini koruyan idare biçimi olmaya devam etmiştir; zira özerklik ve demokrasinin sık sık politik sloganlar olarak kullanılması, Hellenistik dünya genelinde demokrasi kavramının güçlenmesinde önemli bir rol oynamıştır.³ Böylece Arkaik Dönem'den beri demokrasi anlayışının ön planda olduğu birçok kentin yanı sıra, İskender'in fetihlerinden itibaren geniş bir coğrafya boyunca kurulan polisler de, çoğunlukla demokratik unsurların ön planda olduğu bir yapıyı korumaya özen göstermiştir. Polislerde zorla dayatılan rejimler kısa sürmekteydi ve bu, bağımsızlıklarına bir müdahale olarak görülmekteydi. Zira kentlerin bağıllığını sağlamak isteyen Hellenistik krallar da çoğu zaman kent kurumlarına ve idari yapılarına karşı ılımlı davranmayı tercih etmekteydiler. Fakat Hellenistik Dönem ve Roma Dönemi boyunca vuku bulan toplumsal ve politik gelişmeler polislerin bağımsızlık anlayışında bir takım değişiklikleri de beraberinde getirmiştir.

Demokrasinin hakim olduğu polisler, toplumsal düzenlerini ve siyasi varlıklarını “doğrudan demokrasi” olarak tanımlanan bir anlayış çerçevesinde sürdürmüşlerdir. Doğrudan demokrasi, yurttaş statüsündeki bireylerin (πολιται) karar alma süreçlerinde ve yönetimde etkin bir şekilde yer aldıkları

¹ Aristoteles Klasik Dönem polisini bir yurttaş topluluğu (κοινωνία τῶν πολιτῶν) olarak tanımlamıştır; Arist. *Pol.* 1274b.

² Jones, 1940: 157 vd.

³ Ma, 2024: 219.

yönetim anlayışını ifade etmektedir.⁴ Kent kasası (ταμεῖον) makamların harcamalarını karşılayabildiği sürece yurttaşların çoğu seçilmeleri durumunda yönetsel mevkilerde yer alabilmekteydi. Çok sayıda yurttaşın kent yönetimine katılımını teşvik eden hizmet anlayışına paralel olarak, görevde bulunma süresi genellikle bir yıl ile sınırlandırılmaktaydı. Polisler halkın kurumsal bir yapı altında katılım gösterebildiği bir meclise (demos) ve yürütme kurulu olarak görev gören bir konseye sahipti. *Demos*'a yasa önerileri sunan ve toplantı gündemini hazırlamakla sorumlu olan konseylerde Roma Dönemi'ne kadar kısa süreler için görev yapılmaktaydı. Üstlenilen idari ve toplumsal görevler ilgili kurumlar üzerinden halk oyuyla elde edilmekteydi.

1.1.1. Boule

Boule (βουλή) veya Danışma Meclisi, mensupları günlük kamu işlerinden ve aynı zamanda *demos*'un toplantı (ἐκκλησία) gündemini hazırlamakla sorumlu olan siyasi bir kurumdur. Çok sayıda görev üstlenen bir yürütme kurulu olarak *boule*, bir polisin idari-siyasi bel kemiğini oluşturmaktaydı.

Gelişim süreci Atina'da iyi belgelenmiştir. Danışma meclisi görevi gören Areios Pagos'un görevlileri görev süresini tamamlayan *arkhon*'lardan oluşmaktaydı. Bu meclisin yanına ilave olarak İÖ. 594/593 yılında Solon tarafından her *phyle*'den 100 kişi olmak üzere toplamda 400 üyeden oluşan *boule* oluşturulmuştur.⁵ İÖ. 508/507 yıllarında gerçekleşen Kleisthenes reformları ile birlikte *phyle* sayısı ona yükseltilerek her *phyle*'den elli kişinin kura yoluyla seçildiği 500 kişilik meclis formunu almıştır.⁶ Solon ve Kleisthenes tarafından düzenlenen *boule*'nin temel görevi halk meclisinin gündemini hazırlamaktır (προβούλευσις).⁷ Danışma meclisi gündem hazırlama ve meclis oturumunu organize etme işlerini *prytaneis*, *proedroi*, *probouloi* gibi kendi içinde oluşturduğu komisyonlar aracılığıyla yerine getirmekteydi.⁸ Komisyon üyeleri halka sunulacak önerileri önceden görüşerek ilgili önergelerin müzakare edilip nihai karara varılması için geçici bir karar şeklinde (προβούλευμα) *ekklesia*'ya sunmaktaydı.

Boule olarak adlandırılan konseyin bileşimi ve yetki alanları kentlerin anayasal formuna göre değişiklik göstermekteydi. Konsey sadece idari sürecin organize edilmesini sağlamayıp ayrıca hukuki ve ekonomik alanlarda da faaliyet gösterebilmekteydi. Örneğin *arkhon*ların ve sonraki yılın kurul üyelerinin göreve uygunluklarını denetleyebilirdi (dokimasia). Ayrıca *boule* içinde (örneğin *logistai*

⁴ Veyne, 1990, 85. Kent teritoryumunda bulunan farklı statüdeki kişiler de yönetimde yer alabilmekteydi, bkz. s. 24 vd.

⁵ Arist. *Ath. pol.* 8,4; Plut. *Sol.* 19,1-2.

⁶ Arist. *Ath. pol.* 21,4; 43,2

⁷ Rhodes, 1972: 17; 205.

⁸ Magie, 1950: 834, dn. 18; Jones, 1940: 165 vd.

olarak) görev yapan bir komite tarafından kent harcamalarının denetimi gerçekleştirilebilmektedir.⁹ Yine içinde oluşturulan komiteler aracılığıyla başta kente karşı olmak üzere ciddi suçlamalarda hukuki sürecin başlatılmasında (εἰσαγγελία) rol oynayabilmektedir.¹⁰ Kent yönetiminde oynadığı rol göz önüne alındığında, demokratik yapıya sahip topluluklar tarafından *boule* üyeliği için sınırlı bir görev süresi belirlenmiştir; böylece *demos*'u gölgede bırakan ayrıcalıklı bir meclis üyeleri sınıfının oluşması engellenmiştir.¹¹

Boule, Roma hakimiyeti altında demokratik unsurlarını kaybetmiştir. Geç Hellenistik Dönem'de kent kurumlarının girdiği mali krizler sonucu varlığı pek çok kentte belirginleşmeye başlayan eşraf rejimi, *boule* üzerinde yapılan düzenlemeler sonucunda hukuki bir zemine oturtulmuştur; zira konsey, Roma yönetimi tarafından üyelik kriterlerinin zenginliğe ve soyluluğa dayalı olduğu bir kurum haline getirilmiştir. Böylece mensubu oldukları kentlerde külfetli hizmetler (leitourgiai) üstlenen, onursever ve hayırsever tutumlarda bulunan varlıklı yurttaşlar, kalıcı olarak *boule* üyesi yapılarak çoğu zaman yaşam boyu ve nesillerce kent siyasetinde yer almışlardır. Bu gelişme zamanla kentlerdeki *boule*'nin *senatus* ile paralellikler taşıyan oligarşik bir kuruma dönüşmesine neden olmuştur.¹² Bu kişiler konsey üyeleri olarak yurttaşlar arasında ayrıcalıklı bir grup haline gelmiş ve zaman içerisinde sınıfsal bir bilinç oluşturmuşlardır. Zira bir çok bölgedeki yazıtlardan eşraf sınıfının *boule* üyeleri olarak kurumsal bir kimlik geliştirdikleri ve bu kimlikleri üstün bir statü göstergesi olarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte *boule*'nin geçirdiği bu değişim *demos* ile aralarında olan güç dengesini de etkilemiştir. Artık konsey içindeki görevler her yıl yeni oluşturulan bir komiteden ziyade görev bilinci daha yüksek kişiler tarafından üstlenilmekteydi. Bu haliyle *boule* hala *ekklesia*'nın gündemini hazırlamaya devam ediyordu. Gündem konseyde yer alan ayrıcalıklı kişiler tarafından belirlense de, son söz hala *ekklesia*'da alınan karara bağlıydı.

1.1.2. Demos

Demos (δῆμος) ifadesi, literatürde geniş bir anlama sahiptir.¹³ Yazıtlarda genellikle, erkek yurttaşların kolektif olarak polisin iradesini temsilen karar aldığı kurumsal bir yapı, halk meclisi

⁹ DNP 2, 1997: 838.

¹⁰ DNP 2, 1997: 838.

¹¹ DNP 2, 1997: 836.

¹² Pleket, 1998: 205.

¹³ Temelde halk anlamını taşıyan *demos*, bir topluluğun bütün vatandaşlarını ya da ayrıcalıklı kişilerden ayırt edilmesi için sıradan insanları ima etmek için kullanılabilirdi. Atina'da, örneğin Zeus Stoası'ndaki *demokratia* ile birlikte kavram kişileştirilerek portrelerde ve kabartmalarda tasvir edilmiştir. *Demos* çoğul haliyle topografik olarak tanımlanmış topluluklar için de kullanılmaktaydı; bkz. Plin. *Nat.* 35, 129; Paus. 1.3.3; DNP 3, 1997: 463.

anlamıyla yer almaktadır. Zira bir polisin aldığı kararlar için yazıtlarda ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ (Danışma Meclisi ve Halk Meclisi karar verdi) ifadesi sıkça kullanılmaktadır.¹⁴

1.1.2.1.Ekklesia (ἐκκλησία)

Halk meclisinin toplantısı *ekklesia* (ἐκκλησία) olarak adlandırılmaktadır.¹⁵ Bu toplantılarda alınan kararlar halk oyuyla belirlenmekteydi ve nihai karar niteliği taşımaktaydı.¹⁶ *Ekklesia*'nın gündemi *boule*, *synedrion* ya da *gerusia* altında görev yapan komiteler tarafından hazırlanmaktaydı. Kent arkhonları da aralarında bir *collegium* oluşturarak bu tarz bir komitelerin üstlendiği görevi yerine getirebilmekteydi.¹⁷ Ayrıca yüksek makamlarda görev yapan kişiler doğrudan halkı toplantıya çağırıp belirli bir gündem çerçevesinde toplantı yapılmasını talep edebilirdi.¹⁸

Ekklesia'da yasa teklifleri, kent memurlarının seçimi, vatandaşlık hakkı, dış politika, kişilerin onurlandırılması ya da yargılanması ve diğer gündemler çerçevesinde oylama yapılmaktaydı. Klasik Dönem Atinası'nda her *prytaneia* döneminde biri ana toplantı (κυρία ἐκκλησία) olmak üzere dört olağan toplantı mevcuttu.¹⁹ Düzenli toplantılar dışında gerçekleşen olağandışı toplantılara (σύγκλητος ἐκκλησία) da ayrıca yer verilmekteydi.²⁰ Atina'daki kadar yoğun olmasa da *ekklesia* diğer kentlerde olağandışı durumlar hariç genellikle ayda bir ya da iki kez düzenli olarak gerçekleşmekteydi.

Kent memurlarının seçildiği *ekklesia*'ya (ἀρχαιρεσιακὴ ἐκκλησία) büyük önem verilmekteydi. İmparatorluk Dönemi'nde kent görevlilerinin seçiminde yetki önceden olduğu gibi halkın elindeydi.²¹ Makamlarda görev alma süresi genellikle bir yıl ile sınırlanmıştı ve buna bağlı olarak memur seçimleri (ἀρχαιρεσία) yılda bir kere gerçekleşmekteydi.²² Aday listeleri *demos*'a sunulmadan önce *boule*'de hazırlanmaktaydı ve nihai kararı *demos* vermektedir.²³ Hellenistik Dönem'den itibaren toplulukların artan mali ihtiyaçları ve finansal yüke sahip önemli kent

¹⁴ DNP 3, 1997: 463.

¹⁵ Arkaik ve Klasik Dönemler'de Dor kentlerinde halk meclisi toplantıları için *halia* (ἅλια) ifadesi kullanılmaktaydı, bkz. Hdt. 7,134; Arist. *Pol.* 1301b 23.

¹⁶ Dış tehdit veya iç istikrarsızlık dönemlerinde, halkın kararları bazen demagoglar veya popülist liderlerin etkisine kapılabiliyordu, bkz. Ober, 1989: 163 vd.

¹⁷ Bkz. s. 24.

¹⁸ Dmitriev, 2005: 28.

¹⁹ Aristot. *Ath. pol.* 43. 4-6.

²⁰ DNP 3, 1997: 935.

²¹ Quass, 1993: 399.

²² Quass, 1993: 399.

²³ Konuya yönelik Plutarkhos'un genel ifadeleri; Plut. *praec. ger. r. p.* 813 C: “ὅς δ' ὀνομάζουσιν ἐξουσίας καὶ χειροτονοῦσιν ἀρχὰς ... τοῦ δήμου κατὰ νόμον διδόντος καὶ καλοῦντος.”

memuriyetleri, halkı zengin vatandaşlara bağımlı hale getirdi ve bu bağımlılık *demos*'un karar alma olanaklarını ciddi biçimde sınırlamaktaydı.²⁴ Halk meclisinin karar alma olanağını sınırlayan bir başka unsur da Roma yönetimi altında eşraf tabakanın kalıcı olarak *boule* üyesi yapılması olmuştur. *Ekklesia*'nın gündemini belirleyen *boule* olmaya devam etmişti ve tüm önemli makamlar artık yerel bir aristokrasi tarafından üstleniliyordu. Polis, bu düzenlemelerden sonra da kent yerleşimini merkez alan, eşrafın önderlik ettiği timokratik bir yapı altında kendi kendini yöneten bir topluluk olmaya devam etti.²⁵

1.1.3. Arkhai ve Leitourgiai

Polislerdeki idari ve toplumsal alanlara yönelik görevler genellikle *arkhai* (ἀρχαί, lat. honores) ve *leitourgiai* (λειτουργίαι, lat. munera) olarak kategorize edilmektedir. *Arkhai* (ἀρχαί) siyasi-idari otorite ile üstlenilen yönetsel görevleri kapsamaktaydı ve bu kişilerden ilgili görev için belirli yeterliliklere sahip olmaları beklenmekteydi.²⁶ Kelimenin fiil hali (ἀρχεῖν) başlamak, liderlik etmek, yönetmek anlamlarını taşımaktadır; isim-sıfat hali ise (ἀρχων) yönetici, magistrat anlamlarına karşılık gelmektedir.²⁷ İlgili görevler *leitourgiai*'ın aksine insanların talip olduğu itibarlı makamlardı ve normal şartlarda makam sahibinden herhangi bir mali katkıda bulunması beklenmemekteydi.²⁸

Varlıklı kişiler tarafından masraflarıyla birlikte üstlenilen görevler *leitourgiai* olarak değerlendirilmektedir.²⁹ Terim Atina'da İÖ. 4. yüzyıla kadar belli bir limitin üzerinde sermayesi olan bireyler tarafından üstlenilen zorunlu hizmetler için kullanılmaktaydı.³⁰ Bu hizmetler her ne kadar ekonomik anlamda büyük bir yük getirse de, görev sahiplerine toplumsal açıdan prestij kazandırdığı için çoğu zaman bir tür onursal sorumluluk olarak görülmekteydi. Bu sorumlulukları yerine getiren kişi, rekabetçi bir ortamda üstün bir çaba ve cömertlik sergileyerek dikkatleri üzerine çekebilirdi.³¹ *Leitourgia* sistemi, ilerleyen dönemlerde toplumda popülerlik ve otorite isteyen kişiler için önemli bir faaliyet alanı olmuş, Hellenistik Dönem ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde bir zorunluluktan ziyade “évergétisme ob honorem” anlayışına dayalı olarak işlev görmeye başlamıştır.³² *Euergesia* ile

²⁴ Quass, 1993: 422.

²⁵ Hansen, 2006: 50.

²⁶ Stephan, 2002: 68.

²⁷ Liddell ve Scott, 1996: 254 s.v. ἀρχω, ἀρχων.

²⁸ Stephan, 2002: 68.

²⁹ Macro, 1980: 677.

³⁰ Isocr. 7.25; Lys. 19.57–58; Dem. 20.18, 21.

³¹ Gauthier, 1985: 118.

³² Vayne, 1990: 131-132.

bağlantılı hale gelen *leitourgia* sistemi, ilerleyen dönemde kentlerde hakim olan eşraf rejiminin önemli bir aracı olmuştur.

1.2. Eşraf Rejiminin Ortaya Çıkışındaki Etmenler

Geç Klasik Dönem'den itibaren vuku bulan toplumsal ve politik gelişmeler, polislerin idari yapılarında varlıklı kişilerin rolünün arttığı bir süreci başlatmıştır. Bu süreçte kent maliyesi idari faaliyetleri finanse etmede yetersiz kalmış, toplum çeşitli görevleri masraflarıyla birlikte üstlenebilen kişilere başvurmuştur. Bu durum idari yapıda *euergesia* düşüncesinin gelişmesinde önemli bir etki yaratmıştır. Zira, kent kasasının zaman zaman *arkhai* dahil olmak üzere çeşitli sorumluluklarda yetersiz kalması, zenginlerin daha geniş bir alanda cömertliklerini sergilemelerine ve *leitourgiai* dahil olmak üzere çeşitli faaliyetleri zorunluluktan ziyade daha çok *euergetes* olarak yerine getirmelerine neden olmuştur.³³ *Euergetes* unvanı Atina'da halihazırda İÖ. 5. yüzyıldan beri yurttaş statüsünde olmayan kişilere ve krallara genellikle *proksenos* unvanıyla birlikte verilmekteydi.³⁴ Bu kişiler hizmetleri karşılığında elde ettikleri unvanların yanı sıra, mülk sahipliği gibi önemli konularda kilit rol oynayan yurttaşlık hakkı, vergilerde (εἰσφοραί) imtiyaz ve ilerleyen dönemlerde *leitourgia*'dan muhafiyet (ἀλειτουργός) gibi ayrıcalıklara da sahip olabilirlerdi. Başlangıçta bu kişilere sınırlı faaliyetler için başvurulmaktaydı ve elde ettikleri avantajlar sınırlıydı. Fakat kent kasasının kronik yetersizliği toplulukları varlıklı kişilere daha fazla başvurmaya sürükleyerek yurttaş statüsündeki kişilerin ve Hellenistik kralların da *euergesia* olgusuna dahil olmasına neden olmuştur. Duyulan ihtiyaca paralel olarak bu kişilerin kent siyasetindeki etkileri ve elde ettikleri onur payeleri de artış göstermiştir.

Hellenistik Dönem'de bir çok polis her ne kadar dış etkilerden bağımsız bir şekilde varlıklarını sürdürmeye çabalasa da, aleyhlerine gelişen siyasi ortamda böyle bir fikrin korunması oldukça zor bir durum halini almıştır.³⁵ Büyük hegemonyalar karşısında konumları giderek zayıflayan polisler, federal yapılar altında birleşmeye ya da daha büyük güçlerle çekişme yaşamak yerine çoğu zaman anlaşmaya varmak için çabalamaktaydı. Krallar ise, jeopolitik hedeflerinin çemberinde yer alan polislerin bağlılığını sağlamak için çeşitli kamusal cömertliklere (*philanthropia*) başvurabilirlerdi. Kraliyet cömertlikleri, hanedanlar arasındaki hakimiyet yarışında da belirleyici bir faktör

³³ Bu süreçte *arkhai* olarak değerlendirilen görevlerin *leitourgia* niteliği kazandığı gözlemlenmektedir (τὰς ἀρχαῖς λειτουργεῖν), bkz: Jones, 1940: 168; Quass, 1993: 298-299.

³⁴ Bu kişilerin yer aldığı onurlandırma yazıtlarında tıpkı Hellenistik Dönem yazıtlarındaki gibi faaliyetlerine ve atalarına da yer verilmekteydi. Örnekler için bkz; Quass, 1993: 40-41.

³⁵ Özerkliklerini sürdüren polislerin yanı sıra kraliyet kuruluşları olan ve doğrudan kraliyet yönetimine tabi olan kentler de mevcuttu, bkz. Ma, 1999: 153-174.

olabilmektedir.³⁶ Bu cömertlikler genel olarak festivallerin organize edilmesi, vakıfların kurulması, kamu yapılarının finanse edilmesi ve temel gıda tedarikinde kolaylıklar sağlanması gibi faaliyetlere yöneliktir.³⁷ Kamu yapılarına yönelik olanlar başta olmak üzere, yüksek meblalardaki harcamaları finanse edebilen krallar, kent yaşamının gelişmesine güçlü bir ivme kazandırabilirdi. Hanedanlardan kent yaşamına olumlu etkileri olan bu tarz cömertlikleri elde etmenin çeşitli yolları mevcuttu. Örneğin, kraliyet hizmetinde yer alan elitler, temsil ettikleri kentler için çeşitli faydalar sunabilmektedir.³⁸ İlerleyen bir aşamada kent eşrafını onurlandıran yazıtların Hellenistik krallarinkine benzer unvanları ve ailevi hayırseverlik faaliyetlerini kaydetmesi, Hellenistik krallarla etkileşimleri sonucunda kent elitleri arasında da benzer tutumların güç kazandığına işaret etmektedir.³⁹ Bu etkileşim sonucunda yerel elitlerin hanedanları örnek olarak bazı makamlardaki konumlarını pekiştirdiği ve toplumdaki nüfuzlarını arttırdığı düşünülmektedir.⁴⁰

İtibarı ve popülerliği yüksek olan soylu yurttaşlar kent siyasetinde sürekli ön planda olma eğilimlerine karşın, bu eğilimler Hellenistik Dönem’de farklı bir boyut almıştır. Bu dönemin başlangıcında çoğu polis kent eşrafına bir takım sorumluluklar için başvursa da henüz çok yönlü bir bağımlılık içerisinde değildi ve kent maliyesi normal şartlar altında idari ihtiyaçları karşılayabilmektedir. Onurlandırma yazıtlarında kişiler özgür yurttaşlardan oluşan bir topluluğun eşit birer üyesi olarak sunulmaktaydı. Alınan kararlar hiçbir zaman sadece kişileri onurlandırmak için taş üzerine belgelenmemektedir. Yazıtlar demokratik şehirlerin kolektif ideallerini yansıtmaktaydı ve bir propaganda aracı olarak yurttaşlar arasında benzer davranışların örnek alınmasını teşvik etmekteydi.⁴¹ Odak noktası polis idi ve güçlü bir yurttaşlık duygusu mevcuttu. Fakat daha büyük hegemonyalar karşısında polislerin gücü azalmıştı ve bireysel faaliyetlerin önemi giderek artmıştı. Özellikle diplomatik ilişkiler iyi yetişmiş soylu yurttaşları (ἄνδρες καλοικαγαθοί) gerektirmekteydi. Bu kişiler dışarıdaki bireysel bağlantılarıyla memleketlerine önemli faydalar sunabilmektedir.⁴² Böyle bir ortamda servet ve güç zengin ailelerden oluşan küçük zümrelerin elinde birikmekteydi ve bu durum polis modelindeki bir toplulukta varlıklı aileler üzerinde baskıya neden olmaktaydı.⁴³ Elit kesim yurttaş topluluğunun sürekliliğini ve önemini hayırsever tutumlar altında vurgulayarak bu

³⁶ Gauthier, 1985: 42. Yazar ayrıca Hellenistik kralların hayırsever eylemlerini yeni bir *euergetai* kategorisi olarak değerlendirmektedir. Kralların hayırseverliklerindeki rekabetçi unsurlar için ayrıca bkz. Polyb. V, 88-90.

³⁷ Hellenistik krallara yönelik epigrafik verilerin dökümantasyonu bkz. Bringmann, 2000: 17-35. Hellenistik kralların hayırseverlik faaliyetleri ile polislerin kralları onurlandırmalarındaki çıkarlarına yönelik bkz. Bringmann, 2000: 166-187.

³⁸ Örnekler için bkz. Quass, 1993: 98-108.

³⁹ Dimitriev, 2005: 289-290.

⁴⁰ Dimitriev, 2005: 290.

⁴¹ Forster, 2018: 185 vd.

⁴² Polislerin ve yurttaşların değişen faaliyet alanlarına yönelik genel bir yorumlama için bkz. Habicht, 1995: 88.

⁴³ Zuiderhoek, 2009: 71.

baskıların üstesinden gelebilmektedir; bu doğrultuda kamusal cömertlikler, hem yurttaşlığın hem de kollektif idealin sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktaydı.⁴⁴ *Euergesia* temelinde değerlendirilen cömert eylemler, elit kesim ile toplumun diğer grupları arasındaki çatışmaların, siyasi ve toplumsal bir müzakere ortamına aktarılmasını sağlayabilirdi. Bu müzakerelerde toplum, elit kesimin faaliyetlerini onurlandırarak bu kişilerden ileride daha fazla fayda elde edebilirdi. Elitler ise, onurseverlik ihtiyaçlarının (φιλοτιμία) yanısıra toplum onayıyla elde edilen sosyal prestij, siyasi ve ideolojik avantajlardan yararlanabilirdi.⁴⁵ Böylece *euergesia*, toplum ile eşraf arasındaki karşılıklı fayda sağlama durumunun sürekliliğini sağlayabilmektedir. Fakat varlıklı kişilerin toplum içinde kabul gören sivil hayırseverlikleri, bilinçli ya da bilinçsiz olarak siyasi eşitlik kavramından yurttaşlar arasındaki gayriresmi bir hiyerarşiye geçişin ivme kazanmasına neden olmuştur.⁴⁶

Epigrafik veriler kent eşrafının kamu yararına kişisel bağlantılarını ve mali kaynaklarını hangi kapsamlarda kullandıklarına dair çeşitli örnekler sunmaktadır. Kentlerin çeşitli talep ve çıkarlarının elçilikler yoluyla temsil edilmesi, kamu binalarının inşasında ve bakımında finansörlükler, temel gıdanın uygun fiyatlarla tedarik edilmesi, festivallerin organize edilmesi ve çeşitli etkinlikler için fonlar oluşturulması, *gymnasium*'daki faaliyetlerinin garanti altına alınması; genel tablo, kent yaşamının gelişiminde ve olağan işleyişin sürdürülmesinde eşrafın belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir.⁴⁷ İlgili faaliyetlere paralel olarak eşrafın nüfuzu şehir içerisindeki makamlarda da artış göstermekteydi. Kent maliyesinin yetersizliği toplumun aday yelpazesini kısıtlarken, diğer yandan eşrafın kamusal cömertlikleri bu makamlara tekrar tekrar gelebilmelerini sağlamaktaydı. Hatta harcamaları karşıladıkları sürece bazı makamları tekelleştirebilmektedirler. Cömertliğin ve idari faaliyetlerin nesilden nesile aynı soylar tarafından üstlenilmesi, zaman içerisinde önde gelen ailelere mensup olan kadınların ve çocukların da çeşitli hizmetler üstlenmelerine ve bu ailelerin giderek daha fazla ön planda olmasına olanak tanımaktaydı. Eşrafın memuriyetlerdeki ailesel cömertlikleri İÖ. 3. yüzyılda genel olarak rahipliklerle ilgili memuriyetleri içerirken, İÖ. 2. yüzyılda bu tarz cömertlikler *leitourgiai* ve *eponym* kent memuriyetlerine kadar genişlemekteydi.⁴⁸ Ailevi cömertliklerde kadın ve çocukların da yer alabilmesine karşın üstlenebildikleri memuriyetler ve diğer hizmet alanları sınırlıydı.⁴⁹ Fakat İmparatorluk Dönemi'nde Menodora gibi bu genellemelerin dışına çıkabilen kadınlar mevcuttu.⁵⁰

⁴⁴ Zuiderhoek, 2009: 71.

⁴⁵ Zuiderhoek, 2009: 10-11.

⁴⁶ Zuiderhoek, 2009: 71.

⁴⁷ Quass, 1993: 347; Jones, 1940: 166-167.

⁴⁸ Dmitriev, 2005: 290.

⁴⁹ Çocuk ve genç yaşta erkeklerin üstlendikleri makamlara yönelik bkz. Strubbe, 2005: 88-110; kadınlar için bkz. Van Bremen, 1996: 11-81.

⁵⁰ Menodora ile ilgili olarak bkz. Adak, 2020: 48-50.

Şehirlerin koşullarıyla birlikte değişen onurlandırma yazıtları, *euergetes* unvanını içeren erken dönem yazıtlarında olduğu gibi, hayırseverliklerinden ve yüce gönüllü bir şekilde üstlendikleri makamlardan bahsederek kent eşrafının atalarına da yer vermektedir.⁵¹ Kent elitlerinin faaliyetlerinin arttığı bir aşamada ayrıca bu kişilerin ailevi yurtseverlikleri, erdemleri, cömertlikleri, eğitimleri ve dindarlıkları, erken bir yaştan itibaren gerçekleştirdikleri yurtsever eylemleri gibi özellikleri de öne çıkarılarak övülmektedir.⁵² Siyasi yaşama katılımın eşitsizliklerini ve ailevi cömertliklerin artan önemini resmeden bu çerçevede, demokrasi anlayışının eşraf rejimini barındıracak şekilde esneklikler kazandığını resmetmektedir. Bununla birlikte, eşrafın faaliyetleri ile şehirlerdeki siyasi ve ekonomik durumların her poliste farklı olması; örneğin, belirli bir sorumluluk ya da memuriyet kent kasası tarafından karşılanabilirken başka bir kentte külfetli bir *leitourgia* niteliğinde olması, eşraf rejiminin her şehirde farklı şekilde geliştiğine işaret etmektedir. Genel çerçevede ise, varlıklı yurttaşların faaliyet alanlarının giderek arttığı, hatta *arkhai* olarak değerlendirilen idari sorumlulukların da masraflarıyla birlikte kent eşrafı tarafından üstlenildiği ve *leitourgiai* ile *arkhai* arasındaki sınırların giderek bulanıklaştığı gözlemlenmektedir.⁵³

Artan eşitsizlikler idari yapıdaki bazı sorumlulukların ufak bir grup elinde birikmesine neden olsa da, polisler kurumlarındaki demokratik yapıyı Roma düzenlemelerine kadar korumuşlardır ve hatta İmparatorluk Dönemi'nde de kamuya açık yazıtlarda Klasik Dönem'in politik-kurumsal dilini kullanmaya devam etmişlerdir.⁵⁴ Nitekim varlıklı aileler kamusal işlerde belirleyici bir rol oynamasına karşın, faaliyetlerini toplumun onayı olmadan gerçekleştiremezlerdi. Kent eşrafı bu kurumlar üzerinde hüküm sürmekten daha çok, toplumda popüler olmanın peşindeydi.⁵⁵ Topluluklar ise kritik zamanlarda istikrarı sağlayabilmeleri nedeniyle eşrafın gelişen zenginliğine ve toplumsal yaşamda ön planda yer almalarına razı olmak zorunda kalmışlardı.⁵⁶

⁵¹ Quass, 1993: 40 vd. İmparatorluk Dönemi'nde *euergetes* unvanı çoğunlukla heykel kaidelerinde yer alan onurlandırma yazıtlarında rastlanmaktadır; *euergetes* unvanının kullanımları için bkz. Cramme, 2001: 15 vd.

⁵² Habicht, 1995: 88.

⁵³ Quass, 1993: 270 vdd; Gauthier, 1985:118-119; Veyne, 1990: 134 vd.

⁵⁴ Zuiderhoek, 2009: 14.

⁵⁵ Habicht, 1995: 88 "Die sog. «Notabeln» beschenken ihre Stadt und bewirten deren Einwohnerschaft oft und in großzügigem Stil, aber sie regieren nicht und sie herrschen nicht. Sie wollen eher populär als mächtig sein. ... Der Beweis, daß eine neue Klasse von «Notabeln» die demokratischen Institutionen der Städte obsolet gemacht und die Masse der Bürger nach ihrem Willen gegängelt hätte, scheint mir nicht erbracht. Richtig ist, daß (weiterhin) eine Elite die öffentlichen Angelegenheiten wesentlich bestimmte, aber eben dank des Vertrauens und mit der Zustimmung der gesamten Bürgerschaft."

⁵⁶ Zuiderhoek, 2009: 70.

İKİNCİ BÖLÜM

KÜÇÜK ASYA'DAKİ ROMA HAKİMİYETİ VE EYALET ORGANİZASYONU

2.1. Roma'nın Doğudaki Polislerle Teması ve İdari Yapılanma

Polislerin siyasi konumlarında ve idari yapılarındaki değişimlerde dönüm noktası rolü oynayan bir başka unsur ise Roma'nın üzerlerinde kurduğu hakimiyet ve bölgesel olarak uygulanan uzun vadeli düzenlemeler olmuştur. Nitekim İkinci Pön Savaşı'ndan batı Akdeniz'in hakim gücü olarak çıkan Roma, fetih politikalarını Yunan doğusuna taşıyarak iki yüzyıl içerisinde federal yapıların ve Hellenistik kralların otoritesine son vermiş, bu bölgelerde kendi otoritesini kurmuştur. Roma hakimiyet kurduğu bölgeleri eyaletler (*provinciae*) halinde organize ederek bu eyaletlere çeşitli yasalar dayatmıştır.⁵⁷ Doğu eyaletlerindeki Roma yönetimi, belirli bir teritoryum üzerinde kontrol sağlayan ve iç meselelerinde göreceli bağımsızlığa sahip olan kentlere dayanmaktaydı. Bu şehirler ilk aşamada ağır sömürüye dayalı bir mekanizma dahilinde yönetilmekteydi. Ancak Principatus Dönemi'yle birlikte gelen istikrarlı yönetim anlayışı, eyalet idaresinde sömürü odaklı bir yapıdan uzaklaşarak daha kurumsal ve sistematik bir yapının oluşturulmasına zemin hazırlamıştır. Bu sistem içerisinde kentler İmparatorluk Dönemi'nde Roma yaşam tarzını benimseyen bir model çerçevesinde gelişimini sürdürmekteydi ve yerel seçkinler eyalet yönetim sistemine, daha sonra da imparatorluk yönetim sistemine entegre edilmekteydi.⁵⁸ Doğudaki eyalet yönetimi yerel seçkinlere dayalı bir sisteme sahip olması bakımından Italia ve batı eyaletlerinkinden farklı değildi, fakat eyaletler arasında önemli farklılıklar vardı; batıdaki bölgelerin büyük bir kısmı eyaletler halinde organize edildikten sonra şehirleşmesine karşın, Hellenistik doğuda Romalılar güçlü bir sosyopolitik örgütlenme modeline sahip olan kent devletleriyle karşılaşmıştı.⁵⁹ Roma, şehir devletlerinin iç mekanizmalarına doğrudan müdahalelerde bulunmamıştı. Hellenleşmiş birçok şehirde *boule* ve *demos* temel idari kurumlar olarak işleyişini sürdürmekteydi. Fakat Romalı otoriteler polislerin demokratik düzenlerine karşı ılımlı yaklaşmamaktaydı ve kurumlarda büyük bir çoğunluğu temsil eden sıradan vatandaşlar küçümsenmekteydi.⁶⁰ Bu kurumlar yönetimde son karar mercii olsa da, saygın ve güçlü ailelerden oluşan zümreler polislerin kaderinde belirleyici bir rol oynamaktaydı. Böylece zengin yurttaşlardan oluşan küçük bir zümrenin sivil yaşam üzerindeki gayri resmi hakimiyeti, Roma yönetiminin gelişikle

⁵⁷ Eyaletlerdeki Roma yönetimi ve düzenlemelerine yönelik genel olarak bkz. Eck, 1997: 167-188.

⁵⁸ Schuler, 2015: 250.

⁵⁹ Schuler, 2015: 250.

⁶⁰ Cic., *Flacc.*: 16-19; Schuler, 2015: 251. Üst sınıfların Roma'ya yönelme eğilimlerine yönelik bkz. Croix, 1981: 521 vdd.

birlikte yasal ve anayasal olarak güçlenmiştir. Eyalet yasaları (*leges provinciarum*), polislerdeki *boule*'nin, üyeleri ömür boyu görev yapan ve aileleriyle birlikte Roma modelinde bir yönetici sınıfını temsil eden küçük *senatus*'lara dönüşmesini desteklemiştir.⁶¹ Bu müdahale, *boule*'nin idari yapıda oynadığı rol göz önüne alındığında, kent siyasetini oldukça az insanın belirlemesine neden olmuştur. Roma yönetimi tarafından tayin edilen bu sınıfa ayrıca önemli ayrıcalıklar verilmiş olmalıdır.⁶² Zira kent eşrafi vergilerin ödenmesi, elçilikler ve şehirlerin olağan işleyişini sürdürülmesi gibi Roma'ya ve mensubu oldukları topluma karşı önemli sorumluluklar taşımaktaydı. Emperyal varlığını temas halinde olduğu yönetici sınıf üzerinden kurmayı tercih eden Roma yönetimi, *boule* üzerinden oluşturduğu ayrıcalıklı bir sınıfın yanısıra, bazı ailelere Roma vatandaşlığı gibi gıpta edilen hukuki ayrıcalıklar da tanımaktaydı. Bu varlıklı aileler memleketlerine sundukları hizmetler karşılığında şan sahibi olabilmelerinin yanısıra, hizmetlerindeki performans, mülklerine ve şöhretlerine bağlı olarak İmparatorluk seviyesinde siyasi kariyerler de elde edebilmekteydiler. Timokratik bir sistem geliştirerek kent soyluları arasındaki rekabeti topluluklar ve kendi lehine çeviren Roma, böylece eyaletlerdeki varlığını küçük bir kadroyla yürütebilmekteydi.⁶³

Eyaletlerde *lex provinciae* altında yapılan bu düzenlemelerin nerede ve ne zaman, hangi kapsamlarda yapıldığı tartışmalıdır. Asia Eyaleti'nin kuruluşunda Roma yönetiminin bir *lex provinciae* oluşturup oluşturmadığı ya da ne zaman oluşturulduğu belirsizliğini korumaktadır. İÖ. 2. yüzyılın sonlarına tarihlenen Menodoros yazıtının bir *lex provinciae*'ye atıfta bulunduğu iddia edilmektedir.⁶⁴ Asia Eyaleti'ndeki *lex provinciae*'nin erken varlığına yönelik başka fikir de *lex Cornelia* kapsamında Sulla tarafından yapılan düzenlemelerdir.⁶⁵ Dmitriev, Asia Eyaleti bir *lex provinciae*'ye sahip olsa bile, yasanın içeriğine ve Yunan şehirlerinin idaresini hangi kapsamda etkilediğine yönelik kesin bir bilgiye varmanın zor olduğunu düşünmektedir.⁶⁶ Bir başka veri ise İÖ. 12-10 yılları arasına tarihlenen Atteia'daki yazıttır. Asia *proconsul*'u P. Cornelius Scipio'ya adanan bu yazıtta Fronto *cognomen*'ine sahip bir *ensor* tarafından *boule* üyelerinin ataması yapıldığı görülmektedir.⁶⁷ Öte yandan Pontus et Bithynia Eyaleti'nin kuruluş süreci, eyaletlerde Roma yönetimi tarafından *boule* üzerinden oluşturulan idari yapı hakkında daha somut bilgiler sunmaktadır.

⁶¹ Zuiderhoek, 2009: 14.

⁶² Hadrianus döneminde şehir meclis üyelerine baba katli dışında idam cezasından muafiyet dahil olmak üzere çeşitli yasal ayrıcalıklar vermiştir, bkz. Dig. 48.19.15.

⁶³ Garnsey ve Saller, 2014: 35-52.

⁶⁴ SEG 50: 1211; Wörrle, 1988: 96, dn. 95.

⁶⁵ Bkz. Rhodes ve Lewis, 1997: 546; Lintott, 1993: 28

⁶⁶ Dmitriev, 2005: 302-303.

⁶⁷ SEG 64: 1207; Jones, 2014: 26-30; 49. Ayrıca krş. Gagai Yazıtı (T. 6.1)

2.2. Bithynia Bölgesinin Eyaletleştirilmesi ve Oluşturulan İdari Yapı

Bithynia Krallığı Roma tarafından İÖ. yak. 74 yılında eyalet yapılmasına karşın, sivil idareyi yeniden kurma ve kapsamlı bir *lex provinciae* oluşturma görevi Pompeius'a düşmüştür.⁶⁸ Mithradates'e karşı verilen son savaşta *imperium maius* yetkisine sahip olan Pompeius, Roma'nın doğu sınırlarını epey genişletmiş, bölgede otoritenin ve düzenin sağlanması için düzenlemeler gerçekleştirmiştir.⁶⁹ İlgili düzenlemeler Kuzeybatı, Kuzey, Doğu Anadolu ve Suriye'nin coğrafi organizasyonu ile yeniden organize edilen Bithynia Eyaleti'nin idari düzenlemelerini içermektedir.⁷⁰ Eyalette *lex Pompeia* adıyla anılan yasalar, kentlerin iç organizasyonuna ve maliyeye yönelik olmakla birlikte, yapılan düzenlemeler polislerin yönetiminde yeni unsurlar barındırmaktadır.⁷¹ Pompeius, Mithradates Savaşları'ndan sonra Pontos Krallığı'na ait olan toprakların bir kısmını Bithynia Eyaleti'ne dahil etmiştir.⁷² Bir yandan da bölgenin eyaletleştirilmesi sürecinde merkezi bir yönetim yapısından kaçınan Pompeius, eskiden krallıkların tekelinde bulunan idari sorumlulukları kentlerin yerel yönetimine devrederek eyaletteki rollerini önemli tutmuştur.⁷³ Bu durumu, yeni idari sorumlulukları yerine getirecek görevlilerin ve kentlerdeki yerel yönetimin organize edilmesi takip etmiştir.

Bölge kentleri Hellenistik Dönem'de krallık kanunlarının belirlediği sınırlar dahilinde özyönetimlerini sağlamaktaydı. Bu özyönetim *arkhontes*, *boule* ve *ekklesia* çevresinde oluşturulmuştur.⁷⁴ Bu dönemden elimizde doğrudan bir veri olmamasına karşın diğer Yunan polislerinde olduğu gibi Nikaia, Prusa ve Nikomedia'daki *boule* üyelerinin *demos* tarafından ya da *phylai*'a denk gelen bölgelerden her yıl yeniden oluşturulduğu düşünülmektedir.⁷⁵ Üyeleri bu şekilde oluşturulan bir kurulun temel amacı halk toplantısı (*ekklesia*) için *probouleuma* hazırlamaktı. Geç

⁶⁸ Bithynia'nın son kralı IV. Nikomedes İÖ. 74-73 yılında öldüğünde mülkleri ve servetiyle birlikte krallığın bütün topraklarını Roma'ya miras bırakmıştır. Bunun üzerine *senatus*, Asia valisi Marcus Iunius Iuncus'a bölgeyi düzenleyip eyalet yapması için emir vermiştir. Vali, *quaestor* Q. Pompeius'u Bithynia'ya göndererek krallık hazinesinin ve değerli sanat eserlerinin Roma'ya aktarılmasını emretmiştir. Daha detaylı olarak bkz. Arslan, 2007: 305-307.

⁶⁹ Pompeius, hakkında bilgilerimizin eksiksiz olmadığı *lex Pompeia* adlı düzenlemelerine *lex Manilia*'nın kendisine verdiği yetki ile İÖ. 65-64 kışında henüz savaş devam ederken Amisos'ta başlamış, yine aynı bölgede İÖ 63-62 yılları arasında savaş bittikten sonra düzenlemelere son şeklini vermiştir; Oktan, 2008: 52.

⁷⁰ Oktan, 2004: 110. Kraliyet toprakları dahil edilerek organize edilen eyalet başlangıçta sadece Bithynia olarak geçmekte ve genel olarak Nero Dönemi'ne kadar resmi şekilde Pontus et Bithynia adıyla bilinmemektedir; Oktan, 2008: 60; Strab. 12.3.1; Cass. Dio, 42.45.3.

⁷¹ Pompeius Bithynia kentlerindeki idari yapıdan farklı olarak, Pontus Bölgesi'ndeki 11 kentte *politeia* adını verdiği bir yönetim sistemi de kurmuştur; Strab. 12.3.1.

⁷² Roma'nın doğudaki eyalet yönetiminde başarılı olması, Yunan *polis* sisteminin kurumsal temellerine bağlıydı. Bu açıdan gelişmemiş bölgeler gerek tampon bölge oluşturmak, gerekse daha kolay vergilendirmek için müttefik yerel hanedanlara ve krallara devredilmekteydi. bunlar arasında Pontus krallığının iç kısımları ve Armenia Minor, kral unvanı ile birlikte Galatia tetrarkhes'i Deiotaros'a, Kappadokia ve çevresindeki çeşitli yerler Ariobarzanes'e, Bosphoros Pharnakes'e devredilmiştir, bkz. App. *Mith.* 17, 114; Eilers, 2005: 90.

⁷³ Jones, 1940: 56 vd. ; Magie, 1950: 1231.

⁷⁴ Bekker-Nielsen, 2008: 66.

⁷⁵ Bekker-Nielsen, 2008: 66.

Hellenistik Dönem’den itibaren pek çok kent, mali açıdan külfetli sorumluluklar için kent eşrafına ihtiyaç duymaktaydı ve bu kişiler ilgili sorumlulukları yerine getirmeleri karşılığında çeşitli onurlandırmalar ve ayrıcalıklar elde etmekteydi.⁷⁶ Pompeius’un çalışmaları kent için bu tarz faaliyetler göstermiş varlıklı şahısların kentteki siyasi konumuna *boule* üzerinden yasal bir zemin hazırlamıştır. *Lex Pompeia* kapsamında yapılan idari düzenlemeler sonucu Bithynia kentlerindeki *boule*, Yunan polisinin demokratik geleneklerinden resmi bir şekilde ayrılarak radikal bir değişim geçirmiştir; *boule*, timokratik bir yapı altında yerel bir yönetici sınıfın oluşturulduğu, Roma *senatus*’u ve *municipia* yönetimindeki *decurio* sistemi ile paralellikler taşıyan bir model çerçevesinde yeniden organize edilmiştir.⁷⁷ Bu modele göre *boule* üyeleri ilk aşamada eski memurlar arasından seçilmiş, belli standartları karşıladıkları sürece yaşam boyu *bouleutai* statülerini korumuşlardır. Sonraki dönemlerde ise ölüm, üyelik kriterlerini karşılayamama gibi durumlarda eksilen üye sayısı, olasılıkla magistratusluk görevlerini yerine getirmiş olan kişiler ile tamamlanarak sabit tutulmuştur.⁷⁸ Pompeius, kentlerdeki *bouleutai* sayısının ve idari görevlerin belirlenmesi sürecinde muhtemelen eşraf sınıfı ile işbirliği içerisinde tek tek şehirlerin koşullarını dikkate almıştır.⁷⁹ Oluşturulan yeni idari yapıda konsey üyelerinin sayısı, bir kentteki memuriyetlerin sayısı üzerinde doğrudan sonuçlara sahipti. Bu yüzden *bouleutai* sayısı her kentin büyüklüğüne, ekonomisine, itibarına ve nüfusuna göre belirlenmiştir.⁸⁰ Ayrıca *lex Pompeia* ile kentler arası vatandaşlık hakkına yönelik bir düzenleme yapılarak kişilerin sadece bir kentin *boule*’sine kayıt edilmesi öngörülmüştür.⁸¹ Bu kanun Traianus Dönemi’ne kadar ve olasılıkla sonrasında da sık sık görmezden gelinmiştir.⁸²

Artık kamu idaresinde yaşam boyu yer alan bir sınıfı temsil eden *boule* üyelerinden sadece magistratusluk görevini yerine getirmiş olmaları değil, ayrıca asgari yaş ve mülk şartlarını karşılamaları da beklenmekteydi.⁸³ Varlığı Plinius’un mektuplarından ve epigrafik verilerden bilinen *censores* (τμῆται), *boule* üyelerinin bu kapsamlardaki yeterliliklerini denetlemekteydi.⁸⁴ Şartları karşılamayanları *boule* üyeliğinden çıkartma yetkisine sahip olan *censores* aynı zamanda meclise yeni

⁷⁶ Bu kişilerden bazılarına, gerek Romalı yetkililerle olan ilişkileri, gerek kente hizmetleri nedeniyle abartılı onurlandırmalar, ayrıcalıklar ve simgesel makamlar verilmiştir. Örnekler için bkz. Barr, 1996; Sartre, 2005: 162.

⁷⁷ Ameling, 1984: 19; Sherwin-White, 1966: 669-674; Magie, 1950: 365; 1232-4.

⁷⁸ Plin. *epist.* 10.79; 10.80. Garnsey eksilen üye sayısının magistratusluk görevi yapmayan kişiler arasından de seçilebileceğini düşünmektedir, krş. Garnsey, 1971: 316 ve Ameling, 1984: 20.

⁷⁹ Ameling, 1984: 20.

⁸⁰ Oktan, 2008: 59.

⁸¹ Plin. *epist.* 10.114.

⁸² Traianus, Plinius’a gönderdiği mektupta o güne kadar vuku bulmuş kanun ihlaline yönelik bir müdahalede bulunmamayı, daha sonraki dönemlerde kanunun gözetilmesi gerektiğini buyurmuştur. Bkz. Plin. *epist.* 10.115.

⁸³ Yak. iki yüzyıl sonra eyalette imparator’a bağlı olarak görev yapan Plinius’un memleketi Comum’da 100.000 HS asgari servet şartı vardı (Plin. *epist.* 1,19). Buna karşılık *lex Malacitana* ve *tabula Heracleensis*’de *senatus* üyeliği için zenginlik şartı yoktu; bkz. Oktan, 2004: 114.

⁸⁴ Plin. *epist.* 10. 79-112-114; IK 9: 73; IK 39: 21; IK 27: 5-18-19-46-87. Bu yazıtlardan *ensor* olarak görev yapan kişilerin kentin en prestijli memuriyetlerini üstlendikleri anlaşılmaktadır.

üyelerin alımı ve vatandaşların kaydının tutulması gibi önemli konulardan da sorumluydular.⁸⁵ Eyalette *censor* memuriyetinin başlatılması ve *census* uygulaması Roma *senatus*'u ve *municipia* yönetimi altındaki kentler ile paralellik gösterse de, Bithynia kentlerinde *censores*'in sayısına ve *census* uygulamasının sıklığına yönelik kesin bir bilgi bulunmamaktadır.⁸⁶ Buna karşın yeni üyelerin alımı idari yapının korunması için düzenli aralıklarla yapılmış olmalıdır.⁸⁷ Sonraki dönemlerde imparator tarafından kentlerdeki *bouleutai* sayısı arttırıldığında kriterleri karşılayan yeni adayların *censores* tarafından değil, halk tarafından seçildiği, bu seçimlerin birkaç gün sürdüğü ve yeni üyelerin giriş ücreti (*summa honoraria*, *honorarium decuriones*) vermesi gerektiği bilinmektedir.⁸⁸

Pompeius'tan sonra Bithynia'da *lex Pompeia* kapsamında oluşturulan yasalar ve idari sistem ana hatlarıyla varlığını sürdürmüş olsa da, değişen Roma idari sistemine ve eyalet politikasına paralel olarak pek çok eyalette olduğu gibi burada da düzenlemeler yapılmaya devam edilmiştir. Pharsalos Savaşı'ndan sonra doğunun kontrolünü elinde tutan Caesar'ın, başta Asia Eyaleti olmak üzere pek çok kent ve bağıl krallıklara *clementia*'sını sergilediği, yaptığı düzenlemeler sonucunda eyaletlerdeki vergi tahsilatının *publicani*'nin sorumluluğundan alınıp doğrudan topluluklara bırakıldığı bilinmektedir.⁸⁹ Öte yandan İÖ. 47 yılında Caesar'ın yakın dostu C. Vibius Pansa'nın Bithynia'ya eyalet valisi olarak atandığı ve yönetimi altında bazı kentlere bronz sikke basma izni verildiği bilinmektedir.⁹⁰ Caesar'ın ölümünden Principatus Dönemi'ne kadarki süreçte Bithynia Eyaleti de politik istikrarsızlıklardan ve iç savaşlardan nasibini almış gözükmektedir. Caesar'ın suikastinde payı olan ve suikastten sonra atanmış olduğu Bithynia Eyaleti'ne giden Lucius Tillius Cimber, eyaleti yönetmek yerine Gaius Cassius ve Marcus Brutus adına bölgeden gemi ve para tedarik etmiştir.⁹¹ Caesar'ın ölümünden birkaç yıl sonra doğuya giden Marcus Antonius'un Pontus, Kappadokia ve Galatia bölgelerinde bağıl krallıklar yaratarak çeşitli kentleri himayelerine verdiği ve vergi tahsilatını krallar üzerinden yaptığı bilinmektedir.⁹²

Principatus Dönemi'nde bir çok eyalet gibi Bithynia da politik olarak yeni bir yapıya kavuşmuştur. Octavianus İÖ. 29 yılında Asia Eyaleti'ndeki Ephesos ve Bithynia Eyaleti'ndeki Nikaia

⁸⁵ Yeni üyelerin alımına dair Plin. *epist.* 10, 112.

⁸⁶ Sherwin-White, Bithynia'da tıpkı *Lex Rupilia* kapsamında Sicilya'da uygulandığı şekilde beş yılda bir *census* yapıldığı düşüncesindedir; Sherwin-White, 1966: 672. Yazar ayrıca Plinius'un mektuplarından yola çıkarak *censores*'in Eylül ayından önce göreve seçildiklerini ve Ocak ayında göreve başladıklarını düşünmektedir (Sherwin-White, 1966: 673.).

⁸⁷ Ameling ölüm oranı üzerinden yeni üyelerin ne sıklıkla alınabileceği üzerine analiz yapmıştır, bkz. Ameling, 1984: 20.

⁸⁸ Dion Chrys. Or. 45.10-11; Plin. *epist.* 10, 112.

⁸⁹ Caesar'ın doğudaki faaliyetlerine yönelik bkz. Magie, 1950: 405 vd.

⁹⁰ Magie, 1950: 416; 1270.

⁹¹ App. *bell. civ.* , 3.2.; 3.6.; Cic. *ad fam.* 12.13.3.

⁹² Cass. Dio: 49.32.

kentlerine Roma ve Caesar kültüne sahip olma hakkını vermiştir.⁹³ Bununla birlikte Bithynia için bir *koinon* oluşumuna da izin vermiştir.⁹⁴ Bu tarihten sonra *koinon* içinde kent temsilcileri tarafından eyaleti ilgilendiren meselelerin tartışıldığı kurumsal bir altyapı oluşturulmuş, kentlerin önde gelen vatandaşları *koinon*'da bölgesel seviyede sorumluluklar da üstlenmiştir.⁹⁵

İÖ. 27 yılında Augustus eyaletleri *senatus* ve kendisine bağlı eyaletler olarak kategorize etmiştir.⁹⁶ Böylece Bithynia Eyaleti praetorluk yapmış valilerin atandığı *senatus*'a bağlı bir eyalet olmuştur.⁹⁷ Fakat imparatorlar aralıklarla kontrolü üstlenerek düzenlemeler yapmıştır. Bithynia'daki kentlerde *boule* üyeliği için uygun görülen asgari yaş şartı Pompeius tarafından 30 olarak belirlenmiş, İÖ. 20 yılında Augustus bölgeye ziyarette bulunmuş ve bu şartı 22'ye düşürmüştür.⁹⁸ Germanicus'un İS. 17-18 yıllarında eyaleti ziyaret ettiği, Tiberius tarafından kendisine doğu eyaletleri üzerinde *imperium proconsulare maius* yetkisi verildiği, Germanicus'un burada *discordia* yaşayan ve valinin haksızlıklarından müzdarip kentlerde düzeni sağladığı bilinmektedir.⁹⁹ Yine Claudius yönetiminden itibaren birçok valinin Bithynia Eyaleti'ni kötü yönettiği, valilere yönelik pek çok şikayetlerin bulunduğu bilinmektedir.¹⁰⁰ Eyalet adının Nero Dönemi'ne kadar sadece Bithynia olarak geçtiği, Nero Dönemi'nden İS. 195 yılına kadar Pontus et Bithynia, daha sonra da Bithynia et Pontus ismiyle yer aldığı bilinmektedir.¹⁰¹ Eyaletin Pontus et Bithynia olarak anılması Nero tarafından Pontus bölgesinde henüz ilhak edilmeyen bölgelerin Roma egemenliğine dahil edilmesiyle ilişkilendirilmektedir.¹⁰² Vespasianus tarafından içeriği tartışmalı olan *lex provinciae* kapsamında düzenlemeler yapılmıştır. Nero yönetiminden sonra yaşanan mali sorunlar nedeniyle Vespasianus imparatorluk gelirlerini arttırmak için eyaletlerdeki vergileri arttırmış ve pek çok kentin vergi muafiyetini kaldırmıştır.¹⁰³

Augustus ile başlayan *pax Romana* ve Antoninler Dönemi'ndeki istikrarlı yönetim altında Pontus et Bithynia Eyaleti refah içinde yükselmeye devam etmiş, zenginliğin büyük kısmı konseyde ve önemli makamlarda iktidarı elinde bulunduran üst sınıflar arasında birikmiştir.¹⁰⁴ Eşraf rejimi

⁹³ Octavianus ayrıca Pergamon ve Nikomedia'nın kendisine kutsal alanlar adamasına izin vermiştir; Cass. Dio, 51.20.

⁹⁴ Mitchell, 1993: 100.

⁹⁵ Oktan, 2004: 82.

⁹⁶ Suetonius, Augustus: 46.

⁹⁷ Eyalet valiliği *consul*'luk, *praetor*'luk ve imparatora bağlı eyaletlerde *praefectus*'luk seviyesinde olmak üzere üç farklı seviyede üstlenilmekteydi.

⁹⁸ Plin. *epist.* 10.79-80.

⁹⁹ Tacitus, *Annales*: 2.54.

¹⁰⁰ Storey, 1998: 59-60.

¹⁰¹ Eyaletin kaynaklarda hangi adlarda yer aldığına yönelik bkz.: Wesch-Klein, 2001: 251-256.

¹⁰² Wesch-Klein, 2008: 271.

¹⁰³ Suetonius, Vespasianus: 8.

¹⁰⁴ Storey, 1998: 59.

elindeki bu zenginliği gerek kentler arası rekabetlerde, gerekse kent içinde daha büyük onurlar ve makamlar elde etmek için kullanmıştır. Bu durum, eyalet genelinde yüksek miktarda paranın abartılı inşaat projelerinde israf edilmesine, varlıklı ailelerin kamu görevlerinde servetlerini tüketerek kent idaresinin aksamasına ve hatta bir takım usulsüzlüklerin vuku bulmasına neden olmuştur. Eyaletlerdeki siyasi ve mali düzensizliklere yol açan gelişmeleri yakından takip eden Traianus, eyaletin kontrolünü geçici olarak *senatus*'un elinden alarak Plinius'u *legatus pro praetore consulari potestate* olarak tanımlanan özel bir yetkiyle kentlerde mali ve hukuki denetlemeler yapması için görevlendirmiştir.¹⁰⁵ Eyalette İS. yaklaşık 111-113 yılları arasında görev yapan Plinius, karşılaştığı sorunlar karşısında genellikle elindeki eyalet yasasına göre hareket etse de, bazı konularda imparatora danışmayı gerekli görmüştür. Plinius'un günümüze on cilt halinde ulaşan mektuplarından Traianus ile olan yazışmaları, imparatora danıştığı konuları içermekle birlikte, günümüzde mevcut olmayan eyalet *codex*'inin içeriğine ve yapılan düzenlemelere yönelik önemli bilgiler vermektedir.¹⁰⁶

Plinius'un mektuplarından ve Dion'un *Orationes* eserinden Traianus Dönemi'nde kentlerin *bouleutai* sayısının arttırıldığı bilinmektedir.¹⁰⁷ Konsey üyelerinin sayısı imparatorun izni ile arttırılmaktaydı ve normal sayının üzerinde olan üyelere *boule*'ye giriş ücreti olarak 1000 ya da 2000 *denarii* talep edilmekteydi.¹⁰⁸ Bu ücret *boule* üyeliği normal olan üyelere de talep edilmiş, fakat Traianus yapılacak ödemelerin normal üyelere kadar genişletilmesine karşı çıkmıştır.¹⁰⁹ Yeni üyelere alınan *honorarium* ile şehre işletme sermayesi sağlayan bir kamu fonu oluşturulmuş ve kent siyasetinde kariyer sahibi olmak isteyen daha fazla sayıda kişiye yer verilerek eşraf rejimi üzerindeki yük hafifletilmiştir.¹¹⁰ Ayrıca Dion, yeni *boule* üyelerinden kaynak oluşturulduğunu ve kentin şanını arttırdığını düşünmektedir.¹¹¹ Kamu fonlarının savurganca kullanımı sonucunda başvurulmuş bu yöntemin olumlu etkileri olmuş, örneğin Klaudiopolis'teki hamamların inşası kısmen yeni meclis üyelerinin giriş ücretlerinden karşılanmıştır.¹¹² Bu bakımdan üye sayısının arttırılması talebi olasılıkla yaygındı ve genellikle kabul edilmekteydi.¹¹³ Latince *adlecti* olarak ifade edilen

¹⁰⁵ Levick, 1979: 119. Traianus'un Plinius'un konumuyla ilgili ifadeleri dikkat çekicidir, bkz. Plin. *epist.* 10.18: "Nam et tu dabis operam, ut manifestum sit illis electum te esse, qui ad eosdem mei loco mittereris."

¹⁰⁶ Plinius'un yaşamı ve eseri için bkz. DNP 9, 2000: 1141-1144; Plinius'un Emperor Traianus ile olan mektuplarını içeren 10. cildin yayın geçmişi için bkz. Huhn, 2020: 712-714.

¹⁰⁷ Dion Khrysostomos, memleketi Prusias ad Hypium'un *bouleutai* sayısını 100 arttırmıştır, bkz. Dion Chrys. 45. 7.

¹⁰⁸ Plin. *epist.* 10.112: "... sed ii, quos indulgentia tua quibusdam civitatibus super legitimum numerum adicere permisit, et singula milia denariorum et bina intulerunt."

¹⁰⁹ Plin. *epist.* 10.113.

¹¹⁰ Pleket, 1998: 208-209; Jones, 1978: 107-108; Langhammer, 1973: 197; Antoninus Pius, Parthicopolis'e yazdığı bir mektupta *summa honoraria*'nın kamu fonu olduğunu vurgulamaktadır, bkz. Oliver, 1989: 323 nr. 156.

¹¹¹ Dion Chrys.: 48.11.

¹¹² Plin. *epist.*: 10.39; Garnsey, 1971: 322.

¹¹³ Krş. Garnsey, 1971: 312.

meclis üyeleri seçildikten sonra ücreti toplamaktan şehir sorumlu tutulmuş, ödemenin gecikmesi durumunda ise *ekdikos* tarafından başvuru yapılarak eyalet valisinin müdahalesi istenmiştir.¹¹⁴

2.2.1. Ana Hatlarıyla İmparatorluk Dönemi Bithynia'sında Siyasi Yaşam

Bütün Yunan polislerinde olduğu gibi Bithynia kentlerinde de siyasi yaşam esas olarak polis sınırları içinde ikamet eden ve yurttaş statüsüne sahip yetişkin erkekleri ilgilendirirdi. Yerel yönetimin işleyişi *boule*, *demos* ve sosyal kuruluşlar üzerinden çok sayıda magistratusluk üstlenen kişilere ve alt birimlerde daha küçük makamlarda hizmet eden kişilere bağlıydı. Siyasi nüfus, siyasi hayata katılım düzeylerine karşılık gelen dört bölümde kategorize edilmiştir: lokal (phyle) düzeyi; kentsel veya *boule* düzeyi; *koinon* düzeyi; imparatorluk düzeyi.¹¹⁵

Kent seviyesinde en başarılı siyasi kariyere sahip olan kişilerin yazıtlarında çoğunlukla *agoranomos*, *agonothetes* ve *arkhon* memuriyetleri geçmektedir. Bu memuriyetler arasında *arkhonluk* kent seviyesinde en önemli memuriyeti temsil etmekteydi. *Arkhonluk* görevi yıllık bir görev olmakla birlikte, yazıtlar görevin birkaç kez yapılabildiğine işaret etmektedir. *Arkhonların* kurul oluşturduğu, Nikaia'da 3 *arkhontes*, Prusias ad Hypium'da 5 *arkhontes* olduğu, bunlardan birinin *protos arkhon* olduğu bilinmektedir.¹¹⁶ Bu seviyeye kadar ilerleyen kişiler *arkhonluk* memuriyetini *koinon* düzeyindeki makamlara bir sıçrama tahtası olarak kullanmaktaydı.¹¹⁷ Bu görev *eponym* olmakla birlikte olasılıkla *boule* toplantılarına ve *ekklesia*'ya başkanlık yapmaktaydı.¹¹⁸ *Agoranomos*, *leitourgia* olarak yılın değişkenlik gösteren dönemleri boyunca üstlenilmekteydi ve genellikle kent siyasetinin başlangıç seviyesinde üstlenilen bir memuriyetti.¹¹⁹ *Grammateus* olağan durumlarda *leitourgia* olmamasına karşın her seviyede ve ayrıca sosyal kuruluşlarda da bulunmaktadır. Öte yandan *agonothetes* memuriyeti de *leitourgia* olarak üstlenilmekteydi ve sorumlu kişiden makamının masraflarına önemli ölçüde katkıda bulunması bekleniyordu. Prestijli ve *leitourgia* olarak zahmetli diğer makamlar arasında adli ve diplomatik bağlamda kentte görev yapmak üzere seçilen vatandaşlar da mevcuttu. İlgili memuriyetler kaynaklarda *endikos*, *syndikos*, *proegoros* vb. olarak tanımlanmakla birlikte *ad hoc* atamalar ile üstlenilmekteydi.¹²⁰

¹¹⁴ Burton, 2004: 332; Dion Chrys. 47.19.

¹¹⁵ Yerel, bölgesel ve imparatorluk düzeyindeki kariyerler için bkz.; Bekker-Nielsen, 2008: 100-109.

¹¹⁶ Ameling, 1984: 24-25.

¹¹⁷ Bekker-Nielsen, 2008: 102.

¹¹⁸ Bekker-Nielsen, 2008: 73.

¹¹⁹ Bithynia kentlerinde *agoranomia*'nın *boule* üyeliğinin tasdik edildiği bir memuriyet olabileceğine yönelik bkz. s. 39 vd.

¹²⁰ Bekker-Nielsen, 2008: 77.

İmparatorluk Dönemi Bithynia'sındaki idari düzen Pompeius tarafından oluşturulan idari altyapı üzerine inşa edilmiştir. Bu idari düzende, gerek Roma vatandaşlığına sahip olan kişilerin hukuki ayrıcalıkları üzerinden, gerekse eyalet seviyesinde elde edinilen ve hatta imparatorluk *cursus honorum*'una kadar yükselen kariyerler üzerinden kentlerdeki sosyal ve idari tabakalaşmanın arttığı görülmektedir. Öte yandan Pontus et Bithynia Eyaleti'ndekine benzer bir yapılanmanın imparatorluğun diğer eyaletlerinde de görüldüğü, bu eyaletlerde de kentsel *boule* üyeliğinin varlıklı aileler tarafından yaşam boyu ve nesillerce sürdürüldüğüne yönelik çeşitli örnekler mevcuttur. Bu düzenlemeler her eyaletin sahip olduğu eyalet yasaları kapsamında yapılmasına karşın diğer eyaletlerde tam olarak ne zaman gerçekleştirildikleri belirsizliğini korumaktadır.¹²¹ Öte yandan epigrafik kaynaklar Lykia'nın eyalet olarak organize edilmesiyle birlikte kalıcı *boule* üyeliğine işaret eden çeşitli örnekler sunmaktadır.

¹²¹ Asia Eyaleti için en somut örnek İÖ. 12 yılına tarihlenen yazıttır, bkz s. 14.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LYKIA BÖLGESİNDEKİ İDARİ YAPI

3.1. Lykia Kentlerindeki İdari Yapı ve Boule'nin Oluşumu

Günümüzde Teke Yarımadası olarak da bilinen antik Lykia bölgesi Toros Dağları'nın batı kısmında yer alan ve dağ uzantılarıyla İç Anadolu'dan ayrılan Anadolu'nun güneybatı kısmında yer almaktadır.¹²² Özellikle doğu-batı yönünde Beydağları, Akdağlar ve Boncuk Dağları olarak adlandırılan Toros Dağları'nın batı yakasındaki uzantıları bölgenin topografik yapısının şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Eskiçağda sırayla Masikytos, Kragos ve Antikragos isimleriyle anılan bu dağlar ve diğerleri, sadece iklimsel şartları, yüzeysel oluşumları belirlememiş, aynı zamanda bölgedeki mitolojide, edebiyatta, ekonomide, yerleşim ve yönetim sistemlerinde de etkili olmuştur.¹²³ Zor geçit veren ve yüksek dağları ile korunaklı bir coğrafyaya sahip olan bölge, erken dönemlerde etnik yapısının dış etkilerden bağımsız olmasına ve toplulukların kendine özgü politik bir yapı geliştirmesine olanak vermiştir.¹²⁴

3.1.1. Geç Klasik Dönem

İÖ. 5. Yüzyıldan itibaren doğu ve batı kültürleriyle etkileşimi ve bölgede hakimiyet gösteren otoriteler, zaman içerisinde Lykialıların yerel kültüründe ve kent yönetiminde köklü değişikliklere neden olmuştur. Geç Klasik Dönem'de Akhaimenid Pers Krallığı tarafından uygulanan politika sonucunda Lykia'da yerel hanedanların yönetimine son verilip kentlerde otonom bir yapı kurulmuştur.¹²⁵ Bu süreçte Karia bölgesinin Pers satraplığını üstlenen Hekatomnidai hanedanı tarafından Lykia kentlerinin anayasası, teritoryumu, idari ve mali sorumlulukları Yunan polis modeline uyumlu olarak organize edilmiştir.¹²⁶ İÖ 337 yılına tarihlenen Letoon'daki üç dilli bir yazıttan anlaşılacağı üzere, Karia satrabı Piksodaros zamanında bölgenin iki arkhonu bulunmaktaydı.¹²⁷ Piksodaros'un geçtiği bir başka yazıt kentlerin vergiye tabi tutulduğuna, kendisi tarafından bu vergilerin düzenlendiğine ve kentlerin sınırlı bir bağımsızlığa sahip olduğuna işaret etmektedir.¹²⁸ Öte yandan Limyra'da I. Ptolemaios'a atıf yapılan ve iki *oikonomos*'un onurlandırıldığı

¹²² Bölgedeki araştırma geçmişi için bkz. Brandt ve Kolb, 2005: 5-11.

¹²³ Şahin ve Adak, 2007: 97. Bölgenin orografisi, antik ve modern literatürdeki aktarımları için bkz. Takmer, 2002: 13 vdd.

¹²⁴ Takmer, 2002: 1.

¹²⁵ Kolb, 1998: 46.

¹²⁶ Gygas, 2001: 111 vdd.

¹²⁷ Metzger, 1979: 29 vd; Kolb, 1998: 46; Behrwald, 2000: 42 vd.

¹²⁸ TAM I, 45; Behrwald, 2000: 44.

yazıt, Lykia kentlerinde Ptolemaios krallığına bağlı bir mali idareye işaret etmekle birlikte, önceden bölgede iki arkhon bulunduran Pers yönetiminin geleneğini takip etmiş gözükmektedir.¹²⁹ Her iki dönemde de yetkililerin bu şekilde ikiye ayrılmasında olasılıkla bölgenin doğu ve batısını ayıran dağların yarattığı coğrafi şartlar etkili olmuştur.¹³⁰

Büyük İskender 334 sonbaharında Halikarnassos'tan gelerek Telmessos'a ulaşmış, ardından Pinara, Ksanthos ve Patara'yı ele geçirerek batı bölgeleri kontrolü altına almıştır.¹³¹ Arrianus bu aşamada yaklaşık 30 kentin *polismata* verdiğini aktarmaktadır.¹³² Buradaki *polismata* formülasyonundan toplulukların yasal statüleri hakkında kesin bir sonuç çıkarılamasa da, polis olarak aktarılan çok sayıda küçük topluluğun varlığına işaret etmektedir.¹³³ İskender doğu Lykia bölgeleri üzerindeki askeri hareketlerini tamamladıktan sonra bölgenin satraplığını Giritli Nearkhos'a vererek Pisidia üzerinden Phrygia'ya doğru ilerlemiş ve askeri hareketine devam etmiştir.¹³⁴

3.1.2. Hellenistik Dönem

İskenderin ölümünden sonra ardılları arasında 320 yılında yapılan Triparadeisos Anlaşması'nda Antigonos Monophtalmos, Lykia'nın da dahil olduğu Asia Bölgesi'nin hakimiyetini devralmıştır.¹³⁵ 309 yılında I. Ptolemaios Phaselis'ten Güney Karia'ya kadar askeri operasyonlar düzenleyerek bölgede kontrolü sağlamıştır. Antigonos'un oğlu Demetrios, Salamis Savaşı'nda Ptolemaios'un birliklerini yendikten sonra Kıbrıs'ın ve olasılıkla Lykia bölgesindeki pek çok kentin kontrolünü ele geçirmiş, Rodos kuşatmasında Patara'yı donanma üssü olarak kullanmıştır.¹³⁶ Buna karşın en geç İÖ. 288/287 yılında Ptolemaios hakimiyetinin bölgede yeniden faaliyet gösterdiği, zira Limyra'daki bir yazıtta Ptolemaios'un memurlarıyla birlikte saltanatının otuz altıncı yılını belirten ifadelerin yer aldığı bilinmektedir.¹³⁷ Bununla birlikte Lissai kentindeki iki yazıtta II. Ptolemaios'un sekizinci (İÖ. 277) ve on birinci (İÖ. 275) hakimiyet yılına atıfta bulunulması Ptolemaios

¹²⁹ Wörrle, 1977: 62 vd.; Gyax, 2005: 49; Behrwald, 2000: 50.

¹³⁰ Wörrle, 1977: 59-60. Gyax bölgede görev yapan oikonomosların eşit yetkiye sahip olmasına karşın Pers yönetimi tarafından bölgede görevlendirilen arkhonların yetkilerinde farklılık olabileceğini bildirmektedir, bkz. Gyax, 2005: 49-50.

¹³¹ Arr. an.: 1.24.4.

¹³² Arr. an.: 1.24.5.

¹³³ Behrwald, 2000: 47.

¹³⁴ Arr. an.: 3.6.6; 4.7.2.

¹³⁵ Diod. 18.40.

¹³⁶ Diod. 20.93.3.

¹³⁷ Yazıt ve yorumu için bakınız Wörrle, 1977: 43-66 (SEG 27: 929).

Hanedanlığı'nın bölgedeki faaliyetlerinin sürekliliğine işaret etmektedir.¹³⁸ Bölge III. Antiokhos'un 197 yılındaki operasyonlarına kadar Ptolemaios Hanedanlığı'nın kontrolünde kalmıştır.

Ptolemaios hükümdarlığı altında Yunan dili ve kültürü bölgede kalıcı olarak yerleşmeye başlamış, bu durum kentlerin yönetim sistemlerine de yansımıştır. Lykia kentleri bu süreçte bir takım idari değişiklikler geçirerek Yunan polisleri için karakteristik olan kurumları ve memuriyetleri benimsemeye başlamıştır. Epigrafik belgeler Ptolemaios hakimiyetinden kısa bir süre sonra çeşitli kararların *ekklesia*'da alındığını göstermektedir.¹³⁹ Bu kararlar onurlandırma, vatandaşlık hakkı, mülkiyet hakkı, vergi ve harç muhafiyeti konularını kapsamaktadır.¹⁴⁰ Alınan kararlarda karar merci olarak *boule* ve *demos* yerine, başlangıçta polis, arkhonlar ve polis territoryumundaki topluluklar (*περιοίκοι*) anılmaktadır.¹⁴¹ Öte yandan İÖ. yak. 260 yıllarından itibaren *perioikoi* alınan kararlarda yer almamaya, karar formülasyonlarında sadece polis ve arkhonlar anılmaya başlamıştır.¹⁴²

İÖ 3. yüzyıla ait bölge kentlerindeki kararnameler polis ve arkhonların kararları olarak stilize edilmesine karşın bir *boule*'den bahsedilmemektedir.¹⁴³ “Üç arkhon yönetimi” olarak anılan bu dönemde, arkhonların kent yönetiminde daha geniş bir rol oynadığı ve aralarında bir *collegium* oluşturarak başta *probouleusis* olmak üzere, *boule* gibi önemli bir kurumun idari fonksiyonlarını üstlendikleri öne sürülmektedir.¹⁴⁴ Kentlerde *boule*'nin karar merci olarak varlık göstermesinden bir süre sonra arkhonların *probouleuma* hazırlama görevlerini *prytaneis* ve *boule*'ye devrettiği düşünülmektedir.¹⁴⁵

Kentlerdeki *boule*'nin varlığına yönelik ilk izler İÖ. 2. yüzyıldan biraz önce ortaya çıkmaktadır. İÖ. 205 yılına tarihlenen bir yazıtta Aitolia Birliği arkhonları ve Kytenia elçileri Ksanthos kentinin *boule* ve *demos*'unu selamlamasına karşın, ilk bakışta bu durum Ksanthos kentinin

¹³⁸ TAM II: 158-159. Theokritos'un İÖ. 270'lerin sonuna tarihlenen *Enkomion* eserinde Karia, Pamphylia ve Dağlık Kilikia gibi Lykia'nın da II. Ptolemaios'un egemenliği altında olmasını övmesi, önceki araştırmalarda Ptolemaios egemenliğinin tarihlenmesi için belirleyici bir *terminus ante quem* rolü oynamaktaydı; yapılan araştırmalar ve tarihlendirmeler için bkz. Wörrle, 1977: 46 vd.

¹³⁹ Gygax, Hekatomnidai'ın Lykia kentlerindeki *ekklesia*'nın yayılmasında rol oynamış olabildiklerini düşünmektedir, bkz. Gygax, 2001: 127 vd. Buna karşın Ptolemaios'un hakimiyetine yönelik en erken (İÖ. 288/287) delili sunan Limyra'daki yazıtta *ekklesia*'nın vuku bulduğuna yönelik bir ifade yer almamaktadır.

¹⁴⁰ Gygax, 2001: 123.

¹⁴¹ Polis ve *perioikoi*'un anıldığı yazıtlar için bkz. Wörrle, 1977: 44 (SEG 27: 929); Wörrle, 1978: 201-202 (SEG 28: 1224). *Perioikoi* ile ilgili açıklamalar için bkz. Gygax, 2001: 132 vd.

¹⁴² İÖ. yaklaşık 2. yüzyıl ortalarına kadar polis ve arkhonların yer aldığı yazıtlar ve corpus numaraları için bkz. Adak, 2007: 253-254.

¹⁴³ Wörrle, 2011: 388-389. Gygax'a göre Lykia'da *boule*'nin var olmaması Hekatomnidai'ın etkisiyle bağdaştırılabilir; bkz. Gygax, 2001: 129 vd. Kararnamelerde *boule*'nin yer almadığı Hellenistik Dönem kentleri için bkz. Rhodes ve Lewis, 1997: 475-478.

¹⁴⁴ Kolb, 2008: 185; Gygax, 2001: 124-125.

¹⁴⁵ Krs. Wörrle, 1988: 122 vd.; Kolb, 2008: 185; Gygax, 2001: 132.

anayasal formülüyle tutarlılık göstermeyen standart bir formül kullanıldığına işaret etmektedir; zira Ksanthos kentinin verdiği cevapta karar merci polis ve arkhonlar olduğu gözükmemektedir.¹⁴⁶ Ayrıca kentin kararname formülasyonunda 202/201 yıllarında ve hatta 196 yılında Antiokhos'un hakimiyeti altındayken de polis ve arkhonları yer almaktadır.¹⁴⁷ Öte yandan başka kentlerde de ikinci yüzyıla tarihlenen örnekler bulunmaktadır. Pisidia bölgesinde yer alan fakat tam lokasyonu tespit edilemeyen Angeira kentinin Ksanthosluları onurlandırdıkları yazıt için net bir tarihlendirme yapılamamakla birlikte, harf karakterleri göz önüne alınarak İÖ. 2. yüzyıla tarihlendirilmektedir.¹⁴⁸ Yine Lykia bölgesi söz konusu olduğunda, İÖ. 2. yüzyıla tarihlenen Arykanda'daki yazıt bir kentin kararname formülasyonunda doğrudan yer alan *boule*'ye yönelik erken örneklerden birini temsil etmektedir.¹⁴⁹ Hippokome'den elde edilen yazıt yine *boule* ve *demos*'u içermesine karşın, İÖ. 2. ile 1. yüzyıl arasında geniş bir zaman aralığına tarihlenmektedir.¹⁵⁰ Bununla birlikte, İÖ. 1. yüzyıldan itibaren bölge kentlerinin çoğunda *boule* ve *demos* karar merci olarak belgelenmiştir. Kentlerin bu kurumlar altında birbirine benzer bir idari yapıya sahip olmasında Hellenizm'in yanısıra, Rodos egemenliği ve yavaş yavaş gelişen Lykia Birliği bilinci önemli bir rol oynamıştır.¹⁵¹

Kent kararnamelerinde *boule* ve *demos*'un anılması, toplulukların daha kurumsal bir yapı altında idari görevleri yerine getirdiklerine işaret etmektedir.¹⁵² Artık *ekklesia*'nın gündeminin hazırlanmasında ve günlük kamu işlerinin organize edilmesinde bir yürütme komitesi olarak *boule* faaliyet göstermekteydi. Bu kurulun üyeleri genellikle kısa zaman için görevlendirilmekteydi. Kısa süreli üyelikler, eşraf sınıfı ve halk arasındaki güç dengesinin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktaydı. Roma Lykia bölgesini ilhak edip eyalet olarak organize ettiğinde, kentlerin idari yapısında köklü değişiklikler yapmamış olmasına karşın, eşraf sınıfının çıkarlarına hizmet eden bir yöntem izlemiştir; Roma müdahalesiyle *boule*, varlıklı kişilerin yaşam boyu üyeliklere sahip olduğu ve böylece eşraf sınıfının egemenliğine hukuki dayanak sağlayan bir kurumsal yapıya evrilmiştir.

¹⁴⁶ SEG 38: 1476; Gygax, 2001: 124.

¹⁴⁷ SEG 36: 1220; SEG 33: 1184; Wörrle, 2011: 389. Wörrle, durumun belirsiz noktalarını değerlendirerek Kytania elçileri ve Aitolia Birliği tarafından kullanılan ifadelerin, kararnamelerde görünmeyen kentsel bir *boule*'nin en eski örneği olma olasılığını da göz önünde bulundurmaktadır, bkz. Wörrle, 2011: 389-390.

¹⁴⁸ SEG 43: 986, str. 19; yazıtın ilk satırında ise *προβούλων γνόμεν* ifadesi yer almaktadır. Tarihlleme için bkz. Bosquet ve Gauthier, 1993: 17.

¹⁴⁹ Yazıt için bkz. İplikçioğlu, 2008(b): 117.

¹⁵⁰ TAM II: 168.

¹⁵¹ Wörrle, 1988: 122.

¹⁵² Kolb ve Kupke yazıtlarda *boule* yerine arkhonların anılmasını halk meclisine erişimin sınırlı olabileceği şeklinde açıklamaktadır, bkz. Kolb ve Kupke, 1989: 22.

3.1.3. Lykia'nın Eyaletleştirilmesi ve Oluşturulan İdari Yapı

Roma, İÖ. 2. yüzyıldan itibaren Küçük Asya'daki bir çok bölgeyi egemenliği altına almasına karşın, Claudius iktidarına kadar Lykia'nın ilhakına yönelik girişimlerde bulunmamıştır. Bu süreçte Likyalılar her ne kadar Roma'dan tamamıyla bağımsız bir dış politika güdemeseler de, kendilerine özgü dağlık coğrafyalarında birlik ve düzenlerini korudukları ve süper güç konumundaki Roma'ya bağlılıklarını sürdürdükleri müddetçe, imparatorluk temsilcilerinin yerel işleyişe doğrudan müdahalede bulunmasına olanak tanımamışlardır.¹⁵³

Likyalılar bu dengenin korunması için dış politikalarında Roma yanlısı çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Bölgede Rodos Egemenliğinin son bulmasından sonra İÖ. 167 yılında Dea Roma (Θεὰ Ρώμη) kültünün yer aldığı görülmektedir.¹⁵⁴ Roma ile aralarındaki müttefik ilişkileri esasen Likyalıların Mithradates Savaşları olarak anılan süreçteki tutumlarıyla pekişmiştir. Bu süreçte korsanlara ve krala karşı bir tavır alan Lykia, Sulla zamanından beri Roma ile resmi bir müttefiklik (foedus) ilişkisi sürdürmüştür.¹⁵⁵ Birliğin Caesar zamanında Roma ile olan ilişkileri daha iyi bir hale geldiği, *senatus* tarafından onaylanan bir anlaşma ile coğrafi sınırlarının genişletildiği bilinmektedir.¹⁵⁶ Caesar'ın suikastinden sonra Cumhuriyetçilerin bölgeden para talebinde bulunması iki taraf arasında savaşa neden olsa da, savaş durumu *triumvires* tarafından bertaraf edilerek ilişkiler eski durumuna getirilmiştir. Benzer durumlar Antonius ile Octavianus arasındaki savaş sürecinde de gerçekleşmiş, Octavianus lehine sonuçlanan iç savaştan sonra Lykia ile Roma arasındaki müttefik sözleşmesi yenilenerek yeni esaslara bağlanmıştır. Octavianus'un kumandanı Agrippa'nın Lykia Birliği ve Myra tarafında hayırhah ve birliğin kurtarıcısı (εὐεργέτης καὶ σωτὴρ τοῦ ἔθνους) unvanlarıyla onurlandırılması, müttefik sözleşmesinin yenilenmesinde önemli bir rol oynadığına işaret etmektedir.¹⁵⁷ Principatus Dönemi'nde Roma hakimiyeti altında olan diğer kentler gibi, Lykia kentleri de Augustus'u tanrı olarak kutsamış ve hatta Oinoanda'da kendisine bir tapınak adanmıştır.¹⁵⁸ Tapınağın inşa edildiği İÖ. 27 yılından itibaren ayrıca bölge kentlerinde ön yüzünde lejyant olmayan

¹⁵³ Şahin ve Adak, 2007: 49.

¹⁵⁴ SEG 18: 570. Yazıtın tarihlenmesine yönelik bkz. Errington, 1987: 114 vdd. Birliğin yanısıra Roma kültünün Lykia kentleri tarafından da tesis edildiği gözlemlenmektedir, bkz. Bousquet ve Gauthier 1994: 319 vdd.

¹⁵⁵ App. *Mithr.* 61.

¹⁵⁶ Bu sözleşmeye yönelik bilgilerimiz Teke Yarımadası'nda tam buluntu yeri belli olmayan bronz bir levhaya dayanmaktadır, levha ve anlaşmanın içeriği için bkz. Mitchell, 2005: 163-258.

¹⁵⁷ Şahin ve Adak, 2007: 50; yazıtlar için bkz. Balland, 1981: 45, nr. 23; IGR III: 719

¹⁵⁸ OGIS 551.

Augustus portresinin yer aldığı sikkeler basıldığı görülmektedir.¹⁵⁹ Anlaşıldığı üzere Likyalılar Romalıların her zaman sadık müttefikleri olmaya özen göstermişlerdir ve bunu bizzat Stadiasmus anıtının ön yüzündeki ithaf yazısında (Sat. 15: *πίστοι σύμμαχοι*) da dile getirmişlerdir.¹⁶⁰ Kentler ve birlik tarafından sergilenen bütün bu siyasi jestler verilen bölgesel özerkliğe duyulan şükran ifadeleri olmasının yanı sıra, bu tarz jestler müttefik bağlarını sürdürmek ve Roma eyalet sistemine dahil olmamak için sergilenmekteydi. Verilen pohpohlayıcı nitelikteki imtiyazların başarısı, Augustus’tan sonraki iki imparatorun da Lykia Birliği’ne yönelik tutumlarını aynı şekilde sürdürmelerinden anlaşılabilir. ¹⁶¹

Lykia birliği ve kentleri genel mutabakata dayalı geleneksel anayasaları ve iyi işleyen kurumlarıyla devrinin imrenilen bir devlet sistemini temsil etmekteydi.¹⁶² Kentlerindeki anayasa demokratik unsurlar barındırmasına karşın, bölge dışındaki bir çok kentte olduğu gibi, olasılıkla burada da aristokratik bir zümreyi temsil eden mülk sahipleri *leitourgia* ve *euergesia* yoluyla halk kitlelerini memnun etmeye ve en önemli memuriyetleri monopolize etmeye çalışmaktaydı.¹⁶³ Bu politik düzen dönemin genel eğilimlerine de uyum sağlamaktadır. Öte yandan, Lykia’daki düzen Romalı yetkililerin de sempatisini kazanmış olmalıdır ki bölgenin olağan meselelerine ve özyönetimlerine müdahale etme gereği duymamışlardır.¹⁶⁴ Ne var ki vuku bulan olaylar idari sistemin kusursuz çalışmadığını göstermektedir. Sayıları az olsa da epigrafik veriler Roma ilhakının ana nedeni olarak gösterilen *discordia*’nın olasılıkla daha önceki zamanlarda da yaşandığını, yani halk ve yönetici zümreler arasında tansiyonun belli aralıklarla yükselmiş olabileceğini göstermektedir.¹⁶⁵ Bununla birlikte, Roma ilhakını başlatan olayların Stadiasmus anıtında *stasis* (στάσις), *anomia* (ἀνομία) ve *lestia* (ληστεία) ifadeleriyle belirtilmesi, durumun oldukça kaotik olduğuna ve ilhakın sadece Roma’nın fetih politikalarıyla bağdaştırılmaması gerektiğine işaret etmektedir.¹⁶⁶

Lykia Bölgesi’nin eyaletleştirilme sürecine yönelik bilgiler, edebi kaynaklarda çelişkilidir. Eskiçağ yazarları, bölgede oluşturulan yapı ve koşullara yönelik farklı bilgiler aktarmalarına karşın Lykia’nın imparator Claudius döneminde ilhak edildiği konusunda hemfikirdirler.¹⁶⁷ Epigrafik ve

¹⁵⁹ Kolb’a göre Augustus’un yer aldığı birlik sikkeleri Lykia’nın bir toprak parçası olarak Roma İmparatorluğu’na ait olduğunu yansıtmaktadır, bkz. Brandt ve Kolb, 2005: 21.

¹⁶⁰ Şahin ve Adak, 2007: 50-51.

¹⁶¹ Şahin ve Adak, 2007: 50-51.

¹⁶² Strabon, Lykia birliğinin idari yapısına yönelik ana hatlarıyla aktarımlar yapmıştır, bkz. Strab. 14.3.3.

¹⁶³ Bkz. s. 11 vd.

¹⁶⁴ Larsen, 1968, 260.

¹⁶⁵ TAM II: 582; TAM II: 900. Yazıtlarda onurlandırılan kişiler için demokrasinin koruyucusu ve kurtarıcısı ifadeleri kullanılmaktadır.

¹⁶⁶ Şahin ve Adak, 2007: 52.

¹⁶⁷ Suetonius, *Claudius*: 25.3: “Lyciis ob exitiabiles inter se discordias libertatem ademit.”

edebi kaynaklar bölge ilhakını net bir şekilde İS. 43 yılına tarihlemektedirler.¹⁶⁸ Fikir ayrılığı, Cassius Dio'nun bölgenin Pamhylia eyalet yasalarına tabi tutulduğu şeklindeki aktarımıyla başlamaktadır.¹⁶⁹ Dio'nun aktarımları günümüz araştırmacıları arasında Lykia'nın Pamphyilia ile başlangıçtan itibaren çift eyalet olarak organize edildiğine yönelik çıkarımlara neden olmuştur. Fakat ilhak sonrasında Roma'nın bölgede izlediği politikalar hakkında önemli bilgilere sahip olduğumuz epigrafik veriler bölgenin kendi başına bir eyalet olarak organize edildiğini gözler önüne sermektedir.¹⁷⁰ Öte yandan, başlangıçtan itibaren Roma vatandaşlığı, imparator kültü rahiplikleri, *boule* üyelerinin tayini ve yoğun bir yol inşası Roma'nın bölgede kapsamlı bir program izlediğine işaret etmekle birlikte, bölgenin ayrı bir eyalet olarak organize edildiğine ve başlangıçtan beri bir eyalet yasasına sahip olduğuna işaret etmektedir.¹⁷¹

Halk gruplarını böyle bir kargaşa ortamına sürükleyen sebepler ve isyana katılanların kimlikleri ilk bakışta karanlıkta kalmaktadır. Fakat epigrafik veriler üzerinden yürütülen analizler ile mevcut bilgi birikimi kapsamında yapılan karşılaştırmalar Lykia'da vuku bulan olaylara ışık tutabilmektedir.¹⁷² İlk olarak, Stadiasmus anıtında *politeia*'nın *akriton plethos*'tan (ἄκριτον πλῆθος) alınıp vali Veranius tarafından tayin edilen meclis üyelerine teslim edildiği yönündeki ifadeler, bölgeyi kasıp kavuran kargaşa ortamında *politeia*'nın *akriton plethos*'un elinde olduğuna işaret etmektedir. Fakat *akriton plethos*'a yönelik farklı tanımlamalar yapılmıştır. C. P. Jones, *akriton plethos* ifadesini kentlerin Lykia Birliği Halk Meclisi'ndeki temsilcileri olan *arkhostatai* (ἀρχοστάται) ile özdeşleştirmektedir.¹⁷³ Mustafa Adak, Jones'un görüşüne karşı çıkarak bazı yetkileri devretmesine karşın Birlik Halk Meclisi'nin Birlik seviyesinde görev yapan konsey üyelerini seçmesi başta olmak üzere önemli sorumlulukları elinde tutmaya devam ettiğini, *politeia*'nın Birlik seviyesinde tamamen devredilmesinin söz konusu olamayacağını ifade etmektedir.¹⁷⁴ Adak epigrafik ve edebi kaynaklardaki benzer kullanımlarla karşılaştırmalar yaparak Stadiasmus anıtındaki *akriton plethos*'un her kentin *ekklesia*'sında söz sahibi olan “muhakeme yeteneğinden yoksun halk

¹⁶⁸ Cass. Dio 60.17.1; Balland, 1981: 25, nr. 11; CIL VI: 41075. Verilerin detaylı analizi için bkz. Şahin ve Adak, 2007: 51 dn. 15.

¹⁶⁹ Cass. Dio 60.17.3: “τούς τε Λυκίους στασιάσαντας, ὥστε καὶ Ῥωμαίους τινὰς ἀποκτεῖναι, ἐδουλώσατό τε καὶ ἐς τὸν τῆς Παμφυλίας νομὸν ἐσέγραψεν.”

¹⁷⁰ Praetorluk seviyesindeki bir memurun yer aldığı ve Galba'nın onurlandırıldığı yazıt ve değerlendirmesi için bkz. İplikçioğlu, 2008(a): 9-10; Claudius-Nero dönemine tarihlenen ve Galatia et Pamphyilia ifadelerinin geçtiği yazıtlar ve değerlendirmeleri için bkz. Onur, 2008: 53-65; ayrıca bkz. Eck et al. 2008: 108-121; Adak ve Wilson, 2012: 1-40.

¹⁷¹ Vatandaşlık politikası için bkz. Şahin ve Adak, 2007: 71-72; rahiplikler ve boule üyelikleri için bkz. aşağıda.

¹⁷² Tlos ve Pinara'dan elde edilen yazıtlar ilhaktan kısa bir süre önce şehirlerin Roma'ya elçiler gönderdiği ve özgürlük ve sulh için başvurduklarını göstermektedir; bkz. TAM II: 583; TAM II: 508; ayrıca bkz. Şahin ve Adak, 2007: 52, dn. 18.

¹⁷³ Jones, 2001: 168.

¹⁷⁴ Behrwald, Birlik Danışma Meclisi'nin dış ilişkilerde, Birlik Halk Meclisi'nin ise görevli atamalarında ve onurlandırmalarda sorumluluklar üstlendiğini savunmaktadır, bkz. Behrwald, 2000: 203.

kitlelerine” (urteilslosen Menge) işaret ettiğini savunmaktadır.¹⁷⁵ *Akriton plethos* ifadesinin literatürdeki kullanımlarının yanısıra, ilhak öncesi kent elitlerinin Roma ile kurduğu ilişkiler ve kentsel *boule*’lerde yapılan düzenlemeler Adak’ın fikrini destekler niteliktedir.¹⁷⁶ Bu durum ayrıca Roma yönetimi altındaki bir çok eyalette olduğu gibi eyaletleştirilen Lykia bölgesindeki kentsel *boule*’lere yönelik yapılmış olan düzenlemelerle de uyum sağlar.

Gagai’da bulunan yazıt (bkz. T. 6.1) Veranius tarafından atanan meclis üyelerinin listesini içermesine karşın bu kişilerin birlik meclisine mi yoksa kent meclisine mi atandığı tartışma konusu olmuştur. Yazıtta 62 ismin yer aldığı, fakat *bouleutai* sayısının *patronym* ifadelerden dolayı yalnızca yarısı kadar olabileceği düşünülmektedir.¹⁷⁷ Buna ilave olarak, zaman içerisinde taşa oluşan fiziksel bozulmalar bazı harflerin okunaklılığını yitirmesine sebep olmuştur. Örneğin, *bouleutai* listesini içeren yazıtın 2. satırında yer alan [σ]ωτῆρα θεὸν οἱ [..] τοι βουλευταὶ κατὰ τὴν θεῖαν αὐτοῦ πρ[ό]- ifadesine araştırmacılar tarafından farklı tamamlama önerileri sunulmuştur. Wörrle [..] τοι βουλευταὶ ifadesindeki eksik kalan kısma κο[ι]νοβουλευταὶ önerisinde bulunmuş ve böylece yazıttaki kişilerin birlik meclisine tayin edildiklerini öne sürmüştür.¹⁷⁸ Şahin ve Adak yazıt üzerinde yaptıkları incelemeler sonucunda βουλευταὶ kelimesinden önce gelen son 3 harfin TOI olduğunu vurgulayarak bu öneriyi kabul etmemişlerdir.¹⁷⁹ Stadiasmus anıtının ön yüzündeki 26. ve 27. satırlarında yer alan ἐξ ἀρίστων ἐπιλεγμένοις βουλευταῖς ifadesinden yola çıkan Şahin ve Adak’ın önermesi ise οἱ ἀρίστοι βουλευταὶ olmuştur.¹⁸⁰ Öte yandan, Şahin yazıtta adı geçen kişilerin Birlik meclisinin Gagai kentinden temsilcileri olabileceğini savunurken, Adak ise bu kişilerin kent konseyi üyelerini temsil etmesini daha yakın bir olasılık olarak değerlendirmektedir.¹⁸¹ İlgili boşluğun tamamlanmasıyla ilgili bir başka önerme de Schuler ve Zimmermann’dan gelmektedir. Araştırmacılar *Kommision für Alte Geschichte und Epigraphik* tarafından muhafaza edilen bir istampaj kopyasında yaptıkları incelemeler sonucunda οἱ πρῶτοι βουλευταὶ tamamlamasının en uygun tamamlama olduğunu önermektedirler.¹⁸² Bu araştırmacılara göre listedeki kişiler kentsel *boule*’nin üyelerine işaret etmelidir.¹⁸³ Bunun yanısıra, kendilerini πρῶτοι βουλευταὶ olarak lanse etmeleri Likyalıların da bizzat süreçteki tarihsel önemin farkında olduklarını, zira kendilerinin Roma yönetimi altında organize edilen konseyin ilk üyeleri olarak gördüklerini ve bunu bir prestij olarak lanse ettiklerini

¹⁷⁵ Şahin ve Adak, 2007: 53.

¹⁷⁶ Verilen örnekler için bkz. Şahin ve Adak, 2007: 53-65.

¹⁷⁷ French, 2000: 173-180; Şahin ve Adak, 2007: 69.

¹⁷⁸ Marksteiner ve Wörrle, 2002: 563.

¹⁷⁹ Şahin ve Adak, 2007: 69.

¹⁸⁰ Şahin ve Adak, 2007: 43.

¹⁸¹ Şahin’in görüşü için bkz. Şahin ve Adak, 2007: 43; Adak’ın görüşü için bkz. a.g.e. 70.

¹⁸² Araştırmacılar ayrıca istampaj üzerinde Π harfinin ana hatlarıyla neredeyse eksiksiz olarak yer aldığını, Ω harfinin ayaklarının açık ve büyük bir yapıda olduğunu aktarmaktadırlar, bkz. Schuler ve Zimmermann, 2012: 616 dn. 201.

¹⁸³ Schuler ve Zimmermann, 2012: 616-617.

göstermektedir.¹⁸⁴ Roma yönetimi tarafından tayin edilen *boule* üyelerine yönelik bir başka yazıt Patara'dan gelmektedir. İmparator başrahipliğinin tarihleme için kullanıldığı bu yazıt, *terminus post quem* İS. 43 yılına tarihlenmekle birlikte yeni *boule* üyeleri için herhangi bir sıfat kullanılmamaktadır.¹⁸⁵ Aynı araştırmacılar tarafından önceden üç blok halinde bulunan yazıtta ilave olarak 2012 yılında iki blok daha keşfedilmiştir. Bu iki bloktan biri B bloğu olarak kategorize edilen bloğun parçasıyken, E bloğu olarak kategorize edilen son parça üstünde ilaveten 43 *bouleutai* ismi kaydedilmiştir. Önceki *bouleutai* ile toplam 112 *bouleutai*'ın varlığı saptanmıştır.¹⁸⁶ Bununla birlikte, Gagai yazıtında olduğu gibi, burada da Roma vatandaşlığına sahip herhangi bir kişi görülmemektedir. Schuler ve Zimmermann, sonraki jenerasyonda Romalı ismine oldukça sık bir şekilde rastlanmasına karşın, hakimiyetinin başlangıcında Roma'nın vatandaşlık verme aracını oldukça az kullandığını düşünmektedirler.¹⁸⁷

¹⁸⁴ Schuler ve Zimmermann, 2012: 618.

¹⁸⁵ Yazıt ve analizi için bkz. Schuler ve Zimmermann, 2012: 609-626; son haliyle bkz. SEG 63: 1336.

¹⁸⁶ Daha detaylı olarak bkz. Lepke v.d., 2015: 307-321.

¹⁸⁷ Schuler ve Zimmermann, 2012: 586 vd.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PAMPHYLIA, PISIDIA VE KILIKIA BÖLGELERİNDE ROMA İDARESİ

4.1. Pamphylia, Pisidia ve Kilikia Bölgelerinin Eyaletleştirilme Süreci

Lykia bölgesi gibi, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgeleri de Küçük Asya'nın güney kesimlerinde yer alan, fakat topografik ve coğrafi açıdan bir takım farklılıklara sahip olan bölgelerdir. Merkez Pamphylia olarak değerlendirildiğinde batısında Lykia, kuzeyinde Pisidia, doğusunda ise Lykaonia ile Kilikia bölgeleri sıralanmaktadır.¹⁸⁸

Pamphylia, Toros Dağları'nın güney eteklerinden Akdeniz kıyıları boyunca uzanan ve geniş bir kıyı şeridini kapsaydan hinterlanda sahiptir. Bölgenin kuzeyi Toros Dağları'nın yamaçlarıyla sınırlanırken, iç kesimleri bir çok nehir ve bol miktarda yağış alan alüvyonlu ve bereketli ovaları barındırmaktadır.¹⁸⁹ Bölgenin batı ve doğu sınırları, politik gelişmelere bağlı olarak sıklıkla değişiklik göstermiştir. Roma İmparatorluk Dönemi'nde bu sınır doğuda Korakesion, batıda ise Phaselis ile Attaleia arasında yer alan Olbia kenti olarak belirlenmiştir.¹⁹⁰ Pamphylia'nın kuzeyinde yer alan Pisidia, Toros Dağları'nın iç kesimlerinde yer alan oldukça engebeli ve dağlık bir bölgedir. Bazı noktalarda 2000 metreyi aşan rakıma sahip olan bölgedeki orografik yapı ulaşımı güçlendirmiş ve ayrıca toplumun genellikle izole bir yapıda kalmasına neden olmuştur. Görece geç dönem yazarı olan Strabon, gelişmiş yapısıyla Selge kentini istisnai bir durum olarak göstermesine karşın, Pisidialıların tiranlıklara bölündüğünü ve Kilikialılar gibi yağmacı bir yaşam tarzını benimsediklerini belirtmektedir.¹⁹¹ Bu aktarımlar Pisidia bölgesindeki bazı kentlerin belirli bir döneme kadar muhtemelen kabile şefleri tarafından yönetildiklerini ve gevşek bir örgütlenme biçimine sahip kabileler halinde örgütlendiklerini yansıtmaktadır.¹⁹² Pisidia bölgesinin doğusunda yer alan ve aynı şekilde kırsal bir yapıya sahip olan Lykaonia bölgesi kentlerinde de olasılıkla benzer bir örgütlenme biçimi bulunmaktaydı.¹⁹³ Doğuda yer alan Kilikia bölgesi ise bir kısmı Trakheia (Dağlık), bir kısmı ise Pedias (Ovalık) olarak anılmaktadır.¹⁹⁴ Trakheia dar bir kıyı şeridine sahip olan engebeli bir araziye temsil etmesine karşın Pedias, Soli ve Tarsos kentlerinden Issos'a kadar, ayrıca Torosların kuzey yakasında Kappadokia bölgesine kadar uzanır.

¹⁸⁸ Strab. 14.3.1.

¹⁸⁹ Strab. 14.3.8-9.

¹⁹⁰ Özdizbay, 2008: 839; Taşkiran, 2017: 8.

¹⁹¹ Strab. 12.3.7.

¹⁹² Jones, 1971: 126.

¹⁹³ Jones, 1971: 126.

¹⁹⁴ Strab. 14.5.1.

Bölgelerin Hellenleşme süreci İskender ile birlikte adım adım başlamıştır. Büyük İskender'in İÖ. 334 yılında Toroslara bağlı yerleşimlerin satraplığını Nearkhos'a verdiği bölge Pamphylia'yı ve olasılıkla Pisidia kentlerini de kapsamaktaydı.¹⁹⁵ En geç İskender'in ölümünden sonra bu satraplık Phrygia bölgesi ile birleştirilmiştir. Tıpkı Lykia bölgesinde olduğu gibi, Antigonos'un bölgedeki hakimiyeti bittikten sonra Pamphylia bölgesi de Seleukos ve Ptolemaios hanedanlığı arasında önemli bir çekişme konusuydu. Ptolemaios hanedanlığının güç kaybetmesiyle İÖ. 218 yılında bölgede kontrolü ele geçiren Seleukos hanedanlığının hakimiyeti İÖ. 188 yılındaki Apameia Anlaşması'yla son bulmuştur. Apameia'dan bir süre sonra Pisidia'nın büyük bir kısmı ve Pamphylia'nın batı kesimleri Pergamon Krallığı'nın hakimiyeti altında olmuştur.¹⁹⁶ Krallığını Roma'ya veraset yoluyla bırakan III. Attalos'un İÖ. 133 yılındaki ölümünden sonra Roma bölgeyi eyalet olarak organize etmiştir. Kurulan Asia Eyaleti Phrygia, Lykaonia ve Pamphylia bölgelerini de kapsamaktaydı.¹⁹⁷ Aristonikos isyanını bastırdıktan sonra *consul* Manlius Aquillius tarafından Klimaks (Döşeme) ve Side doğrultusunda bir yol inşa edildiği bilinmektedir.¹⁹⁸ Bu, olasılıkla Pamphylia'daki ilk Roma faaliyeti idi.¹⁹⁹

Roma, hakimiyetinin ilk aşamalarından itibaren doğuda çeşitli düzenlemeler yapmasına karşın bunların bir çoğu kalıcı değildi ve eyaletlerdeki yönetim valilerin ve *publicani*'nin büyük yağmalar yoluyla zenginleşmeyi hedeflemesiyle yozlaşmıştı. Sömürü odaklı yozlaşmış sistem, gerek Küçük Asya'da birçok yerleşimin Roma karşıtı politika izleyen Pontos Krallığı'nı desteklemelerinde, gerekse korsanlık başta olmak üzere eşkıyalık faaliyetlerinin artışında önemli bir rol oynamıştır.²⁰⁰ Ayrıca önemli bir deniz gücünü temsil eden Rhodos'un zayıflaması da, yağmalama ve köle ticareti temelli zenginlik fırsatlarına kapı açan korsanlığın oldukça güçlenmesine neden olmuştur.²⁰¹ Bu süreç içerisinde Kilikia Trakheia, kıyı boyunca gemi yapımına uygun odun kaynaklarına sahip olması, doğal korunaklı limanlarının yanı sıra gizli koylara sahip olması ve ticaret yolu üzerindeki konumuyla çeşitli baskınların düzenlenebilmesi gibi önemli bir çok unsur nedeniyle korsanların operasyon merkezi olmuş ve bölge korsanlarıyla ünlenmiştir.²⁰² Kilikia'da demirleyen korsanların Akdeniz'deki faaliyetleri giderek zarar verici bir hal almış, bu durum Roma'yı bölgede bir dizi önlemler almaya sürüklemiştir. İÖ. 102-101 yılında doğuda *imperium* yetkisi alan Marcus Antonius, komutası altındaki birliklerle korsanlara karşı hem karada hem de denizde askeri hareketler gerçekleştirmiştir. Delphi ve

¹⁹⁵ Arr. an. 6.3.3; 4.7.2.

¹⁹⁶ Brandt, 1992: 43-44; Sherwin-White, 1977: 1-3.

¹⁹⁷ Taşkiran, 2017: 37.

¹⁹⁸ Yol yapımı hakkında bilgi veren mil taşı için bkz. Nollé, 2001: 11 nr. 175.

¹⁹⁹ Krş. Taşkiran, 2017: 37; Brandt, 1992: 44.

²⁰⁰ Eskiçağ'da eşkıyalığa yönelik yorum ve örnekler için bkz. Adak, 2006: 119 vdd; Pilhofer, 2005: 26-33.

²⁰¹ Arslan, 2003: 197.

²⁰² Arslan, 2003: 196.

Knidos'tan elde edilen yazıtlar, İÖ 101/100 yılında Roma'nın korsanlarla ilgili bir yasayla (*lex de piratis* ya da *lex de provinciis praetoris*) bölgedeki askeri ve siyasi varlıklarını kalıcı kıldıklarını göstermektedir.²⁰³ Yazıtlarda korsanlara karşı görevlendirilen Romalı komutanların faaliyet alanı *provincia Cilicia* olarak tanımlanmaktadır.²⁰⁴ Bu alan daha sonraki bir aşamada Sulla tarafından Pamphylia'yı, Dağlık Kilikia'yı, olasılıkla Lykia'nın ve Pisidia'nın bir kısmını da içerecek şekilde genişletilmiştir.²⁰⁵ Düzenlemelerden önce de Pisidia, Lykia ve Pamphylia'nın Mithradates'e karşı savaştığı bilinmektedir.²⁰⁶ Kırsal alanlarda ve denizde artan çapulculuk faaliyetleri, Roma'nın İÖ. 80 yılından itibaren düzenli olarak bölgede vali bulundurmasına neden olmuştur.²⁰⁷ Fakat İÖ. 80-79 yılları arasında Sulla tarafından korsanlara karşı mücadele etmek için görevlendirilen Cn. Cornelius Dolabella ve C. Verres, Kilikia Trakheia, Lykia ve Pamphylia bölgelerinde yer alan bir çok kent ve tapınağı yağmalamış ve yerel halkın nefretini kazanarak bölgede Roma'ya karşı nefret uyandırmıştır.²⁰⁸ İÖ. 78-75 yılları arasında Publius Servilius Vatia bölgede *proconsul* olarak görevlendirilmiştir. *Proconsul* ilk iş olarak Doğu Lykia'da ve Pamphylia'nın bir çok yerinde Zeniketes önderliğinde hüküm süren korsanların üzerine gitmiştir. Korsanları bozguna uğratıp bölgedeki hakimiyeti ele geçiren komutan, Attaleia gibi korsanları destekleyen Pamphylia kentlerinin bazılarını cezalandırmasına karşın, bazılarını müdahalede bulunmamıştır.²⁰⁹ Daha sonra askeri hareketlerine Kilikia tarafında devam ederek korsanların kıyı ve karadaki üslerini temizlemiş ve Isauria ile kuzeybatısında yer alan Pisidia yerleşimlerine yönelerek Roma hakimiyeti altına almıştır.²¹⁰ Roma kontrolünü Batı toroslar, Kilikia Trakheia, Pamphylia, Pisidia ve Lykaonia'nın büyük bir bölümünü kapsayacak şekilde genişleten komutan ayrıca Kilikia üzerinden Lykaonia'ya ve Kappadokianın güneyine uzanan askeri bir yol oluşturmuştur.²¹¹ Askeri hareketler başarıyla sonuçlansa da korsanlık faaliyetleri kısa bir süre sonra daha baskın bir şekilde baş göstermiş ve bu bakımdan Servilius'un yaptığı seferler korsanlar üzerinde budanmış ağaç etkisi yaratmıştır.²¹² Bunun üzerine Romalılar Cilicia *proconsul*'u olarak Lucius Octavius'u İÖ. 75-74 yılları arasında bölgeye göndermiş, fakat komutan Torosların güneyinde gerçekleştirilen bir kara hareketinde öldürülmüştür.²¹³

²⁰³ SEG 26: 1227; SEG 3: 378.

²⁰⁴ Brandt ve Kolb, 2005: 20; Pilhofer, 2005: 19. *Provincia* kelimesinin farklı kullanımlarına yönelik bkz. Oktan, 2004: 22-23.

²⁰⁵ Arslan, 2007: 250; Brandt ve Kolb, 2005: 20.

²⁰⁶ Arslan, 2007: 184.

²⁰⁷ Arslan, 2003a: 100 vd.

²⁰⁸ Cic. *Verr.*: 2.1.38, 95-96; Taşkıran, 2017 40.

²⁰⁹ Arslan, 2007: 294-296.

²¹⁰ Cic. *leg. agr.* II. 50.

²¹¹ Bu yollar *itineraries* olarak adlandırılmıştır, bkz. Arslan, 2007: 299, dn. 1350.

²¹² App. *Mithr.* 14.93; Arslan, 2007: 300.

²¹³ Arslan, 2007: 301.

Romalı komutanlar korsanlara karşı başarılı operasyonlar gerçekleştirirse de bu tehlikelerin üstesinden Gnaeus Pompeius'un *imperium maius* adı verilen olağandışı yetkilerle donatıldığı İÖ. 67 yılına kadar nihai olarak gelinememiştir.²¹⁴ Akdeniz'i 13 bölgeye ayırarak kapsamlı bir deniz seferi başlatan Pompeius kısa sürede korsanların varlığına nihai olarak son vermiştir.²¹⁵ Pompeius'un Akdeniz ve çevresini kapsayan yetki alanı daha sonra *lex Manilia* aracılığıyla "sınırsız" olarak (*imperium infinitum*) genişletilmiştir. Bunun üzerine Lucullus'un komutasını feshettikten sonra Pontos kralı Mithradates ve Armenia kralı Tigranes'e karşı kapsamlı askeri hareketler düzenlemiştir.²¹⁶

Pompeius savaşların yanısıra, yaptığı düzenlemelerle de uzun süredir savaşın hüküm sürdüğü bölgelerde artık istikrarlı bir yapının sağlanmasını hedeflemiştir. İÖ. 67 yılında korsanlara karşı Korakesion'da kazandığı savaşın ardından *provincia Cilicia*'da idari bir düzen oluşturmuştur.²¹⁷ Kilikia Eyaleti olasılıkla Pompeius'un düzenlemeler yaptığı İÖ. 67 yılına kadar sadece askeri hareket istasyonu olarak görülmekteydi, yani bölgesel olarak tanımlanmış anayasalar içermeyen bir askeri eyaletti.²¹⁸ Yapılan düzenlemeler kapsamında binlerce korsanın yeni bir kuruluş olan ya da yeniden inşa edilen şehirlere yerleştirildiği, Pompeiopolis gibi bu kentlerden bazılarının *civitas libera* olarak değerlendirildiği bilinmektedir.²¹⁹ Öte yandan, Bithynia Eyaleti'nde olduğu gibi kentsel *boule*'ler üzerinde düzenlemeler yapıp yapılmadığı bilinmemektedir. Buna karşın Pompeius'un düzenlemeleri bölgede büyük etki uyandırmış olmalıdır. Zira bazı kentler bastıkları sikkelerde imparatorların hakimiyet yıllarını İÖ. 67 ya da 66/65 yıllarını temel alarak vermektedirler.²²⁰ Pompeius olasılıkla doğu eyaletlerine yönelik genel düzenlemelerini yaptığı İÖ. 64 yılında Tarsos kentini *conventus* merkezi yapmıştır.²²¹ Pompeius'un organizasyonlarından sonra eyaletin sınırlarında sık sık değişiklikler meydana gelmiştir. İÖ. 56 yılında eyalet Kıbrıs ve Phrygia'nın bir

²¹⁴ Pompeius kendisine *lex Gabinia* ile verilen bu yetkiyle Akdeniz'in tamamı üzerinde ve Akdeniz'den 400 stadia kadar içeride olan karasal bölgeler üzerinde sınırsız bir otorite elde etmiştir, daha detaylı olarak bkz. Plut. *Pomp.* 25. 2; App. *Mithr.* 14. 94.

²¹⁵ Cicero 49 günde (*leg. Man.* 12.35), Livius (*perioch.* 99), Florus (*epit.* 1.41.15) ve Aurelius Victor ise (*Liber de Vir. ill.* 77.5) 40 gün içerisinde korsanlık tehdidinin bertaraf edildiğini aktarmaktadır, ayrıca bkz. Arslan, 2007: 446, dn. 1920.

²¹⁶ Plut. *Luc.* 35.7; Liv. *perioch.* 100.1.

²¹⁷ Pilhofer, 2005: 34.

²¹⁸ Borgia, 2017: 300. Bazı araştırmacılar Kilikia Eyaleti'nin İÖ. 80 yılından itibaren fiilen bölgesel bir eyalet haline getirildiğini düşünmesine karşın, bazıları da idari düzenlemelerin başladığı İÖ. 67 yılına kadar bölgenin daha çok askeri bir hareket istasyonu olduğunu düşünmektedir, krş. Oktan, 2011: 267-286; Bennett, 2012: 115-128; Borgia, 2017: 296-303.

²¹⁹ Pilhofer, 2005: 34-35; Korsanların iskan edilme sürecine yönelik bkz. Plut. *Pomp.* 28; Strab. 8.7.5.

²²⁰ Ziegler, 1993: 203-219.

²²¹ Jones, 1971: 202.

kısmıyla birlikte batıda Pamphylia ve Lykaonia'ya, kuzeyde Pisidia, Isauria ve Kappadokia bölgelerine kadar genişlemiştir.²²²

Genel olarak Kilikia Eyaleti'nin 44/43 yılında dağıtıldığı ve Flavii yönetimine kadar Kilikia'nın doğu kesimlerinin Syria Eyaleti valisinin yetki alanına bırakıldığı kabul edilmektedir.²²³ Vespasianus tarafından organize edildiği sürece kadar eski eyalete bağlı olan bölgelerin yönetimi sık sık el değiştirmiştir. Eyaletin dağıtılmasından sonra Pamphylia'nın İÖ. 43 yılında Asia Eyaleti'ne dahil edildiği anlaşılmaktadır.²²⁴ Fakat daha sonra İÖ. 36 yılında Marcus Antonius tarafından Galatia kralı Amyntas'ın idaresine bırakılmıştır.²²⁵ İÖ. 25 yılında kral öldükten sonra hakimiyeti altındaki bölgeler Galatia Eyaleti olarak organize edilmiştir. Yapılan düzenlemeler sonucunda Pisidia, Phrygia Lykaonia, Isauria, Kilikia ve Pamphylia bölgelerinin büyük bir bölümü Galatia Eyaleti'nin sınırları içerisinde yer almıştır.²²⁶ Kilikia'nın doğu kesimleri ise çok daha öncesinde Syria Eyaleti ile birleştirilmesine karşın çift eyalet olarak organize edildiğine yönelik doğrudan bir veri bulunmamaktadır.²²⁷ Öte yandan Kilikia Trakheia, Kappadokia Krallığı'nın yönetimine bırakılmış, daha sonra Caligula yönetiminde kısa süreliğine, Claudius yönetiminde ise uzun süreliğine Kommagene kralı IV. Antiokhos'a devredilmiştir. IV. Antiokhos, Roma yönetimi ile iyi ilişkilerde bulunmuş, Antiokheia epi Krago ve Iotape kentlerinin kurulması gibi girişimlerde bulunarak bölgenin gelişimini sürdürmesinde de önemli bir rol oynamıştır.²²⁸ Kral her ne kadar İS. 70 yılında Vespasianus'un taht iddasını desteklese de İS. 72 yılında Parthia İmparatorluğu ile işbirliği yaptığı öne sürülmüş ve hakimiyetine son verilmiştir. Böylece Kommagene Krallığı eyalet olarak organize edilerek Syria Eyaleti ile birleştirilmiştir.

Hadrianus'un yönetiminin son yıllarında ya da Antoninus Pius'un yönetiminde Kilikia Eyaleti'nde kapsamlı düzenlemelere gidilmiştir. Isauria ve Lykaonia bölgelerinin Kappadokia Eyaleti'nden alınıp Kilikia Eyaleti'ne dahil edilmesi sonucunda eyaletin sınırları neredeyse Cicero'nun valilik yaptığı dönemdeki kadar genişletilmiş ve tek bir valinin kontrolüne bırakılmıştır.²²⁹ Eyaletin üç bölgeden oluştuğu epigrafik ve nümizmatik verilere de yansımaktadır.²³⁰ Epigrafik verilerde bu yansıma Anazarbos ve Tarsos kentlerine işaret eden “μητρόπολις τῶν γ’

²²² Sayar, 2004: 17-28;

²²³ Vitale, 2012: 291.

²²⁴ Brandt ve Kolb, 2005: 21.

²²⁵ Brandt ve Kolb, 2005: 21. Eyalet olarak organize edilen bölgelerde gelişimin düşük olduğu bazı yerleşimler bazen de çeşitli amaçlarla mahmi krallıklara devredilmekteydi, krş. dn. 53.

²²⁶ Galatia'nın eyaletleştirilme sürecine yönelik bkz. Mitchell, 1993: 61-69; Magie, 1950: 458 vd; Syme, 1995: 301.

²²⁷ Vitale, 2012: 293-294.

²²⁸ Daha detaylı olarak bkz. Pilhofer, 2018: 28 vdd.

²²⁹ Vitale, 2012: 307.

²³⁰ Nümizmatik verilerin incelemesi için bkz. Vitale, 2012: 308-309.

ἐπαρχεῖων” vb. ifadelerle yer almaktadır.²³¹ Bu ifadeler eyaletin üçlü organizasyonundan yaklaşık yarım asır sonra oldukça yaygın bir şekilde kaynaklarda yer almasına karşın daha erken tarihli örneklerin sayısı azdır.²³² Bununla birlikte İS. 144/145 ve 146/147 yıllarında üç bölgede eyalet valisi olarak görev yapan Aulus Claudius Charax’a adanan yazıt en erken örneği temsil etmektedir.²³³ Antoninler Dönemi’nde eyalette yapılan değişikliklere paralel olarak 2. yüzyıl onurlandırma yazıtlarında kent eşrafının kurumsal bir kimlik geliştirdiği ve onurlandırma yazıtlarında *boule* üyesi kişilerin *bouleutikon tagma*, *proton tagma* ifadeleriyle takdim edildikleri gözlemlenmektedir. Kentlerin kurumsal diline yansıyan bu ifadeler eyaletin Antoninler Dönemi’nde yeniden organize edilmesiyle ilişkili gözükmektedir. Nitekim eyaletin üç bölge halinde yeniden organize edildiği süreç *koinon* düzeyinde bir takım değişikliklere gidilmesine neden olmuş olabilir ve bu da kentlerin idari yapısında kurumsal bir takım düzenlemeleri beraberinde getirmiş olabilir.

²³¹ BCH 7: 281; 282; I. Cilicie: 30; 101; 109; SEG 12: 514; 516.

²³² Vitale, 2012: 308.

²³³ SEG 18: 557.

BEŞİNCİ BÖLÜM

İMPARATORLUK DÖNEMİ SINIF OLGUSU VE İDARİ YAPIDA TABAKALAŞMA

5.1. Boule Üyeliği ve Memuriyetlerin Kategorizasyonu

İS. 2. yüzyıla tarihlenen yazıtlarda yer alan βουλευτικὸν τάγμα ve πρῶτον τάγμα τῆς πολέως benzeri ifadeler, eşraf sınıfının *boule* üyeleri olarak kurumsal bir kimlik geliştirdiklerine ve toplumsal statüye işaret eden ifadelerle kendilerini toplumun geri kalanından ayırdıklarına işaret etmektedir.²³⁴

İlgili ayrım kent memuriyetlerinde (βουλευτικαὶ ἀρχαὶ καὶ δημοτικαὶ ἀρχαὶ) de kendini göstermektedir.²³⁵ βουλευτικαὶ ἀρχαὶ ilk bakışta *municipia*'larda sadece *decuriones*'e açık olan memuriyetlere çağrışım yapmaktadır.²³⁶ Fakat söz konusu polisler olduğunda sınıflar ve memuriyetler arasında katı bir ayrımının olup olmadığı tartışmalıdır. Zira maddi şartları karşılayabilen fakat alt sınıflardan gelen kişiler (*inferiores*), kontenjan olması durumunda bir giriş ücreti (*summa honoraria*) vererek *boule* sınıfında yer alabilirdi.²³⁷ Bu kişiler giriş ücretlerinin yanı sıra bu sınıfta yer almak için yüksek masraflı vaatlerde de bulunabilirlerdi. Bununla birlikte, halihazırda *boule* üyeleri olan kişiler de bir takım hayırseverlikler sergileyerek, vaatlerde bulunarak ve memuriyetler üstlenerek kentteki sosyal prestijlerini arttırmayı ve bu sınıftaki varlıklarını sürdürmeyi hedefliyor gözükmektedir. Nitekim 6.4. Testimonia numarasına sahip olan yazıtta onurlandırılan kişinin babası bir adet *demotike arkhe* ve bütün *bouleutikai arkhai*'ı yerine getiren şanlı bir *bouleutes* olarak yazıtta yerini almıştır.²³⁸ Başka bir örnek, nesillerce ve akrabalarıyla birlikte *boule* üyeliğini sürdüren bir ailenin *demotikai arkhai* memuriyetler de üstlenmesidir.²³⁹ Bu ve benzeri yazıtlardaki temel sorun, *demotikai* ve *bouleutikai* olarak kategorize edilmelerine karşın memuriyet isimlerinin anılmamasıdır.

²³⁴ Quass, 1993: 387 vdd; Dmitriev, 2005: 168, 318; Fernoux 2007: 197-198. Bununla birlikte, kentsel *boule* için kullanılan *lamprotate*, *kratiste* gibi ifadelerin analizi için bkz. Dmitriev, 2005: 278; Heller, 2015: 249 vd.

²³⁵ Wörrle, 1988: 133-134; Stephan, 2000: 60-61.

²³⁶ Langhammer, 1973: 188 “ordo decurionum”.

²³⁷ Pleket, 1998: 208 vd. Buna karşın Quass, *demotai*'ın (plebii) daha önemli makamlara erişmelerinin engellenmesi için bu kategorizasyonun yapıldığını savunmaktadır, bkz. Quass, 1993: 388-389. Plinius'un mektubundaki *e plebe*'ye yönelik ifadeler, *inferiores*'in maddi varlıklarından ziyade soy bakımından aşağıda olduğuna işaret etmektedir, bkz. Plin. *epist.* 10.79: “... quia sit aliquanto melius honestorum hominum liberos quam e plebe in curiam admitti.”

²³⁸ Bkz. T. 6.4. Fakat bu kişinin *bouleutes* olmadan önce mi yoksa olduktan sonra mı *demotike arkhe*'yi üstlendiği belirsizdir.

²³⁹ Bkz. T. 6.3: πατρὸς[καὶ πάππων καὶ προπάππων καὶ συγγενῶν βουλευτῶν καὶ ἀρχάντων τῇ πατρίδι| τὰς ἐνχειρισθείσας δημοτικὰς|καὶ βουλευτικὰς ἀρχὰς.

Memuriyetlerin iki kategoriye bölünmesindeki hiyerarşik mantık, Demostheneia yazıtında doğrulanmıştır.²⁴⁰ Demosthenes'in isteği ve *boule*'nin hükmü uyarınca festivalde önemli bir yere sahip olan üç *panegyriarkhoi*, *agonothetes* tarafından ve *boule* sınıfından seçilmek zorundadır. Buna karşın, *sebastophoroi* ve *mastigophoroi* gibi daha az öne çıkan görevliler yurttaşlar arasından (ἐκ τῶν πολιτῶν) seçilmelidir.²⁴¹ *Gerusia* üyelerini içeren Sidyma'daki yazıt ise *bouleutikai* ve *demotikai* memuriyetler arasında bir geçiş noktasına işaret eder niteliktedir. *Gerusia*'ya kayıt olanların listesi ilk olarak 51 *bouleutai* ile başlamaktadır, listenin ikinci kısmında ise 50 *demotai* yer almaktadır.²⁴² *Gerusia*'nın ilk *gymnasiarkhes*'i olarak *demotai* sınıfından Euelthon seçilmiştir. Euelthon'un listenin taşa geçirilmesi sorumluluğunu (ἐγγράφειν, dolayısıyla *epimeleia*) ve *gymnasiarkhia* gibi külfetli bir memuriyeti üstlenmesi, *demotai* arasında da oldukça varlıklı kişilerin olduğuna işaret etmektedir.²⁴³ Wörrle, *Gerusia* yazıtından ve Demostheneia yazıtındaki adak listesinden yola çıkarak *bouleutikai* ve *demotikai arkhai* arasındaki sınırın *gymnasiarkhia* ile *agoronomia* arasında olması gerektiğini, *demotikai* memuriyetlerin *boule* sınıfına ait bazı kişiler tarafından da yerine getirilebileceğini düşünmektedir.²⁴⁴ Bununla birlikte, Euelthon tarafından üstlenilen *gymnasiarkhia*'nın *gerusia*'ya ait olduğu, kent *gymnasion*'unun *gymnasiarkhia*'sı olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla Euelthon'un durumu, kent *gymnasiarkhia*'sının bir *demotai* tarafından üstlenilebileceğini doğrulamayabilir.²⁴⁵

Euelthon gibi *boule* sınıfına yükselme ihtimali olan kişilerin yanısıra, *bouleutes* statüsünü nesilden nesile aktarımına özen gösteren kent elitleri de söz konusuydu. Bu bağlamda Küçük Asya'daki epigrafik veriler kişilerin sadece kendileri için değil, ayrıca çocukları/torunları için (ya da onlarla beraber) de bir takım memuriyetleri üstlendiklerini, hatta çocuklarının bazı memuriyetler üstlenmeleri için çeşitli vaatlerde ve dağıtımlarda da (*dianomai*) bulunduklarını belgelemektedir.²⁴⁶ Veriler, genellikle çocuklar olmak üzere aile üyeleriyle birlikte ya da onlar adına memuriyetlerin üstlenilmesini Hellenistik Dönem'e dayanan bir uygulama olduğunu göstermektedir.²⁴⁷ Fakat bu ailelerin Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde farklı amaçlara sahip oldukları anlaşılmaktadır. Hellenistik Dönem'de zengin aileler tarafından gerçekleştirilen bu uygulama ailelerin bazı makamlardaki sürekliliklerini pekiştirmek amacını gütmüş olmalıdır. Zira kent eşrafı Roma

²⁴⁰ Wörrle, 1988: 134.

²⁴¹ Wörrle, 1988: 134.

²⁴² Bkz. T. 6.2.

²⁴³ Peker, 2022: 8-9.

²⁴⁴ Wörrle, 1988: 133-134 ve dn. 319.

²⁴⁵ Bu konudaki tavsiyesinden dolayı danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Adak'a teşekkür ederim.

²⁴⁶ Strubbe, 2005: 106.

²⁴⁷ Dmitriev, 2005: 52 vd.

müdahalelerinden önce kurumlardan ziyade makamlar üzerinde hakimiyet kurma eğilimindeydi.²⁴⁸ Dolayısıyla İmparatorluk Dönemi'nde vekaleten ya da çocuklarla birlikte üstlenilen memuriyetler, önde gelen ailelerin sonraki nesillerde aynı makamlarda sürekli yer almaktan daha çok *bouleutai* arasında yer almak için çabaladıklarına işaret etmektedir.²⁴⁹ Ebeveynler bu tarz eylemleriyle çocuklarını/torunlarını hızlı bir siyasi kariyere de hazırlayabilirlerdi.²⁵⁰ Onurlandırma yazıtlarında yer alan ἐκ προγόνων βουλευταί vb. ifadeler de makamlar üzerinde bir hakimiyetten daha çok *bouleutes* statüsünün sürdürülmesindeki övücü yansıtmaktadır. Bununla birlikte, oldukça prestijli bir konuma sahip bazı kişilerin de kamusal cömertlikler aracılığıyla toplumun hafızasında uzun süre yer almak istedikleri, bu amaçla da bazı memuriyetleri yaşam boyu üstlendikleri ya da bağışlar, vakıflar ve festivaller oluşturarak da bu amaçlarına ulaşabildikleri gözden kaçırılmamalıdır.²⁵¹ Öte yandan kent siyasetinde yer almak ve sosyal prestiji sürdürmek için her iki dönemde de aynı kalan unsur polis içerisinde kamusal cömertliklerin kullanılması olmuştur. Menadora'nın yaptığı bir çok hayırseverlikler arasında oğlunun, kızının ve kendisinin *gymnasiarkhos*, *demiourgos* ve *dekaprotos* olarak görev yaptığı zamanlarda yaptığı cömert bağışlar bu bağlamlarda dikkat çekicidir.²⁵² Menadora her ne kadar çocukları için herhangi bir makam üstlenmese de çocuklarının idari görevlerde yer aldığı zamanlarda oldukça cömert bağışlarda bulunmuştur. Çok zengin ailelerin kent siyasetindeki kalıtsallığı başta itibar ve sosyal prestij olmak üzere önemli avantajlar sunmasına karşın, bu itibarı sürdürmek doğal ve maddi zorluklara da sahipti.

İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen veriler yukarıdaki açıklamalar kapsamında incelendiğinde, *boule* sınıfına geçmek için ya da kalıtsal olarak elde edilen üyeliğin sürdürülmesi için çok sayıda cömertliklerin yanısıra, genellikle bir takım memuriyetlerin de üstlenilmesi gerektiği açıkça anlaşılmaktadır.²⁵³ Ebeveynler tarafından temsilen üstlenilen memuriyetler kentten kente farklılıklar taşınmasına karşın, mevcut verilerdeki *gymnasiarkhia* ve *agoronomia* örnekleri dikkat çekicidir.²⁵⁴ Bu noktada Wörle'nin *bouleutikai* ve *demotikai* memuriyetler arasında bir geçiş

²⁴⁸ Bkz. Birinci Bölüm

²⁴⁹ Krş. Strubbe, 2005: 108 vd.

²⁵⁰ Memuriyetlerin vekalet yoluyla üstlenilmesinde ayrıca imparatorluk seviyesindeki görevlerden kaynaklanan memleketteki yoklukları vb. etmenler de önemli bir rol oynamış olmalıdır.

²⁵¹ bkz. Quass, 1993: 322.

²⁵² Menodora'nın dağıtımları için bkz. IGR III: 801. Siyasi yaşamda erkeklerin ön planda olduğu bir dönemde Menodora'nın kızıyla birlikte kentin en önemli memuriyetlerine yükselebilmesi, makamların elde edilmesinde kamusal cömertliklerin önemli bir rol oynadığına yönelik başka bir örnektir.

²⁵³ Anna Heller, elde ettiği veriler sonucunda kalıtsal olarak aktarılan üyeliklerin oldukça sınırlı kaldığını ve kalıtsallığın açıkça kanıtlanmadığını düşünmektedir, grafik verileriyle birlikte bkz. Heller, 2015: 263-264.

²⁵⁴ Memuriyet örnekleri için bkz. SEG 4: 277; SEG 35: 1365; IGR IV: 790, II sat. 8-11: ὑπεσχημένον ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ Κλαυδίου|Γρανιανοῦ γυμνασιαρχίαν δι' ἄγο|ραιάς ἐκ τῶν ιδίων; I.Kaunos 139 (SEG 56: 1194) Süt. 3c, sat. 5-6: γυμνασιαρχήσαντά τε καὶ ὑπὲρ τοῦ ἐγγόνου Φλαυίου Καπίτωνος δωρεάν; IK 27: 49 str. 5-10: δεκάπρωτον κ[αί]||[κο]ινόβουλον διὰ βί[ο]υ, ||ἄρξαντα τὴν μεγίστην||ἀρχήν, ἀγορανομήσαν[τα]||ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ ὑπὲρ [τοῦ]||[υἱοῦ]; IK 27, 20; TAM II 143; Ramsay, 1895: 335 nr. 155: πάσας ἀρχὰς καὶ||λειτουργίας ὑπὲρ||τε ἑαυτοῦ καὶ

noktasına yönelik ifadeleri akla gelmektedir. Fakat her eyalet ve kent için bu memuriyetler farklılıklar taşıyor gözükmektedir ve ilgili memuriyetleri belirlemek bu çalışmanın kapsamı dışındadır. Nitekim bu konuya yönelik daha fazla epigrafik veriye de ihtiyaç duyulmaktadır. Şimdilik, Asia kentlerinde *prytaneia*, Bithynia kentlerinde *agoronomia*, Galatia, Pamphylia ve Pisidia kentlerinde *gymnasiarkhia*, Lykia kentlerinde *gymnasiarkhia*, *agelarkhia*, *arkhi-* ve *hupophulakhia* örneklerinin mevcut olduğu söylenebilir. Bununla birlikte belirtmelidir ki onurlandırma yazıtlarının çoğunda en prestijli *bouleutikai* memuriyetlere yer verilmesine karşın az prestijli bir çok memuriyete yer verilmemesi memuriyetleri *bouleutikai* ve *demotikai* arasında kategorize etme konusunda ciddi yanılgılara kolayca yol açabilir. Nitekim vekaleten üstlenilen memuriyetlerin her bölgede farklılıklar taşıması, kentlerin birbirlerinden farklı idari yapıya sahip olduklarını yansıttığı kadar alt kademe memuriyetler arasında esnek bir yapının varlığına da işaret edebilir. Ayrıca, mevcut veriler *boule*'ye giriş için zorunlu bir ön koşul olarak her kent için belirli bir memuriyetin üstlenilmesi gerektiğini ya da kalıtsal olarak bu sınıfta yer alanlar için bir memuriyetin üstlenilmesi gerektiğini de net bir şekilde aktarmamaktadır.

Kalıtsal *boule* üyeliğinin sürdürülmesi için makamsal bir ön koşulun bulunması durumunda kentsel *boule*, Roma *senatus*'una benzer iki özelliği taşıma potansiyeline sahip olacaktır. Zira *ordo senatorius*'a ait olan bir kişi, *senator* kimliğini sürdürmek istiyorsa, *vigintiviri*'nin yer aldığı görevleri ve *tribunus militum* görevleri, daha sonra da *quaestorluk* görevini tamamlamak zorundadır.²⁵⁵ Ayrıca, *patricii* olarak değerlendirilen *senatus* üyeleri yaş sorununa da takılmadan, siyasi kariyerlerine doğrudan *quaestorluk* ile başlayabilirlerdi.²⁵⁶ Buradaki *ordo senatorius* ve *quaestor* örneği sadece *senator* statüsünün sürdürülmesi ve bazı memuriyetlerin *patricii*'ye mensup *senatores* tarafından atlanabilmesi bakımından dikkate alınmalıdır. İmparatorluk memuriyetleri, hiyerarşik bir düzene sahip olan ve şahsa münhasır memuriyetlerdir. Buna karşın polislerdeki memuriyetler, aralarında hiyerarşik bir düzene değil (en fazla ast-üst ilişkisi mevcuttur), prestij farkına sahip olan ve bazıları vekalet yoluyla üstlenilebilen memuriyetlerdir.²⁵⁷ Bu memuriyetlere aday olanların listesi *probouleuma* halinde *ekklesia*'ya sunulmaktaydı ve dolayısıyla görevliyi halk belirlemekteydi.²⁵⁸

τοῦ||υἱοῦ αὐτοῦ Καπῖ||τωνος τελέσαν||τα; TAM II 284. Vekaleten üstlenilen diğer sorumluluklar için ayrıca bkz. Quass, 1993: 340, dn. 1450.

²⁵⁵ Eck, 1974: 173-177. *Cursus senatorius* için bkz. Bruun, 2015: 209.

²⁵⁶ Eck, 1974: 177 vd.

²⁵⁷ Krş. Dmitriev, 2005: 138-139.

²⁵⁸ Bu demokratik gelenek Roma İmparatorluk Dönemi'nde de sürdürülmüştür, bkz. Heller, 2015: 247. Ayrıca bkz. Birinci Bölüm.

Yukarıdaki unsurlar temel alındığında, benzer özelliklerden birincisi, kalıtsal olarak *boule* üyesi olan bir kişinin *bouleutes* unvanını sürdürmesi için ön koşul olarak görülen memuriyetleri üstlenmek zorunda olmasıdır. İkincisi ise, *boule* üyeleri arasında çok prestijli olmayan kişiler *demotikai* olarak değerlendirilen bir takım memuriyetleri de üstleniyorken, *crème de la crème* aileler kent siyasetindeki faaliyetlerine *bouleutike* bir memuriyetten başlayabilecek olmalarıdır. Bunun yanı sıra, *patricii*'de olduğu gibi, polislerde *protoi* olarak tanımlayan aileler de memleketlerindeki memuriyetlerde ve konseyde yaş sınırlarına takılmayabilirlerdi. Nitekim gerek Plinius'un mektuplarından, gerekse Digesta'da yer alan pasajlardan konsey üyeliği için ve bazı memuriyetleri üstlenmek için yaş sınırının olduğu da bilinmektedir.²⁵⁹ Öte yandan düşük seviyedeki memuriyetlerin vekaleten üstlenilebilmesi geleceğin *bouleutes*'inin kent siyasetine erken bir yaştan itibaren dahil edilmesi ve kentte sosyal prestijin sürdürülebilmesi bakımından bu konuda bir tezatlık oluşturmaz. Çok soylu ailelerin erken yaştan itibaren memleketleri için hizmetlerde bulunduğunu ifade eden onurlandırma yazıtları da bu bağlamda dikkat çekicidir.

5.2. Bouleutikon Tagma ve Proton Tagma

Boule üyeliğine yapılan vurgunun yanı sıra, bazı bölgelerdeki memuriyetlerin ikili bir kategorizasyon içerisinde lanse edilmesindeki temel sebep *boule* üyeliğinin artan prestijinden kaynaklanmış görünmektedir. Fakat edebi kaynaklar ve epigrafik veriler gözden geçirilirse, *boule* mensupları arasında da tabakalaşmanın olduğu görülebilir. Hadrianus'un Klazomenai kentine yönelik elçilik sorumluluğuna ilişkin *dictum*'u *primores viri* ile *inferiores* arasında ayırım yapmaktadır.²⁶⁰ Bu tarz ayrımlara ilişkin bilgi veren başka örnekler de mevcuttur. Plinius, Traianus'a olan mektubunda *e plebe*'den daha çok, soylu ailelerin çocuklarını meclise almaktan yanadır.²⁶¹ Bununla birlikte, Kallistratos'un tüccar ve imalatçıların da kent konseyinde yer almalarından homurdanması meclis içerisindeki tabakaların ayrıca birbirine çok da hoşgörülü olmadığını yansıtmaktaydı.²⁶² Öte yandan *inferiores*'in *primores*'i taklit etme ve onların ideolojilerini benimseme eğilimleri de söz konusuydu.²⁶³

²⁵⁹ Plinius'un yaş sınırına yönelik ifadeleri için bkz. Plin. *epist.* 10.79-80. Ayrıca bkz. Dig. 50.4.3.10; 50.4.8; 50.2.11.

²⁶⁰ Digest. 50.7.5.5: "Ordine unusquisque munere legationis fungi cogitur: et non alias compellendus est munere legationis fungi, quam si priores, qui in curiam lecti sunt, functi sint. Sed si legatio de primoribus viris desideret personas et qui ordine vocantur inferiores sint, non esse observandum ordinem divus Hadrianus ad Clazomenios rescripsit."

²⁶¹ Mektup için bkz. dn. 217

²⁶² Dig. 50.2.12; Zuiderhoek, 2018: 239.

²⁶³ Pleket, 1998: 208.

Bu bağlamda *boule* üyeleri tarafından geliştirilen kurumsal kimlikler ve siyasi kariyerleri değerlendirilmelidir. İlgili kimlikler yazıtlarda *proton tagma/prote taksis* ve *bouleutikon tagma* ifadeleriyle yer almaktadır. Phaselis'ten II. Ptolemaios'u ve Kolalemis'i onurlandıran iki yazıtta bu kişilerin *πρῶτον τάγμα τῆς πολέως* ifadeleriyle birinci sınıfa mensup oldukları vurgulanmış, imparator rahipliği hariç kentin en prestijli memuriyetleriyle birlikte, üstlendikleri sorumluluklar detaylı bir şekilde aktarılmıştır.²⁶⁴ Yine Ankyra'dan bir yazıtta eşi Aquilina ve iki çocuğu için *epitaph* yaptıran Diogenes'in eşi *bouleutike*, kendisi ise *bouleutikon tagma* olarak anılmaktadır.²⁶⁵ Balboursa'daki bir yazıt ise Thoas'ın *τάξεως τῆς πρωτεύουσας* ifadeleriyle birinci sınıfa mensup bir aileden geldiğine işaret etse de yazıtta herhangi bir kamu sorumluluğu yer almamaktadır.²⁶⁶ Hierapolis'ten Melitine'yi onurlandıran bir yazıtta da kendisinin *bouleutikon tagma*'ya mensup bir aileden geldiğini ve ailesinin cömert bağışlarda bulunduğu görülmektedir.²⁶⁷ Side'deki bir yazıtta Aurelius Mandrianus Longinus başta sadece *bouleutes* unvanıyla anılsa da son satırlarında önde gelenler arasında yer aldığı aktarılmaktadır.²⁶⁸ Pisidia'daki bir yazıtta Plancii ailesine mensup bir kadının babası ise üstlendiği memuriyetlere de yer verilen *proton tagma* mensubu olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁶⁹ Genel olarak, atalarının konsey üyeliğine atıf yapılan ya da *proton tagma* ifadelerini taşıyan bazı yazıtlarda çok sayıda memuriyet ve hayırseverliklere yer verildiği görülmektedir. Buna karşın *bouleutikon tagma* ifadelerini içeren bazı yazıtlar ise, önemli kamusal cömertlikler içerse de, memuriyetler söz konusu olduğunda sessiz kalmaktadırlar ya da prestij bakımından aşağıda kalan memuriyetleri içermektedirler. Fakat kurumsal kimliklere işaret eden bu ifadeler *synonym* olarak değerlendirilmelidir. Zira aralarında bir fark olduğunu doğrudan yansıtan bir yazıt bulunmamaktadır.

Kilikia bölgesinde epigrafik veriler, elde edilen toplam verilere kıyasla oldukça çok sayıda *bouleutikon tagma* yazıtı içermektedir. Elde edilen yazıtlardan birinde hem *bouleutikon tagma* hem de eşine sık rastlanmayan bir unvan mevcuttur. Zira bu yazıtta Mompsos adındaki bir kişinin kentsel *boule*'nin birincisi olarak anılması (*πρωτεύοντος τοῦ παρ' ἡμεῖν τάγματος τῆς βουλῆς*) çarpıcı bir örneği temsil etmektedir.²⁷⁰ Nitekim Mompsos'un sergilediği kamusal hizmetler de böyle bir onurlandırmaya neden layık görüldüğünü göstermektedir. Öte yandan Mompsos'un babası Kendeas *bouleutikon tagma* arasında yer almaktadır. Önemli kamusal faaliyetlerde bulunmasına karşın Kendeas'ın üstlendiği prestijli bir memuriyete rastlanmamaktadır. Iotape'den bir başka yazıt Nineis

²⁶⁴ Bkz. T. 6.5 (str. 5), 6.6 (str. 5 ve 18-20).

²⁶⁵ Bkz. T. 6.18 (str. 2-3 ve 8-9).

²⁶⁶ Bkz. T. 6.8.

²⁶⁷ Bkz. T. 6.19 (str. 6-11).

²⁶⁸ Bkz. T. 6.16 (str. 10: ἐν τοῖς πρώτοις ἐξητασμένον).

²⁶⁹ Bkz. T. 6.17 (str. 4-5).

²⁷⁰ Bkz. T. 6.10.

adında *bouleutikon tagma*'ya mensup birisini onurlandırmaktadır. Nineis'in bir *bouleutikon tagma* olarak *agoronomia*, *sitonia*, *prytaneia* memuriyetlerini üstlendiği görülmektedir.²⁷¹ Antiocheia ad Cragum'da yer alan bir yazıtta olasılıkla Hippias adını taşıyan bir kişi, birinci sınıfın *bouleutes* üyesi olarak onurlandırılmış ve olasılıkla bütün *arkhai* ve *leitourgiai*'ı onursever bir şekilde yerine getirmiştir.²⁷² Iotape'den bir başka yazıt II. Trokomos'u onurlandırmaktadır. Trokomos çok görkemli bir aileden gelen, bir *neanias* olmasına rağmen saygıdeğer mizacıyla ve *prote taxis*'te yer almasıyla öne çıkmaktadır. Trokomos henüz bir *neanias* olmasına karşın *arkhiereia*, *demiourgia* gibi en prestijli memuriyetleri yerine getirmiştir.²⁷³ Yine Iotape'den, Arontes oğlu Tetias'a ait *posthumus* onurlandırma, *bouleutikon tagma* mensubu olduğunu, genç bir *philologos* olduğunu, lekesiz ve güzel bir yaşam sürdüğünü aktarmaktadır.²⁷⁴ Bölgedeki önemli bir diğer yazıt iki blok halindedir. Bu yazıtlarda üç isim anılmaktadır; görkemli bir soydan gelen anne Nanas, görkemli bir adam olan ve birinci sınıfa mensup olan (τῆς πρώτης τάξεως) Konon, son olarak da genç bir *philologos* olan evlatları Nineis'tir.²⁷⁵ Babasının aksine Nineis burada *bouleutikon tagma* olarak anılmıştır. Bu durum iki ifade arasında bir farklılık olup olmadığına yönelik bir sorunun sorulmasına neden olmaktadır. Testimonia'daki 6.14 numaralı yazıtı tekrar bakılırsa Nineis adındaki başka bir kişinin bir takım memuriyetleri yerine getirmesine karşın *bouleutikon tagma* olarak anıldığı görülebilir. Bu noktada Iotape kentinin *boule*'si için bir olasılık ortaya çıkmaktadır; iki Nineis de *bouleutikon tagma* olmalarına karşın henüz resmi olarak *boule* üyesi sayılmazlar, zira *boule* üyeliğini tam anlamıyla elde etmek için *bouleutike* bir memuriyet tamamlamamışlardır. Yukarıda da bahsedildiği gibi, 6.11. numaralı yazıtta yer alan Nineis'in yerine getirdiği memuriyetler *agoronomia*, *sitonia* ve *prytaneia*'dır. İlgili olasılık dahilinde değerlendirilmesi durumunda bu memuriyetlerin hepsi ya *demotikai* ya da bir tanesi *boule* üyeliğinin ön koşulu olan *bouleutike* bir memuriyettir. Yukarıdaki ifadeler kesinlikle olasılık dahilinde değerlendirilmelidir. Bu tarz yazıtların kurumsal kimlikleri içermesi temelde *boule* üyeliğinin artan prestijinin kamuya lanse edilmesi ve bir sınıf bilincinin ortaya çıkışını yansıtmaktadır. Bu temel üzerinden değerlendirildiğinde yazınsal farklılıklar olsa da, ilgili ifadeler eşdeğer niteliktedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Lykia et Pamphylia ve Kilikia Eyaletleri kentlerinde *boule*'nin uzun vadeli üyeliklere sahip olduğu, hatta bir tabakalaşmanın da mevcut olduğu genel olarak kabul edilebilir. Fakat iç dinamiklerinin daha detaylı olarak gün yüzüne çıkarılması için daha

²⁷¹ Bkz. T. 6.11. Yazıt eksiksiz değildir.

²⁷² Bkz. T. 6.13: yazıtın beşinci satırı [ἀπάσαις ταῖς φιλοτεταγμέναις] olarak tamamlanmıştır. Fakat [πάσαις ἀρχαῖς] şeklindeki bir ifade çok daha uygun gözükmektedir, krş. Bean ve Mitford, 1964-68: 184, n. 203.

²⁷³ Bkz. T. 6.15; Akdoğan-Arca ve Gökalp-Özdil, 2023: 429.

²⁷⁴ Bkz. T. 6.12.

²⁷⁵ Bkz. T. 6.14. Kendisi ayrıca Side kentinin vatandaşlığını da almıştır.

fazla sayıda veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim eyalet kentlerinin genel olarak aynı idari yapıya sahip oldukları, fakat detayda önemli farklılıklar taşıyabildiği göz önüne alındığında, bu konuda detaylı bir değerlendirme için çok daha fazla lokal ve bölgesel verilerin gün yüzüne çıkarılması gerektiği kolaylıkla anlaşılabılır. Bu noktada ilgili eyaletlerdeki bazı kentlerde önde gelen *boule* üyelerinin kendilerini *proboulos* olarak lanse ettikleri örneklerle değinmek yerinde olacaktır. *Bouleutikon tagma*, *proton tagma* ifadelerini içeren yazıtlar her ne kadar tabakalaşmaya yönelik açık bir bilgi sunmasa da, *probouloi* ifadelerini içeren yazıtlar tabakalaşmayı doğrudan göstermektedir.

Boule'nin homojen olmayan yapısı İS. 2. yüzyıldan itibaren tez kapsamında incelenen bölgelerdeki yazıtlara farklı bir ifadeyle yansımaktadır. Zira bir çok yerleşimde *boule* sınıfının daha güçlü mensupları kendilerini *boule* mensubu olarak tanımlamakla yetinmeyip *proboulos* olarak takdim ettikleri gözlemlenmektedir. Bu dönemde *probouloi*, yüksek bir olasılıkla *boule*'de öncelikli bir yürütme komitesi olarak görev görmekteydi ve *ekklesia*'nın gündeminin belirlenmesinde etkin bir rol oynamaktaydı.²⁷⁶ Klasik Dönem polisinden de bilinen *probouloi*'un Aristoteles tarafından oligarşik bir yapıya sahip olduğu vurgulanmıştır.²⁷⁷ Nitekim İmparatorluk Dönemi'nde de bu komitede yer alan ailelerin kendilerini normal *boule* üyelerinden açık bir şekilde ayırarak daha ayrıcalıklı yeni bir sınıf oluşturdukları gözlemlenmektedir.²⁷⁸ Bu hususta Kotenna'da Setas ailesinin yer aldığı anıt dikkat çekicidir.²⁷⁹ Stanamoas, Neoptolemos ve olasılıkla Orestes'in heykellerinin dikildiği ve onurlandırıldığı kaideden Setas ailesinin kentin en önde gelenleri arasında yer aldıkları, en prestijli memuriyetleri yerine getirdikleri, nesillerdir *proboulos* sınıfına mensup oldukları (ἐκ προγόνων προβουλικῶν) anlaşılmaktadır.²⁸⁰ Korakesion'da, Laertes'de ve bir ihtimalle Syedra'da yer alan örnekler yine bu hususta dikkat çekicidir.²⁸¹ Nikias'ın onurlandırıldığı Korakesion'daki yazıtta erdemleri ve üstlendiği prestijli memuriyetlerin yanısıra bu kişiye “ἄνδρα προβουλικ[όν],| γένους πρώτου” ifadeleriyle yer verilmiştir.²⁸² Toues'in onurlandırıldığı Laertes'deki yazıtta ise bu kişiye “ἄνδρα ἐκ πατέρων προβουλικόν” ifadeleriyle yer verilmiş, memuriyetleri ve baş rahipliği yerine getirdiği aktarılmış ve hatta *boule* üyelerine ve yurttaşlara dağıtımlar yapıp ziyafet verdiği aktarılmıştır.²⁸³

²⁷⁶ IK 44: 363-364 (n. 73).

²⁷⁷ Arist. *pol.* 1298b; 1299b.

²⁷⁸ Adak, 2018: 220.

²⁷⁹ Anıt tek parça halinde iki adet yazıtı barındırmakla birlikte sağ kısmı eksik olarak günümüze ulaşmıştır. Adak, anıtın yapısından ve yazıtların içeriğinden yola çıkarak eksik olan sağ kısmında üçüncü bir onurlandırma yazıtı olması gerektiğini ve burada olasılıkla üçüncü bir kardeş olarak Orestes'in onurlandırıldığını tespit etmiştir, bkz. Adak, 2018: 216-220.

²⁸⁰ Adak, 2018: 218-219.

²⁸¹ Syedra'daki yazıt için bkz. Hagel ve Tomaschitz, 1998: 392 n. 25. “ἄνδρα προ[βου]λλικόν....”]

²⁸² Hagel ve Tomaschitz, 1998: 169 n. 18.

²⁸³ Hagel ve Tomaschitz, 1998: 301 n. 5.

Epigrafik veriler bir çok kentte *proboulos*'un varlığını belgelemektedir.²⁸⁴ Bazı kentlerde bu statünün *eponym* olarak kullanılması, *probouleia*'nın oldukça ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Nitekim Aspendos, Ariassos, Adada ve Termessos'ta *probouleia*'nın *eponym* olarak kullanıldığı belgelenmiştir.²⁸⁵ *Eponym* olarak yer aldıkları yazıtlarda *probouloi*'un faaliyetlerine yer verilmemesine karşın, onurlandırma yazıtlarından bu kişilerin en önemli memuriyetleri üstlendikleri, külfetli kamusal cömertliklerde bulundukları ve aktif bir siyasi yaşam sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, yazıtlarda *aner proboulikos* tarzında kalıtsal ifadelerin yer alması, kendilerini *probouloi* olarak lanse eden ilgili kişilerin kapalı bir komiteyi temsil ettiklerini ve bu statülerini korumaya çalıştıklarını göstermektedir. Görünen o ki, bu kişiler toplumun diğer kesimlerinden kendilerini ayırmalarının yanı sıra, üstlendikleri memuriyetlerle ve yaptıkları kamusal cömertliklerle de kent siyasetinde dominant bir konumda yer almaktadırlar.

Oldukça çok sayıda *eponym probouloi* örnekleri barındırmasının yanı sıra, Termessos'ta 11 adet *symprouloioi* ve bu komiteye başkanlık eden *arkhiproboulos*'un bulunduğu, hatta *arkhiprobouleia*'nın da *eponym* olarak kullanıldığı belgelenmiştir.²⁸⁶ *Probouloi*, Termessos'da olduğu gibi yüksek olasılıkla başka kentlerde de kollektif bir idari yapılanmaya sahipti. Nitekim Ariassos, Side, Laertes kentlerinde de bu komiteye başkanlık yapması gereken *arkhiproboulos* ifadelerine rastlanmaktadır.²⁸⁷ Ancak bu kentlerdeki *probouloi* sayısı belirsizliğini korumaktadır. *Arkhiprobouleia* ifadelerini içeren yazıtlar *probouloi* yazıtları kadar fazla olmamasına karşın, bu kişilerin yine prestijli memuriyetleri yerine getirdiğini gösterecek kadar veri sağlamaktadır. Nitekim Kalolos'un onurlandırıldığı Laertes'den bir yazıt *arkhiproboulos* olan bu kişinin *dekaproteia*, *demiourgeia* ve *gymnasiarkheia*'yı, bütün memuriyetleri ve elçilikleri yerine getirdiğini aktarmaktadır.²⁸⁸

²⁸⁴ Hagel ve Tomaschitz, 1998: 148, n. 8. (Kestros); a.g.e. 50, n. 12-13 (Kolybassos); a.g.e. 96, n. 2. (Kotenna); 308, n. 30. (Laertes); IK 44: n. 75, 92, 143 “ἱππικός”, 145 (Side); TAM III: 7, 14, 17, 34, 49-50, 112, 124, 131, 141 (Termessos) IGR III: 356 (Sagalassos); IGR III: 365, 369 (Adada); IK 57: n. 110 (Ariassos).

²⁸⁵ IK 57: 115-118 n. 110 (Ariassos); Oktan ve Adak, 2020: 108 n. 6 (Aspendos). Termessos kentinin *eponym probouloi* listesi için bkz. Heberdey, 1929: 127-135.

²⁸⁶ TAM III: 74; 104; 118. Termessos'daki *arkhiprobouloi* yazıtları için bkz. TAM III: 23, 25, 51, 73-75, 77, 104, 168. Farklı yerleşimlerdeki *arkhiproboulos* örnekleri için bkz. IK 44: n. 73-74, 87 (Side); IK 57: n. 116 (Ariassos). Ayrıca bkz. Sherk, 1992: 241.

²⁸⁷ IK 57: n. 116 (Ariassos); Hagel ve Tomaschitz, 1998: 302 n. 6.a2 (Laertes); IK 44: n. 73-74, 87 (Side).

²⁸⁸ Hagel ve Tomaschitz, 1993: 301 n. 6a1; ayrıca bkz. 303 n. 7b “πατὸς ἀρχιπροβούλου”.

ALTINCI BÖLÜM

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑ ΤΕΣΤΙΜΟΝΙΑ

6.1. Gagai Kenti Bule Üyeleri İmparator Claudius'u Onurlandırıyor

Bulunu Yeri: Gagai (Mavikent)

Tarih: *terminus post quem* İS. 43.

Edisyon: SEG 50: 1350.

Τιβέριον Κλαύδιον Καίσαρα Σεβαστὸν τὸν ἐπιφανέστατον

2 [σ]ωτήρα θεὸν οἱ . . . τοι βουλευταὶ κατὰ τὴν θείαν αὐτοῦ πρ[ό]-

[νοιαν διὰ] τοῦ πρεσβευτοῦ αὐτοῦ καὶ ἀντιστρατήγου Κοΐντου

4 [Οὐή]ρανίου ἐ[πι]λελ[εγ]μένοι· Ἄρπαλος Συνμάχου, Βόηθος Ἑρμαίου,

[yak. 4]ο[ς [yak. 3]αδάτου, Πολέμων Νέωνος, Ἰάσων Νεάρχου,

6 [yak. 7–8]οδώρου, Λύσανδρο[ς] Ὀρπλάτου, Περίλαος Ὀνασιδώρου,

[yak. 10–11]του, Νεάρχος Πλειστάρχου, Ἀθήναιος Ἰάσον[ος,

8 [yak. 13–14]ΟΥ[yak. 5]Ν[.]ωνος, Κενδεας Βίτου, ΑΥΤΟΥ ΤΟΥΔΥΛ,

[yak. 15–17]ΤΟΚΛ [yak. 6]λου, Τειμώδικος Σεραπίων[ος]

10 []ατου, Ἀπολλώνιος Ιορι[. .]ιος Ὀρπλάτου

[]σων Γνώτωνος, Αρ[yak. 4]λις Εὐκλέους,

12 []ιστάρχου, Β[yak. 4] Νεάρχου

[]τιμου, Φιλ[]ριου

Çeviri: “Ortaya çıkan kurtarıcı tanrı Tiberius Claudius Caesar Augustus'u kendi ilahi öngörüsü doğrultusunda praetor rütbesi ile vali olan Quintus Veranius tarafından atanan --- bouleutesler (dikti): (isim listesi)”

6.2. Sidyma'da Yeni Kurulan Gerusia'nın Üye Listesi

Bulunu Yeri: Sidyma

Tarih: Commodus Dönemi

Edisyon: TAM II 176

- a.1 ἀγαθῇ τύχῃ.
οἱ πρότως κατα-
ταγέντες ἰς τὴν
γερουσίαν·
- 5 βουλευταί.
Τιβ(έριος) · Κλ(αύδιος) · Τηλέμαχος
[...]γνις Ποπλίου
Θεοκλῆς ὁ καὶ Πόπλιος Φιλοκλέου
Μ(ἄρκος) · Αὐρήλιος Ἀριστόδημος
- 10 Διομήδης ὁ καὶ Λύσων Λύσωνος
Λύσων β' ·
Εστειος ὁ καὶ Βόηθος Ἰάσονος
Ἰάσων β' Εστείου
Διομήδης Λύσωνος β'
- 15 Ἡλιόδωρος Νουμηνίου
Ἑρμογένης Δημοσθένους
Δημοσθένης β' Δημητρίου
Ἀτείμητος Ἰάσονος
Ἀνδρόβιος γ'
- 20 Δέξιππος β'
Ἀλέξανδρος Λύσωνος
Δημήτριος β' Λεωνίδου
Λυσίμαχος Ερμαδάννου

- Δημοσθένης Ἀνδροβίου
- 25 Πτολεμαῖος Ἀνδροβίου
Ἑρμοκράτης Ἑρμαίου
Ἰάσων Λεωνίδου
Τιβ(έριος) · Κλ(αύδιος) · Φίλτατος
Ἰάσων Ἀριστοφάνου
- 30 Ερμαδάννας Πολυκάρπου
Δημοσθένης γ' Φιλοκάλου
Ἰσίδωρος Συνέργου
Δημοσθένης Ἀρτείου
Ἐπαφρόδειτος Διονυσίου
- 35 Ἑρμῆς γ' · Εὐτυχος β'
Ἀρσάμης γ' · Ἀρσάμης δ'
Συνέγδημος β'
Σέλευκος · β' ·
Ζώσιμος Ερμαδάννου
- 40 Θεόφραστος Ἀλεξάνδρου
Λεωνίδης Δημητρίου
Τληπόλεμος β' Ἀλεξάνδρου
Εὐφρόσυνος Ἀριστοβούλου
Διογένης β' Βοήθου
- 45 Μᾶρκος Ἐπαφροδείτου
Ἡρακλέων Ἀλεξάνδρου
Εὐφρόσυνος Γλύκων[ος]
Νεικήτης Παρθενας
Νεικήτης Ἡρακλέωνος
- 50 Ἀλέξανδρος καὶ
Παπτίων οἱ Ἑρμούου
Ἀρσάμης Ἡλιοδώρου
Ἰάσων Ἡροδότου
Ἀπολλώνιος Ἑρμαπίου.
- b.1 δημόται·
Λύσων γ' ·

- Ἑρμογένης Ἀνδροβίου
 Ἰάσων Δημητρίου
 5 Ἀλεξίων Ἰάσονος
 Εὐέλθων ὁ καὶ Εὐτύ-
 χης Τελεσίου
 Ἑρμόας Χαριζένου
 Ἑρμῆς Ἰάσονος
 10 Ἀλέξανδρος ζ´
 Ἀγαθοκλῆς Ἀρίστωνος
 Ἀγαθήμερος Μηνοφάνους
 Εὐέλπιστος β´
 Κάρπος Ἀρσαδαπείμιος
 15 Πρόσδεκτος Ἀρβιννα
 Νεικήτης Εὐελπίστου
 Κλ(αύδιος) · Φύλτατος · Πάνκαρπος β´
 Ἑρμῆς ὁ καὶ Ζώσιμος Ἑρμοῦ
 Κλ(αύδιος) Δημητρεῖς · Κλ(αύδιος) · Πιζᾶς
 20 Νεικήτης Λαλλας
 Κλ(αύδιος) · Διογᾶς · Κλ(αύδιος) · Σαρδόνυξ
 Εὐφρόσυνος Ἴμβρου
 Τ(ίτος) · Φλ(άβιος) · Καρισ(τάνιος) Εὐάρεστος
 Τ(ίτος) · Φλ(άβιος) · Καριςτανιανός
 25 Καριστά(νιος) · Στέφανος
 Καριστά(νιος) · Θάλλος
 Καριστά(νιος) · Σίδυμος
 Καριστά(νιος) · Γλύκερος
 Ἑρμοκράτης ὁ καὶ Ἴμβρης
 30 Σύντροφος, Ἑρμῆς, Ἐλεύθε-
 ρος οἱ ἡλευθερωμένοι κατὰ
 διαθήκην Αὐρη(λίου) Ἰάσονος
 Ἴμβρης ὁ καὶ Εὐτύχης Τελεσίου
 Οὔλπιος Ἰούλιος
 35 Ἀρτεμίδωρος Σολλάσου

Λικίννιος Στεφανηφόρος
 Κάρπος Ἀρσάμου
 Ζωτικὸς Ἀρχίου
 Ἡρόδοτος β´ ·
 40 Φιλόστοργος Καλοτύχου
 Εὐφρόσυνος β´ ·
 Κάλλιστος Καλλιμήδου
 Στέφανος Πολυκάρπου
 Διομ[ή]δης Σελεύκου
 45 Στέφανος γ´
 Εὐτύχης πατρὸς ἀδήλου
 Ἐπαφρόδειτος Λύσωνος
 Χρύσιππος Ζωσίμου
 Ἐπαφρόδειτος Διο-
 50 νυσίου τοῦ καὶ Εὐπολέμου.
 [ἐνεργ]άφησαν
 [ὑπὸ] Εὐέλθοντος
 [τοῦ] καὶ Εὐτυχέους
 [Τε]λεσίου Σιδυμέος
 55 [— — — — — — — —]
 γυμνασιαρχήσαντος
 τῆς γερουσίας πρώτ[ου].

6.3. Aurelia Arsasis İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Myra (Kocademre)

Tarih: MS 3. yüzyıl

Edisyon: Petersen-Luschan, Reisen II 38,69

- 1 Αὐρηλίαν Ἄρσασιν
τὴν καὶ Ἀπφαροῦν Ἀλε-
ξάνδρου Μυρίδα, πατὴρ
καὶ πάππων καὶ προπάπ-
5 πων καὶ συγγενῶν βουλευ-
τῶν καὶ ἀρξάντων τῇ πατρίδι
τὰς ἐνχειρισθείσας δημοτικάς
καὶ βουλευτικάς ἀρχάς, Αὐρ.
Ἀλέξανδρος β' ὁ καὶ Νάρκισ-
10 σος καὶ Ἐπιδάρσασις ἡ καὶ
Ἑλένη Ἐπαφροδείτου Μυ-
ρεῖς τὴν γλυκυτάτην θυγα-
τέρα μνήμης καὶ φιλο-
στοργίας χάριν βουλῆς
15 καὶ δήμου κρίσει, ζήσα-
σαν κοσμίως καὶ φιλάνδρως.

Çeviri: “Bouleutes olan ve vatanda üstlendikleri demotika ve bouleutika görevlerini yerine getiren baba, dede, büyük dede ve ataların neslinden gelen Myralı Aurelia Arsasis’i namıdiğer Appharous’u hatırası ve Şevkati hasebiyle Aleksandros oğlu Myralı Aurelius Aleksandros namıdiğer Narkissos ve Epaphrodeitos kızı Helene olarak biline Epidarsasis, dürüst ve kocasına sadık bir şekilde hayat süren, çok tatlı kızlarını boule ve demosun kararıyla (onurlandırdılar)”

6.4. Pankalos İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Ksanthos (Kınık)

Tarih: İS 2. yüzyıl ile erken 3. yüzyıl arası

Edisyon: TAM II 301

- 1 Πάνκαλον Μουκιανοῦ
τοῦ Πανκάλου Ξάνθιον,
υἷὸν ἀνδρὸς ἐπισήμου
βουλευτοῦ τελέσαντος
- 5 ἀρχάς, δημοτικὴν μὲν
μίαν, βουλευτικὰς δὲ
πάσας · ἀγωνισάμενον
ἀνδρῶν πάλην ἐν τῷ
ἐπιτελεσθέντι ἀγῶνι
- 10 πρώτῳ θέμιδος ἐκ δια-
θήκης Τιβ(ερίου) · Κλ(αυδίου) · Καισιανοῦ
Ἀγρίππα, νεικήσαντα
καὶ ἐκβιβάσαντα κλήρους
ἐννέα ἄπτωτον, ἀγω-
- 15 νοθετοῦντος τῆς
θέμιδος διὰ βίου τοῦ
ἀξιολογωτάτου φιλο-
πάτριδος Λυκιάρχου
Τιβ(ερίου) · Κλ(αυδίου) · Τηλεμάχου, Ξαν-

20 θίων ἢ τοῦ Λυκίων
 ἔθνους μητρόπολις,
 καθὼς ὁ διαθέμενος
 διεστείλατο.

Çeviri: “Ksanthosluların ve Lykia Birliği’nin metropolisi, Şanlı bir bouleutes ve demos memuriyetinin bir tanesini, boule memuriyetlerinin ise tamamını üstlenmiş olan bir adamın oğlu olan, Mucianus’un torunu, Pankalos’un oğlu Pankalos’u kendisinin kararlaştırdığı şekilde dikti. Pankalos Tiberius Claudius Cassianus Agrippa’dan miras kalan themis agonunu, pek takdire değer vatansever Lykiarkhes Tiberius Claudius Telemakhos’un themis agonunun yaşam boyu agonothetes’i iken erkek kategorisinde güreş müsabakalarında birincilikle tamamladı ve dokuz rakibini şüpheye yer bırakmayacak şekilde eleyerek galip geldi.”

6.5. II. Ptolemaios İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Phaselis (Tekirova)

Tarih: İmparatorluk Dönemi

Edisyon: TAM II 1200

1 Φασηλιεῖτων ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος
 [Π]τολεμαῖον δις τοῦ Κολαλή[μιος]
 [Φ]αση<λε>ίτην, ἄνδρα καλὸ[ν]
 [καὶ] ἀγαθ[ὸ]ν γενόμενον καὶ [τοῦ]
 5 [πρ]ώτου τάγματος τῆς πό[λ]εο[ς],
 εἰκοσαπρωτεύσαντα κ[— — — — —]
 μέχρι τοῦ τῆς ζωῆς χρόνου[ν, ἱερα]-
 τεύσαντα τῆς προκαθηγέτ[ι]-
 δος τῆς πόλεος θεᾶς Ἀθηνᾶς

- 10 Πολιάδος καὶ τῶν θεῶν Σεβασ-
τῶν, πρυτανεύσαντα φιλοτεί-
μως, ὑποφυλάξαντα τοῦ Λυκίων
ἔθνους, ὥς καθ' ἐκάστην ἀρχὴν
τετειμῆσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῆς
15 πόλεος · πολλὰ καὶ μεγά-
λα παρεσχημένον τῇ πατρίδι
ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ,
καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν δὲ
αἰωνίους δωρεὰς καταλελοι-
20 πότα τῇ πατρίδι εἰς τε ἀναθήματ[α]
καὶ θεωρίας καὶ διανομὰς ἀρετῆς
ἔνεκεν τῆς εἰς αὐτόν — τὴν δὲ τοῦ
ἀνδριάντος ἀνάστασιν ἐποιήσατο
Μέννησσα ἢ καὶ Τερτία Ἐνβρόμου δις
25 Φασηλεῖτις, ἡ θεία καὶ κληρονόμος αὐτοῦ, καθ[ὼς]
[ὁ] Πτολεμαῖος διετάξατο. ☞

Çeviri: “Phaselislilerin boule ve demos ’u, iyi yetişmiş bir adam olan ve polisin önde gelen sınıfına mensup olan, yaşamı sürdüğü müddetçe --- eikosaprotosluk yapmış olan, kente önderlik eden tanrıça Athena Polias ’ın ve merhum imparatorların rahipliğini yapmış olan, onursever bir şekilde prytanis olarak görev yapmış olan, Lykia Birliği ’nin hypophylakslık görevini üstlenmiş olan, üstlendiği her arkhe için kent tarafından onurlandırılan, vatanına yaşamı boyunca pek çok ve muazzam şeyler tedarik eden ve vatanına yaşamını yitirdikten sonra da adaklar, gösteriler ve dağıtımlar için daimi armağanlar bırakan Kolalemis oğlu Phaselisli II. Ptolemaios ’u onurlandırdı. Heykeli dikme işini II. Enbromos ’un kızı, Tertia olarak da bilinen teyzesi ve varisi Phaselisli Mennessa, Ptolemaios ’un talep ettiği şekilde gerçekleştirdi.”

6.6. Kolalemis İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Phaselis (Tekirova)

Tarih: İmparatorluk Dönemi

Edisyon: TAM II 1202

- 1 Φασηλειτῶν ἡ βουλὴ καὶ
ὁ δῆμος ἐτείμησεν
καὶ ταῖς πέμ[π]ταις τει[μ]αῖ[ς]
[Κ]ολάλη[μ]ιν Ἐξακέ[στου?],
- 5 [ἄν]<δ>ρα κ[αλὸ]ν καὶ ἀ[γαθὸν καὶ]
[τοῦ πρ]ώτου τάγμ[ατος τῆς]
[πό]λεως, εἰκοσαπρωτε[ύσαν]-
[τ]α μέχρι τέλους, γυμνασιαρχή-
σαντα, γραμματεύσαντα τῆς [βου]-
- 10 λῆς καὶ [ἱερα]τεύσαντα καὶ [πρυτα]-
[νεύσα]ντα δῖς, γενόμενον δὲ καὶ
[ἐ]πιμελητὴν γυμνασιαρχ[ίας] καὶ [δη]-
μοσ<ί>ων ἔργων, πάσας τὰς ἀρχὰς
[ἄρξ]αντα φιλοτείμως, ὥ[στε καὶ]
- 15 καθ' ἐκάστην ἀρχὴν τε[τειμῆσθαι]
τὸν Κολάλημιν ὑπὸ τῆς πόλ[εως]
καὶ ὑπὸ τῆς γερουσίας, τὸν ἔ[κγο]-
[νον] προγόνων ἐνδόξων καὶ ἐ-
κ τοῦ πρώτου τάγματος τ[ῆς]
- 20 [πόλεω]ς, ἀρετῆς ἕνεκεν.

Çeviri: “Phaselislilerin boule ve demos ’u iyi yetiştirilmiş, polis’in önde gelen sınıfına mensup olan, eikosaprotos olarak görevini ölümüne kadar yapmış olan, gymnasiarkhos olmuş olan, boule ’nin grammateusluğunu yapmış olan, rahiplik görevini üstlenmiş olan, iki kez prytanis olarak görev yapmış olan, gymnasiarkhia ve kamu yapılarının deneticiliğini yapmış olan, bütün arkheleri onursever bir şekilde üstlenmiş olan, öyle ki her memuriyetinde polis ve gerusia tarafından onurlandırılan, şanlı atalara sahip olan ve kentin önde gelen sınıfına mensup olan Eksakestos oğlu Kolalemis ’i erdemi vesilesiyle beşinci dereceden onurlarla onurlandırdı.”

6.7. Quintus İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Ksanthos (Kınık)

Tarih: İS. 2. yüzyıl – erken 3. yüzyıl arası

Edisyon: TAM II 303

- 1 Κόντον (Κόϊντον?) Ἀπολλονίου
δῖς τοῦ Σ[ωκρ]ά[τ]ου Ξάν-
θιον, πατὴρ καὶ προγόνων
βουλευτῶν, ἀγωνισάμενον ἀνδρῶν πάλην
5 ἐν τῷ ἐπιτελεσθέντι ἀγῶνι
θέμιδος γ’ ἐκ διαθήκης
Τιβ. Κλ. Κασιανοῦ Ἀγ[ρί]ππα,
νεικήσαντα καὶ ἐκβιάσαν-
10 τα κλήρους δ’, αγωνοθε-
τοῦντος τῆς Θέμιδος διὰ
βίου τοῦ ἀξιολογωτάτου
φιλοπάτριδος Λυκιάρχου
Τιβ. Κλ. Τηλεμάχου, Ξα-

15 νθίων ἡ τοῦ Λυκίων ἔθνο[υς]

μητρόπολις, καθὼς ὁ δι-

αθέμενος διεστέϊλατο.

Çeviri: “Lykia Birliği’nin metropolisi olan Ksanthosluların halkı, bouleutes olan atalara ve babaya sahip Sokrates oğlu Apollonius oğlu Apollonius’un oğlu Ksanthoslu Quintus’u kendisinin belirlediği gibi onurlandırdı. Kendisi Tiberius Claudius Caisianus Agrippa’nın mirasından hayata geçirilen themis’i üçüncü tamamladı, sayın ve vatansever Lykiarkhos Tiberius Claudius Telemakhos’un themis’in yaşam boyu agonothesliğini yaptığı sırada 4 kez boş kura çekerek elemeleri geçti ve yetişkin erkekler kategorisindeki güreş müsabakasında galibiyet kazandı.”

6.8. Thoas İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Balbura (Altınyayla/Burdur)

Tarih: İmparatorluk Dönemi

Edisyon: CIG 4380e

1 ἐπὶ ἀγωναθετου

πρώτου διὰ βίου Θο-

αντιανοῦ δις Με-

λεάγρου Κάστο-

5 ρος, θέμιδος ἀγο-

μένης ἐκ δωρε-

ᾶς Μελεάγρου Κάσ-

τορος τοῦ πάπ-

που αὐτοῦ,

10 Θόας Ἑρμαίου Θό-

αντος τρίς, τάξε-

ως τῆς πρωτευ-

ούσης, νεικήσας

ἀνδρῶν πανκρά-

15 τιον πρώτος.

Çeviri: “*Meleagros Kastor’un oğlu II. Thoantianus yaşam boyu ilk agonothetes iken, dedesi Meleagros Kastor’un armağanı olan themis oyunları düzenlendiği sırada, III. Hermaios Thoas’ın oğlu Thoas, birinci sınıfa mensup, erkeklerin açık dövüş müsabakasında ilk kişi olarak galibiyet kazandı.*”

6.9. İsmi Günümüze Ulaşmayan Bir Kişi İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Laodicea Combusta/Lycaonia (Sarayönü/Konya)

Tarih: İmparatorluk Dönemi

Edisyon: MAMA I 284

1 ...τ εὐδρομον
ὄντα γένους βουλ[ευτικοῦ]
τὰ πρῶτα πολειτευσάμ[ενον]
[δ]εινόν τε πένθος ἐπὶ μιᾷ ..
5 ... εὖ τότε ἔτι ζῶδός κατ...
— — —

6.10. Kendeas İçin Onurlandırma ve Mompsos’un İdari Faaliyetleri

Bulunu Yeri: Iotape (Aytap İskelesi)

Tarih: İS 140/1 — yak. 160 yılları arasında

Edisyon(lar): Bean-Mitford, Journeys 1962/63 25-29; Hagel – Tomaschitz 1998: 122-123

- a.1 [ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος]
[ἐτείμ]ησαν Κενδεα[ν {²τοῦ δεῖνος}², ἄνδρα εὐσχήμο]-
να καὶ τοῦ βουλευτι[κοῦ τ]άγμα[τος, πατέ]ρα Μομψου
Κενδεου φι[λοπάτριδο]ς, [ἄνδρὸς εὐσχημονεστάτου] καὶ
5 φιλοτειμ[οτάτου κ]αὶ πρωτεύον[τος τοῦ παρ' ἡ]-
μεῖν τάγ[ματος τ]ῆς βουλ[ῆ]ς, ἀρχ[ι]ε[ρ]α[σαμέ]ν[ου]
τῶν Σεβασ[τῶ]ν [ἀγνῶς, δημιουργ]ήσα[ντος φιλοτεί]-
μως, πρυτα[νεύσαντο]ς τ[ρίς(?)] δημοφελῶς(?), ἀγορα]-
νομήσαντ[ος] ἐκτενῶ[ς, δεκαπρω]τεύσαν-
10 τος πλειστά[κις] ἐπὶ τῇ[ς εἰσαγω]γῆς τῶν κυ-
ριακῶν φόρων πιστῶς· [ὃς καὶ να]ὸν θεοῦ
Ποσειδῶνος μετὰ καὶ τοῦ ἐν [α]ὐτῷ εἰδ[ρ]υ-
μένῳ ἀνδριάντι χαλκέῳ οἴκ[ο]θεν [τῇ πα]-
τρίδι κατεσκεύασεν· ἐπιδούς καὶ εἰς [τὸ κο]ι-
15 νὸν {²⁷κα]ι|νὸν Rob.}²⁷ βαλανεῖον κατασκευαζόμενον ο[ἱ]-
κοθεν (δην.) ,ακε', καὶ ἄλλας δὲ μείζονας φιλο-
τειμίας πεπονημένος, δοὺς εἰς τὸ δημό-
σιον ἅμα Μα Μομψου τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ἀρ-
γυρίου (δην.) μυ(ριάδας) ε' εἰς τε διανομὰς τῶν βουλευτῶν
20 καὶ οἰνοδοσίας καὶ γυμνασιαρχίας τῶν πολει^Ϝ-
τῶν· καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Μας, ἀρχιερασαμένη θεᾶς Σε-
βαστῆς Φαυστεινῆς, ἔτι καὶ ναὸν θεᾶς Μοίρας μετὰ
καὶ τοῦ ἀγάλματος οἴκοθεν τῇ πατρίδι κατεσκεύασεν {²⁶κατεσκεύασεν}²⁶· ^Ϝ
τὸν δὲ ἀνδριάντα ἀνέστησεν Μομψος
25 Κενδεου φιλόπατρις.

Çeviri: “*Danışma Meclisi ve Halk pek seçkin bir kişi ve boule sınıfı mensubu olan --- oğlu Kendeas’ı, vatansever ve pek seçkin ve onursever ve bizdeki sınıfın birinci sınıfı oluşturan boule sınıfının mensubu, safça imparatorlarının başrahipliğini yapan, onurseverce demiourgosluk yapan, üç defa halkseverce prytanislik yapan, itinayla agoranomosluk yapan, imparator vergisini toplamakla görevli dekaprotosluğu*

defalarca güvenilir bir şekilde yerine getiren Kendeas'ın oğlu Mompsos'un babasını onurlandırdı. Kendisi ise Poseidon Tapınağı'nı içindeki bronz kült heykeli ile birlikte kendi servetinden memleketi için inşa etti; ayrıca yeni hamamın yapımı için 1250 denaria para bağışladı ve birçok başka cömert davranışlar sergiledi, eşi Mompsos'un kızı Mas ile birlikte 5000 denaria meclis üyelerine dağıtılmasşı ve de vatandaşların gymnasium'dan yararlanması ve şarap dağıtımından faydalanması için kamuya bağışladı, Mas'ın kendisi ise Tanrıça Faustina'nın rahipliğini yaptı ve ayrıca tanrıça Moira'nın tapınağını kült heykeli ile birlikte vatanına inşa etti. Heykeli Kendeas'ın oğlu vatansever Mompsos diktirdi.”

- b.1** [ή βουλὴ καὶ ὁ δῆμος]
 ἐτείμησαν Ναννουν 
 Ταλλ[ι]ου [γυ]ναῖκα Κενδε-
 [ου .c.3. ἀνδ]ρὸς εὐσχήμο-
 5 [νος καὶ το]ῦ βουλευτι-
 [κοῦ τὰ]γ[ματ]ος, μητέρα
 δὲ Μομψου Κενδεου φι-
 λοπάτριδος, ἀνδρὸς
 φιλοτειμ[οτάτο]υ καὶ
 10 πρωτεύ[ον]τ[ος τ]οῦ πα-
 ρ' ἡμεῖν [τ]άγματο[ς τ]ῆς βου-
 λῆς, ἀρχ[ιερ]ασαμέν[ου]
 τῶν Σεβαστῶν [κ]αὶ δη-
 [μ]ιουργήσαντ[ος φ]ιλο-
 15 τείμως καὶ τὰς λοιπὰς
 δὲ ἀρχὰς καὶ φιλοτειμί-
 ας ἀποπληρώσας {²sic}²
 τῇ πατρίδι·
 τὸν δὲ ἀνδριάντα
 20 ἀνέστησεν Μομψος
 Κενδεου φιλόπατρις.

Çeviri: “Danışma Meclisi ve Halk Tallios'un kızı ve pek seçkin bir kişi ve boule sınıfı mensubu olan Kendeas'ın eşi, vatansever ve onursever ve bizdeki birinci sınıfı oluşturan boule sınıfının mensubu olan, imparatorların başrahipliğini yapan, onurseverce demiourgosluk yapan ve memleketi için diğer memuriyet ve de kamu hizmetlerini onursever bir şekilde yerine getiren Kendeas'ın oğlu Mompsos'un annesi olan Nannous'u onurlandırdı. Heykeli Kendeas'ın oğlu vatansever Mompsos diktirdi.

6.11. Nineis İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Iotape (Aydap İskelesi)

Tarih: İS 2. yüzyıl

Edisyon: Hagel – Tomaschitz 1998: 130 n. 21

1 ὁ δῆμος ἐτείμησεν
 Νινειν Τουεους τὸν καὶ
 Ινδουν, ἄνδρα εὐσχήμονα
 καὶ τοῦ βουλευτικοῦ τάγμα-
5 τος, γονέων διασήμεων, ἀγορα-
 [ν]ομήσαντα ἐκτενῶς καὶ
 [σειτω]νήσαντα πολυτελῶς
 [καὶ πρυτα]νεύσαντα δημω-
 [φελῶς — — — — — — —]
10 — — — — — — — — — —

Çeviri: “*Halk Toues ’in oğlu, pek seçkin ve boule sınıfı mensubu, saygın ebeveynlere sahip, itinayla agoranosluk yapan, gösterişli bir şekilde sitoneslik görevini yerine getiren ve halkseverce prytanislik yapan – Nineis namıdiğer Idrous ’u onurlandırdı.*”

6.12. Tetias İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Iotape (Aydap İskelesi)

Tarih: İS 2. yüzyıl

Edisyon: Hagel – Tomaschitz 1998: 127 n. 7

1 ὁ δῆμος ἐτείμησε

Τετιαυ Αροντου φιλοπάτριδος, τοῦ

βουλευτ[ικοῦ τάγματος(?)] νεανίαν φιλόλο-

γον, ζήσαντα καλῶς καὶ ἀμέμπτως, ἀρετῆς καὶ

5 εὐνοίας τῆς εἰς αὐτὸν ἔνεκεν.

Çeviri: “*Halk Arontos ’un oğlu, vatansever, boule sınıfı mensubu, genç bir hitabet sanatı öğrencisi olan ve güzel ve kusursuz bir hayat yaşamış olan Tetias ’ı erdemi ve ona gösterdiği iyi niyetinden dolayı onurlandırdı.*”

6.13. Hippias(?) İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Antiokheia Kragos (Gazipaşa/Güneyköy)

Tarih: İS 2. yüzyıl

Edisyon: Hagel – Tomaschitz 1998: 42 n. 23

1 [ἡ βουλὴ καὶ]

[ὁ δῆμος ἐτεί]μῃσαν [Ι]ππ[ι]-

[αν(?)] {²τοῦ δεῖνα (5-6)}², β]ουλευτὴν

[πρώτου τά]γματος, ἐν

5 [ἀπάσαις τα]ῖς²⁸⁹ φιλοτειμί-

[αἰς τε καὶ] λειτουργίαις

{²vac.?²} διαπρέποντα.

Çeviri: “*Danışma Meclisi ve Halk --- oğlu, sergilediği tüm cömertliklerde ve üstlendiği kamu hizmetlerinde öne çıkan Hippias ’ı onurlandırdı*”.

²⁸⁹ Eksik kısım [πάσαις ἀρχα]ῖς ifadesiyle de tamamlanabilir, krş. Hagel ve Tomaschitz, 1998: 42; ETAM 3, 1970: 184, n. 203.

6.14. Bir Ailenin Yer Aldığı Onurlandırma Yazıtı

Bulunu Yeri: Iotape (Aytap İskelesi)

Tarih: İS 2. yüzyıl

Edisyon: IK Side I 208,TEp 6

a.1 [ό δ]ῆμος ἑτέιμησεν

Ναναν Τετεους, θυγατέρα

γονέων εὐσχημονεστά-

των καὶ φιλοτείμων, γυ-

5 ναῖκα δὲ Κόνωνος δις τοῦ

Νινει, ἀνδρὸς εὐσχημονεσ-

τάτου καὶ τῆς πρώτης τά-

ξεως, ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ

φιλανδρίας τῆς εἰς αὐτόν {²⁷αὐτήν BM}²⁷.

Çeviri: “Halk, Tetes’in kızı, pek saygın ve onursever ebeveynlere sahip, pek seçkin ve önde gelen sınıfın mensubu olan Konon’un eşi Nana’yi erdeminden ve eşine gösterdiği sevgisinden dolayı onurlandırdı.”

b.1 ὁ δῆμος ἑτέιμη-

σεν ἑ Νινειν Κόνω-

νος, νεανίαν φιλόλο-

γον, τάγματος βου-

5 λευτικοῦ, ἔτι καὶ

πολείτην Σιδητῶν, γονέ-

ων εὐσχημονεστά-

των καὶ φιλοτείμων,

ἀρετῆς ἔνεκεν καὶ εὐνοίας

10 τῆς εἰς ἑαυτόν. ☞

Çeviri: “*Halk, Konon’un oğlu, vatanseveri, genç bir hitabet sanatı öğrencisi ve boule sınıfı mensubu olan ve ayrıca Side kentinin vatandaşı olan, saygın ve cömert ebeveynlere sahip olan Nineis’i erdemi ve ona gösterdiği iyi niyetinden dolayı onurlandırdı.*”

6.15. *Boule ve Demos II. Trokhomos’u Onurlandırıyor*

Bulunu Yeri: Iotape (Aytap İskelesi)

Tarih: İS 2. yüzyıl

Edisyon: Akdoğu-Arca ve Gökalp-Özdil, 2023: 422-423

[ή βου]λὴ καὶ ὁ δῆμος ἐτείμησεν

[Τροκ]ομων δις νεανίαν εὐσχήμο

[να, ἐκ γέ]νους ἐπιφανεστάτου καὶ

4 [τῆ]ς πρώτης τάξεως τῶν βουλευ

[τῶ]ν, ἀρχιερασάμενον τῶν Σεβασ

τῶν φιλοτείμως καὶ δημιουργή-

σαντα πολυτελῶς καὶ δεκαπρω

8 τεύσαντα πιστῶς καὶ ὑπὸ πάν

των μαρτυρηθέντα ἐπὶ τῇ πρὸς

[πλει]στον τῶν πολειτῶν διαθέ

[σει] καὶ ἀγαθοσύνη (sic) καὶ τῇ ἀπὸ παι

12 δὸς ἡλικίας σωφροσύνη, ἀρετῆς

ἔνεκεν καὶ εὐνοίας τῆς εἰς

αὐτόν· τὸν δὲ ἀνδριάντα ἀνέ

[στ]ησεν Οβριμος Τροκομω ἄδελ

16 φῶ αὐτοῦ μνήμης χάριν. □

Çeviri: “*Danışma Meclisi ve Halk Meclisi, en seçkin soydan ve bouleutes’lerin (oluşturduğu) birinci sınıftan gelen, onursever bir şekilde imparator kültü başrahipliğini, çok para harcayarak demiourgia’yı, güvenilir bir şekilde dekaproteia’yı yerine getirmiş olan, vatandaşların çoğuna karşı (sergilediği) mizacına, iyiliğine ve çocukluk çağından beri ağırbaşlılığına herkes tarafından tanıklık edilen saygıdeğer genç, Trokomos oğlu Trokomos’u erdemi ve kendisine karşı gösterdiği iyi niyeti nedeniyle onurlandırdı. Heykelini ise Trokomos oğlu Obrimos, kardeşine anısı vesilesiyle diktirdi.*”

6.16. Aurelius Mandrianus Longinus için Onurlandırma

Bulunu Yeri: Karallia (Aydolin Kalesi)

Tarih: İS 212-243

Edisyon: Hagel – Tomaschitz 1998: 56, n. 3

ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος τῆς λαμπροτάτης καὶ ἐνδόξου Σιδητῶν πόλεως ἐτείμησεν Αὐρήλιον
Μανδριανὸν Λογγεῖνον, τὸ[v]

2 ἴδιον βουλευτὴν, ἀρχιερασάμενον τῷ Σεβαστῷ εὐσεβῶς καὶ φιλοτείμως, ἐπιδόντα νομὰς βουλευταῖς
τε καὶ πολεΐταις,

3 ἐπιτελέσαντα θεωρίας παρὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ μεγαλοπρεπῶς, ἀγωνοθετήσαντα
σεμνῶς καλουμένου

4 ἀγῶνος Φοιβείου καὶ δόντος ἐπὶ τῇ ἀγωνοθεσίᾳ αὐτοῦ διανομὰς βουλευταῖς τε καὶ πολεΐταις,
ἀγορανομήσαντα

5 ἀγνῶς τριμήνου τρίτης, εἰρηναρχήσαντα ἀνδρείως καὶ ἐπιμελῶς, ἀρχισειτωνησάμενον,
πρακτορεύσαντα, προθύσαντα

6 ὑπὲρ τῆς σεμνοτάτης βουλῆς, παραπέμψαντα ἱερὰς ἀνώννας εἰς τὸ Σύρων ἔθνος τρίς,
συνιερασάμενον τῇ γυναικί

7 αὐτοῦ Αὐρηλία Κιλλαραμωτιανῇ Εἰη τῇ προκαθεζομένη θεῷ Ἀθηνᾶ πενταετηρίδι, προστατήσαντα
κυνηγεσιῶν

8 καὶ μονομαχιῶν τῶν καταλειφθεισῶν ὑπὸ τοῦ τῆς ἀρίστης μνήμης ὑπατικοῦ Τίτου Λικινίου
Μουκιανοῦ

9 ἐνδόξως καὶ μεγαλοπρεπῶς, γενόμενον καὶ ἐπιμελητὴν τοῦ ὕδρείου καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιμελείαις
πολλαῖς καὶ ὑπηρεσίαις

10 χρησιμεύσαντα τῇ πόλει καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ἐν τοῖς πρώτοις ἐξητασμένον· τὸν δὲ ἀνδριάντα
ἀνέστησεν

11 Αὐρ. Κιλλαραμωτιανὴ Ἰης ἡ γυνὴ αὐτοῦ φιλανδρίας χάριν.

Çeviri: “Side kentinin en ünlü ve şanlı boule ve demos’u, kendi boule üyesini, dindar ve onurlu bir şekilde imparatorun rahipliğini yapan, boule üyelerine ve yurttaşlara dağıtımlar yapan, baş (yüksek) rahipliği sırasında görkemli bir şekilde ve zamanında dini elçilikleri tamamlayan, Phobeios olarak adlandırılan agonun agonothesliğini saygıdeğer bir şekilde tamamlayan ve agonothesliği sırasında boule üyelerine ve yurttaşlara para dağıtımları yapan, üç aylık süreyle üç kere lekesiz bir şekilde agoranomosluk yapan, yiğitçe ve özenli bir şekilde eirenarkheslik yapan, arkhisitones olarak görev yapmış olan, praktor (vergi tahsildarı) olarak görev yapan, en ihtişamlı boule için adaklar sunan, Suriye ethnosuna üç kere kutsal hububat tedarik eden, tanrıça Athena için yapılan penteterik oyunları organize etmiş olan eşi Aurelia Killaramotiane İes ile birlikte rahiplik yapan, köpek dövüşlerini ve consul Titus Licinnius Mucianus’un çok saygıdeğer anısından geriye kalan tek tek dövüşleri şanlı ve görkemli bir şekilde yöneten, su kanalı bakımının sorumluluğunu üstlenen ve diğer pek çok bakım işlerinde ve hizmetlerde polise faydalar sunmuş olan, diğer meselelerin tamamında önde gelen arasında bulunan Aurelius Mandrianus Longinus’u onurlandırdı. Eşi Aurelia Killaramotiane İes sevdiği eşinin anısına bu heykeli dikti.”

6.17. Publia Plancia Aurelia Magniana İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Selge (Altinkaya/Manavgat)

Tarih: İS 212-243

Edisyon: IK 37: 88 n. 16

— — —

[ἐτείμησεν {²⁷ἐτείμησαν?} ²⁷]

[Πουπλίαν Πλανκίαν Αὐρηλίαν Μα]-

1 [γ]νιανήν Μο[τοξαριν φιλόπα]-

[τ]ριν, κτίστριαν ἀπὸ [προγό]-

νων, θυγατέρα Μαγνιανο[ῦ Ξέ]-

νωνος ——— ἀνδρὸς τοῦ πρώτου τά—

5 γματος, γενομένου ἀγωνοθέ-

του ἐνδόξου καὶ δημιουργή-

σαντος τῇ πόλει λαμπρῶς καὶ

σειτοδοτήσαντος ἐκ τῶν ιδί-

ων πολλάκις ——— καὶ αὐτὴν δὲ συ[v]-

10 δημιουργήσασαν καὶ συνσειτο-

δοτήσασαν σὺν τῷ πατρὶ αὐτῆς,

ἀγωνοθέτιν διὰ βίου καὶ διὰ [γέ]-

νους ἀγῶνος πενταε[τηρικοῦ]

Καισαρείου Κεσβελεῖ[ου .v.ω]-

15 νείου, ἀρχιερασ[αμένην — — —]

Çeviri: *[Filanca kurum] birinci sınıfın mensubu, ünlü bir şekilde agonotheslik yapmış, şanlı bir şekilde demiourgia görevini yerine getirmiş ve defalarca kente kendi servetinden hububat dağıtmış olan Magnianus Ksenon'un kızı olan vatansever, atalarından dolayı kurucu olan ve babasıyla birlikte demiourgosluk yapan ve hububat bağışına katılan Kaisareios Kesbelios [---]nonios adındaki pentaeterik agonon ataları gibi hayat boyu agonothesliğini üstlenen, imparator rahibi ... Publia Plancia Aurelia Magniana Motoksaris'i onurlandırdı."*

6.18. Aquilina ve İki Çocuğu için Epitaph

Bulunu Yeri: Ankyra/Galatia

Tarih: İS 2-3. yüzyıl

Edisyon: SEG 45: 1698

- 1 Ἀκυλείνη Γαίου θυγα-
 τρὶ ἀπὸ πάππων βουλευ-
 υτικῇ τῇ ἑαυτοῦ γυναικί,
 Κουριδίᾳ καὶ Καπιτώνῳ
- 5 Ἰουστῷ τοῖς ἐξ αὐτῆς τέκν-
 οις προ[γονικ]ῶς ἐξέλθουσι τὸ
 [...] Διογένης Ἀλεξάνδρου
 [κα]ὶ αὐτὸς τοῦ βουλευτικο-
 ῦ τάγματος ὁ ἀνὴρ αὐτῆς τὸ
- 10 ΤΕΤΡΙ.ΟΣΚΟΝ σὺν τῇ ὁσ-
 τοθήκῃ ἀνέστησε καὶ
 τὸν προγονικὸν τάφον τ-
 ῇ τε ἐξέδρη καὶ τοῖς λοι-
 ποῖς ἐκόσμησε ἐκ τῶν
- 15 ἰδίων εἰς τειμὴν καὶ μν-
 ήμην αἰώνιον τῶν προ-
 γεγραμμένων ἀνθ' ᾧ-
 ν ἡ μὲν φιλανδρία καὶ
 σεμνοτιῇτι ὑπέρηρε τὰς
- 20 λοιπὰς γυναικὰς, οἱ δὲ
 ὑπερβαλλόντως εὐσέβ-
 ησαν αὐτόν. ἀπηρτίσθ-
 η ἔτει ανρ', μηνὸς <Γ>ωρπιαί-
 ω ὑπὸ Αφρου Γλύκων[ος].

Çeviri: “Aleksandros oğlu, boule sınıfı mensubu Diogenes, Gaius’un kızı ve dedeleri nezninde boule sınıfı mensubu ve kendi eşi olan Aquilina için ve de hayattan erken kopan çocukları Kouridia ve Capito Iustus için yukarıda adı geçenlerin onuru ve ebedi hatırası için masrafları kendisine ait olmak üzere bu --- aile mezarını eksedra ve diğer unsurlarla süsleterek yaptırdı. Aquilina kocasına olan sevgisi ve saygınlığıyla diğer tüm kadınlardan üstün olup, çocukları ise olağanüstü bir dindarlığa sahipti. Mezar 151 yılında, Goraios ayında, Glykon’un oğlu Aphous tarafından tamamlandı.”

6.19. Melitine İçin Onurlandırma

Bulunu Yeri: Hierapolis (Pamukkale)

Tarih: İS 3. yüzyılın ilk çeyreği

Edisyon: SEG 33: 1123

- 1 ἡ νεωκόρο[ς βο]υλή καὶ ὁ λα[μ]-
πρότατ[ος δῆ]μος καὶ ἡ σ[ε]-
μνοτά[τη γερ]ουσία #⁵⁶ ἐτεί-
μησαν Μελιτίνην Ἀρτε-
5 μᾶ Νικήτου, κοσμίῳ βίῳ χρη-
σαμένην, πατρὸς καὶ
προγόνων τοῦ
βουλευτικοῦ
τάγματος καὶ φι-
10 λοτείμων περὶ
τὴν πατρίδα,
καταλελοιποίαν
ταῖς #⁵⁶ ἱερείαις τῆς
Γερουσίας στε-

- 15 φανωτικόν,
ἐφ' ᾧ τῷ πρώτῳ
ἔτει δίδωται
ἀπὸ τοῦ πρώτου
πυ(ξίου) ἕως ζ', #⁵⁶ καὶ τῷ
- 20 ἐξῆς ἀπὸ τοῦ
ὀγδόου πυ(ξίου) ἕως
ιε', #⁵⁶ καὶ τοῦτο
εἰς ἀεὶ φυλάσ-
σεσθαι #⁵⁶, ἀπὸ προ-
25 σόδων ἐ<ν>οικίῳ
οἰκίας καὶ ταβερν<ῶ>[ν]
καὶ κηπίου, #⁵⁶ αἰρέσεσι
καὶ δικαίοις πρὸς
καὶ προστείμοις.

Çeviri: “*Tapınak Bekçiliği ünvanına sahip Danışma Meclisi, pek şanlı Halk ve dindar Yaşlılar Meclisi, düzenli hayatı ile öne çıkan, boule sınıfından ve vatana cömert davranan baba ve atalara sahip olan Niketas'ın kızı Melitine Artamas'ı onurlandırdı. Kendisi Gerusia'nın kutlayacağı bayramlar için ilk yılda birinci bölükten yedinci bölüğe ve ardından ise sekizinci bölükten 15. bölüğe kadar sonsuza dek korunmak üzere evi, tavernanın ve de bahçelerin kira gelirlerinden oluşan çelenk parası bıraktı.*”

SONUÇ

Bu yüksek linsans çalışması kapsamındaki bölgelerde *boule* üyelerinin idari yapılanmasına, İS. 2. yüzyıldan itibaren epigrafik verilerde belgelenen üyeler arasındaki sınıf bilincine ve konsey içerisindeki tabakalaşmaya yönelik veriler incelenmiştir. İmparatorluk Dönemi'nde hakim olan yerel yönetici sınıfının dinamikleri incelenmeden önce tarihi arkaplana yer verilerek konu bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Bu tarihi arkaplan çerçevesinde, ilerleyen Hellenistik Dönem'den itibaren polislerin demokrasi anlayışında eşraf rejiminin giderek hakimiyet kazandığı görülmektedir. Eşraf rejiminin ortaya çıkışında birçok unsur söz konusu olmakla birlikte, polislerin büyük hegemonyalar karşısında güç kaybetmesi, bireysel bağlantıların ve zenginliğin artan önemi ön plana çıkmaktadır.²⁹⁰ Polislerin genelinde hakim olan bu durum Roma tarafından etkili bir yönetim aracına dönüştürülmüş gözükmemektedir. Nitekim doğu eyaletlerinde eyalet yasaları (*leges provinciae*) kapsamında yapılan düzenlemeler sonucunda polislerde halihazırda mevcut bulunan eşraf rejiminin *boule* üzerinden hukuki bir zemine oturtulduğu anlaşılmaktadır.²⁹¹ Bu düzenlemelerin eyalet yasaları kapsamında yapıldığı Plinius'un mektuplarından ve Lykia Eyaleti'nin ilhak edilmesinden kısa süre sonra yapılan *bouleutai* atamalarından net bir şekilde anlaşılmaktadır.²⁹² Bu kapsamda, *boule* üyelerinin atamasına yönelik gelecekte elde edilecek epigrafik veriler, Roma yönetimi tarafından yapılan bu düzenlemelerin tam olarak ne zaman başladığı hakkında somut bir veri sunabilir. Nitekim eldeki veriler her eyalet için net bir veri sunmamaktadır. *Bouleutai* atamalarının Bithynia bölgesinin eyalet yapılmasından yaklaşık 10 yıl sonra Pompeius'un yaptığı düzenlemeler ile başladığı bilinmekle birlikte, Küçük Asya'da kurulan ilk eyalet olan Asia Eyaleti'nde en erken somut veri İÖ. 12-10 yılları arasına tarihlenmektedir. Eyalet yasaları kapsamında yapılan konsey üyelerinin tayini Asia Eyaleti'nde daha erken bir zamanda başlamış olmalıdır.²⁹³ Dolayısıyla çeşitli kentlerden elde edilecek *bouleutai* atamalarını içeren tarihlenebilir epigrafik veriler, Roma eyalet yönetimi dinamiklerinin anlaşılmasında tamamlayıcı bir rol oynayacaktır. Eldeki veriler Bithynia ve Lykia eyaletleri dışında somut bir yorum yapılmasına olanak vermemektedir.

Yerel yönetici sınıfının *boule* üzerinde süren uzun vadeli hakimiyeti kentlerin idari yapısında bir takım değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Roma müdahalesi öncesinde kısa süreliğine görev yapılan *boule*, daha önce halk meclisinin toplantı (*ekklesia*) gündemini belirlemesiyle ön plana çıkmaktaydı. Düzenlemeler sonrasında ise konsey için bir kontenjan belirlendiği, bir takım standartları karşılayan kişilerin yaşam boyu üye kaldığı ve bu konseyde kent yönetiminde aktif bir şekilde rol oynayan kişilerin yer aldığı anlaşılmaktadır.²⁹⁴ Nitekim kentlerdeki yönetsel makamlara gelecek kişiler hala *ekklesia*'da belirlenmesine karşın, ilgili makamlara aday olanların listesi *boule* tarafından hazırlanmaya devam etmiştir. Dahası, Roma yönetimi tarafından *boule* üzerinden temeli atılan sistem Augustus'tan itibaren gelişimini sürdürmeye devam

²⁹⁰ bkz. s. 9 vdd.

²⁹¹ bkz. s. 13 vd.

²⁹² Bithynia'nın eyaletleştirilme süreci ile ilgili olarak bkz. s. 15 vdd. Lykia'nın eyaletleştirilme süreci ile ilgili olarak bkz. s. 26 vdd.

²⁹³ Bkz. s. 14.

²⁹⁴ Konsey ve Roma yönetimi tarafından yapılan düzenlemelerle ilgili olarak bkz. s. 5 vd; ayrıca bkz. s. 15 vd.

etmiş, böylece yerel yönetici sınıfın sadece kent yönetiminde değil, ayrıca eyalet yönetiminde de yer alabilmelerine ve hatta büyük başarılar elde eden kişilerin siyasi kariyerlerini imparatorluk *cursus honorum*'una kadar yükseltebilmelerine olanak tanımıştır.²⁹⁵ Bu sistem ayrıca kentlerdeki memuriyetler arasında da bir çeşit kariyer basamaklarının oluşumunu mümkün kılmış gözükmektedir. Kent seviyesinde üstlenilen memuriyetler arasında kesintisiz ya da tek tip bir hiyerarşi tespit edilememesine karşın, prestij bakımından kentlerdeki *eponym* memuriyetler ve imparator rahipliği gibi ön planda çıkan memuriyetler mevcuttu. Öte yandan, her ne kadar aralarındaki sınır belirlenemese de iki yazıtta yer alan *bouleutikai arkhai* ve *demotikai arkhai* ifadeleri memuriyetler arasındaki ikili bir kategorizasyonun bulunduğunu da göstermektedir. Yazıtlar bu tarz bir kategorizasyona yönelik oldukça yetersiz örnek sunmalarına karşın, birçok kentteki memuriyetlerde bu tarz bir kategorizasyonun bulunmuş olması olasıdır. Nitekim *boule*'nin Roma yönetimi tarafından kapalı bir komiteye dönüştürülmesi ve birçok memuriyetin sadece mensupları için erişilebilir olması *bouleutikai arkhai* için temel ön koşulları oluştururken, *demotikai arkhai* ise gerek *boule*'ye yeni üyelerin alımı söz konusu olduğunda gerekse yönetsel makamların bir kısmında halkın yer alabilmesi bakımından önemli bir faaliyet alanı sunmuş olabilir.²⁹⁶ İlgili yazıtlar memuriyetlerde *bouleutikai* ve *demotikai* olmak üzere ikili bir kategorizasyonun varlığını göstermelerine karşın memuriyetlerin isimleri söz konusu olduğunda herhangi bir veri sunmamaktadır.²⁹⁷ Gerek prestij farkı içermelerine karşın aralarında hiyerarşik bir bütünlüğe sahip olmamaları, gerekse kentten kente farklılıklar taşımaları memuriyetlerin *bouleutikai* ve *demotikai* olmak üzere ayrımının yapılmasında engel teşkil etmektedir. Genel olarak; imparator rahiplikleri, konseyde görevli olan yürütme komiteleri ve *eponym* memuriyetler *bouleutikai* olarak değerlendirilebilirler. Fakat söz konusu *demotikai* olarak kategorize edilmesi gereken memuriyetler olduğunda ilgili memuriyet yelpazesine *gerusia* gibi sosyal kuruluşlar üzerinden ya da festivaller üzerinden üstlenilen bazı memuriyetlerin dahil olup olmayacağı gibi çeşitli sorunlarla karşılaşılabilir. Bu durumda tekil örnekler üzerinden değerlendirme yapılabilir. Nitekim Euelthon'un *gerusia* için üstlendiği *gymnasiarkhia*'nın, *arkhe* kapsamında değerlendirilip değerlendirilmediği sorulabilir.²⁹⁸ Bununla birlikte bazı ebeveynlerin çocukları-torunları adına vekaleten memuriyetler üstlendikleri gözlemlenmektedir. Vekaleten üstlenilen memuriyetler arasında *gymnasiarkhia*, *agoronomia* ve *prytaneia* memuriyetleri sıklıkla yer almakla birlikte, bu memuriyetlerin vekaleten üstlenilmesindeki amaç yüksek ihtimalle ailenin genç ferdini siyasi bir kariyere hazırlamakla ilgiliydi.²⁹⁹ Bu ve benzeri memuriyetlerin kentlerde *boule* üyeliğinin sürdürülmesinde bir rolünün olup olmadığına yönelik net bir çıkarımda bulunmak ise, şu an mümkün gözükmemekle birlikte, olasılık dahilinde değerlendirilebilir. Bir takım memuriyetlerin *boule* üyeliği için önkoşul teşkil etmesi durumunda kentlerdeki *boule* üyeliği Roma *senatus*'u ile paralellik taşıyan bir özelliği barındırmış olacaktır.³⁰⁰ Nitekim Bithynia Eyaleti'nde görev alan Pilinius'un, *boule* üyelerinin magistratusluk görevini yapmış olan kişiler arasından

²⁹⁵ Bkz. s. 17 vd.

²⁹⁶ Bkz. s. 37 vd. *Boule*'ye yeni üyelerin alımı söz konusu olduğunda kişiler ayrıca giriş ücreti vererek de kent konseyinde yerlerini alabilirlerdi, bkz. s. 17; s. 19 dn. 110; s. 57.

²⁹⁷ Yazıtlar için bkz. T. 6.3; 6.4.

²⁹⁸ Bkz. s. 38.

²⁹⁹ Vekaleten üstlenilen memuriyetler için bkz. s. 39 vd.

³⁰⁰ Bkz. s. 40.

seçilmesi gerektiğini aktaran ifadeleri bu tarz bir önkoşulun varlığına yönelik önemli ipuçlarını barındırmaktadır.³⁰¹ Öte yandan, memuriyetlerin vekaleten üstlenilebilmesi ve kentten kente farklılıklar gösterebilmesi gibi unsurlar, kentlerarası tekdüze bir yapının olmadığını göstermektedir.

Yerel yönetici sınıfın *boule* üzerindeki hakimiyeti bu sınıfın bazı kentlerde kurumsal kimlikler geliştirmesine olanak tanımıştır. Tez kapsamındaki bölgelerden elde edilen yazıtlar, içerdikleri *proton tagma*, *bouleutikon tagma* ifadeleriyle bu kimlikleri doğrulamaktadır.³⁰² İlgili ifadeler *boule*'nin artan prestijini ve *boule* içerisinde gelişen sınıfsal bir kimliği yansıtımalarına karşın, konsey içerisindeki tabakalaşmaya yönelik net bir veri sunmamaktadır. Fakat *boule*'nin homojen olmayan yapısı literatürde ve *probouloi* yazıtlarından net bir şekilde görülebilmektedir.³⁰³ Nitekim *probouloi*, *boule* sınıfının önde gelen mensupları olarak konseyde öncelikli bir yürütme komitesini temsil etmiş ve kentin en önemli memuriyetlerini tekellerinde bulundurmış gözükmektedir. Birçok yerde *eponym* olarak geçmesinin yanısıra, aralarında bir kurul oluşturdukları ve bir *arkhiproboulos*'un bu kurula başkanlık ettiği bilinmektedir. *Boule* içerisinde hakim bir konumda olduklarını gösteren bu ve benzeri ifadelerin yanısıra, *aner proboulikos*, *aner ek pateron proboulikon* vb. kalıtsal ifadeler ayrıca bu komitenin sadece kentin en önde gelen ailelerine açık olduğuna, oldukça oligarşik bir yapıda örgütlendiklerine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, İmparatorluk Dönemi Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia bölgelerine bağlı kentlerde kent eşrafının *boule* üzerindeki idari yapılanmasının incelendiği bu çalışmada; yerel yönetici sınıfının geliştirdikleri kurumsal kimlikle kendilerini ayırt etme ihtiyacı duydukları, bunun için özellikle birincil ifadelerle yer verdikleri anlaşılmaktadır. Fakat söz konusu *boule*'nin homojen olmayan yapısı olduğunda, *probouloi* ifadeleriyle yerel yönetici sınıfın *boule* içerisinde öncelikli bir yürütme kurulu olarak kendilerini ön planda tuttıkları yazıtlar dikkat çekicidir. Bununla birlikte, *prote taksis/proton tagma* ifadelerini içeren yazıtlar ile *bouleutikon tagma* ifadelerini içeren yazıtlar arasında herhangi bir farklılığın olup olmadığının anlaşılması için daha çok epigrafik veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Kurumsal kimliklere işaret eden bütün ifadeler eşdeğer bir anlam taşıyor gözükmektedir ve dolayısıyla *boule* içerisindeki tabakalaşmayı yansıtmamaktadır.

³⁰¹ Bkz. s. 16.

³⁰² Bkz. s. 41 vd.

³⁰³ Literatürdeki örnekler için bkz. s. 41; *probouloi* örnekleri için bkz. s. 44 vd.

KAYNAKÇA KISALTMALARI

AE	L'Année épigraphique, Paris 1888.
CIG	Corpus inscriptionum Graecarum. Berlin 1828-1877.
CIL	Corpus inscriptionum Latinarum. Berlin 1863.
DNP	Der Neue Pauly.
I.Ephesos	H. Wankel ve R. Merkelbach vd., Die Inschriften von Ephesos, I-VII (IGSK 11-17). Bonn 1979-1984.
I.Iasos	W. Blümel, Die Inschriften von Iasos (IGSK 28 1/2). Bonn 1985.
IGR III	Inscriptiones Graecae ad Res Romanas Pertinentes, ed. René Cagnat vd. 3 vols. Paris 1901-1927. Vol. 3, fasc. 1-6, with Jules F. Toutain, Pierre Jouguet and Georges Lafaye. Paris 1902- 1906. Reprint: Chicago, Ares 19.
IGR IV	Inscriptiones Graecae ad Res Romanas Pertinentes, ed. René Cagnat vd. 3 vols. Paris 1901-1927. Vol. 4, fasc. 1-9, with Georges Lafaye. Paris 1908-1927. Reprint: Chicago, Ares 1975.
IK	Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien. Bonn, 1972.
OGIS	W. Dittenberger, Orientis Graeci Inscriptiones Selectae I-II, Leipzig 1903-1905.
RE	Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.
REG	Revue des études grecques. 1888-2017.
SEG	Supplementum Epigraphicum Graecum.
TAM	Tutuli Asia Minoris.

BİBLİYOGRAFYA

Antik Kaynaklar

Aristoteles, *Athenaion Politeia* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0086.tlg003.perseus-grc1:20>

Aristoteles, *Politika* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0086.tlg035.perseus-grc1:1.1252a>

Appianos, *Bellum Civile* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0551.tlg017.perseus-grc1:1.0>

Arrianos, *Anabasis* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0074.tlg001.perseus-grc1:1.pr>

Aurelius Victor, *epitome de Caesaribus* <https://catalog.perseus.org/catalog/urn:cts:latinLit:stoa0044.stoa003>

Cass. Dio, *Historiae* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0385.tlg001.perseus-grc1:1.1>

Cicero, *ad Familiares* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:latinLit:phi0474.phi056.perseus-lat1:2.2>

Cicero, *de lege Agraria* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:latinLit:phi0474.phi011.perseus-lat1:1>

Cicero, *de lege Manilia* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:latinLit:phi0474.phi009.perseus-eng1:1>

Cicero, *in Verrem* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:latinLit:phi0474.phi005.perseus-lat1:1.1.1>

Cicero, *pro Flacco* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:latinLit:phi0474.phi017.perseus-lat1:1>

Diodorus Siculus <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0060.tlg001.perseus-eng1:9.1.1>

Dion Khrysostomos <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0612.tlg001.perseus-grc1:1.1>

Florus, *epitome* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:latinLit:phi1242.phi001.perseus-lat1:1.1.pr>

Livius, *periochae* <https://catalog.perseus.org/catalog/urn:cts:latinLit:phi0914.phi002>

Plinius, *epistulae* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:latinLit:phi1318.phi001.perseus-lat1:1.1>

Plutarkhos, *Lucullus* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0007.tlg036.perseus-eng1:1.1>

Plutarkhos, *praecepta* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0007.tlg118.perseus-eng2:1>

Plutarkhos, *Pompeius* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0007.tlg045.perseus-grc1:1.1>

Plutarkhos, *Solon* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0007.tlg007.perseus-grc1:1.1>

Strabon, *Geographica* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:greekLit:tlg0099.tlg001.perseus-grc1:1.1.1>

Suetonius, *de Vita Caesarum* <https://scaife.perseus.org/library/urn:cts:latinLit:phi1348/>

Tacitus, *Annales* <http://data.perseus.org/citations/urn:cts:latinLit:phi1351.phi005.perseus-lat1:1.1>

Modern Kaynaklar

Adak, M. (2007). Die rhodische Herrschaft in Lykien und die rechtliche Stellung der Städte Xanthos, Phaselis und Melanippion. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 56(3), s. 251-279.

Adak, M. (2018). Die Melas-Brücke bei Kotenna und die Familie des Stanamoas. *Adalya*, 21, Article 21.

Adak, M. (2020). Civic Notables and Their Honorific Titles in Roman Pamphylia and Pisidia, Philanthropy in Anatolia through the Ages. O. Tekin (Ed.)– Ch. H. Roosevelt (Ed.) – E. Akyürek (Ed.), *The First International Suna & İnan Kiraç Symposium on Mediterranean Civilizations*. (47-71). İstanbul: Koç Üniversitesi.

Adak, M., & Wilson, M. (2012). Das Vespasiansmonument von Döşeme und die Gründung der Doppelprovinz Lycia et Pamphylia. *Gephyra*, 9, s. 1-40.

Ameling, W. (1984). Das Archontat in Bithynien und die lex provinciae des Pompeius. *Epigraphica Anatolica*, 3(3), 19-31.

Arca, E. N. A., & Özdil, N. G. (2023). Bir Batı Dağlık Kilikia Kenti Iotape ve Yeni Bir Onurlandırma Yazıtı. *OLBA*, XXXI(XXXI).

Arslan, M. (2003). İÖ 188 Yılından İÖ 67 Yılına Kadar Lykia, Pamphylia ve Kilikia Trakheia Sahillerindeki Korsanlık Faaliyetleri: Nedenleri ve Sonuçları. *Adalya*, 6, 91-118.

- Arslan, M. (2007). *Mithradates VI Eupator: Roma'nın Büyük Düşmanı*. İstanbul: Odin Yayıncılık.
- Balland, A. (1981). *Fouilles de Xanthos, Tome VII: Inscriptions d'époque impériale du Létôon*. Paris.
- Bartels, J. (2008). *Städtische Eliten im römischen Makedonien: Untersuchungen zur Formierung und Struktur*. de Gruyter.
- Behrwald, R. (2000). *Der lykische Bund: Untersuchungen zu Geschichte und Verfassung*. R. Habelt.
- Bekker-Nielsen, T. (2008). *Urban life and local politics in Roman Bithynia: The small world of Dion Chrysostomos*. Aarhus University Press.
- Bennett, J. (2012). *The Garrison of Cilicia During the Principate*, Adalya 15, 2012, s. 115-128.
- Borgia, E. (2017). Cilicia and the Roman Empire: Reflections on Provincia Cilicia and its romanisation. *Studia Europaea Gnesnensia*, 16, 295-318.
- Brandt, H. (1992). *Gesellschaft und Wirtschaft Pamphyliens und Pisidiens im Altertum*. R. Habelt.
- Brandt, H., & Kolb, F. (2005). *Lycia et Pamphylia: Eine römischen Provinz im Südwesten Kleinasien*. P. von Zabern.
- Bremen, R. van. (1996). *The limits of participation: Women and civic life in the Greek East in the Hellenistic and Roman periods*. J.C. Gieben.
- Burton, G. P. (2004). The Roman Imperial State, Provincial Governors and the Public Finances of Provincial Cities, 27 B.C.-A.D. 235. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 53(3), 311-342.
- Cancik, H., Landfester, M., & Egger, B. (Ed.). (1999). *Der neue Pauly. 3: Altertum: Cl—Epi*. Metzler.
- Cancik, H., & Schneider, H. (1997). *Der neue Pauly: Enzyklopädie der Antike 2*. J. B. Metzler.
- Cramme, S. (2001). *Die Bedeutung des Euergetismus für die Finanzierung städtischer Aufgaben in der Provinz Asia*. Universität zu Köln.

- De Ste. Croix, G. E. M. (1998). *The class struggle in the Ancient Greek world: From the Archaic age to the Arab conquests* (Cornell Paperbacks edition reissued). Cornell University Press.
- Der Neue Pauly. 9: Or-Poi.* (2000).
- Dmitriev, S. (2005). *City government in Hellenistic and Roman Asia Minor*. Oxford University Press.
- Eck, W. (1974). Beförderungskriterien innerhalb der senatorischen Laufbahn, dargestellt an der Zeit von 69 bis 138 n. Chr.. In H. Temporini & W. Haase (Ed.), *Band I Politische Geschichte (Allgemeines)* (pp. 158-228). Berlin, Boston: De Gruyter.
- Eck, W. (1995). *Die Verwaltung des Römischen Reiches in der hohen Kaiserzeit: Ausgewählte und erweiterte Beiträge*. F. Reinhardt.
- Eck, W., İşkan-İşik, H., & Engelmann, H. (2008). Der Leuchtturm Von Patara Und Sex. Marcius Priscus Als Statthalter Der Provinz Lycia Von Nero Bis Vespasian. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 164, 91-121.
- Eilers, C. (2005). A Roman East: Pompey's Settlement to the Death of Augustus. İçinde A. Erskine (Ed.), *A Companion to the Hellenistic World* (1. bs, ss. 90-102). Wiley.
- Errington, M. (1970). Θέα 'Ρώμη und römischer Einfluß südlich des Mäanders im 2. Jh. V.Chr. *Chiron. Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts*, 17, 97-118.
- Forster, F. R. (2018). *Die Polis im Wandel: Ehrendekrete für eigene Bürger im Kontext der hellenistischen Polisgesellschaft*. Vandenhoeck & Ruprecht.
- French, D. (1999). Inscriptions from Southern Lycia. *Adalya, IV(IV)*, 173-180.
- Garnsey, P. (1971). Honorarium decurionatus. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 20(2/3), 309-325.
- Garnsey, P., & Saller, R. P. (2014). *The Roman Empire: Economy, Society and Culture* (Second edition). Bloomsbury Academic.

- Gauthier, P. (1985). *Les cités grecques et leurs bienfaiteurs*. École française d'Athènes.
- Gygax, M. D. (2001). *Untersuchungen zu den lykischen Gemeinwesen in klassischer und hellenistischer Zeit*. R. Habelt.
- Gygax, M. D. (2005). Change and Continuity in the Administration of Ptolemaic Lycia: A Note on P. Tebt. I 8. *The Bulletin of the American Society of Papyrologists*, 42(1/4), 45-50.
- Habermann, W. (2014). Bemerkungen zur Grösse von Stadträten im kaiserzeitlichen griechischen Osten. *Marburger Beiträge zur antiken Handels-, Wirtschafts- und Sozialgeschichte*, 32, 227-248.
- Habicht, C. (t.y.). *Ist ein Honoratiorenregime das Kennzeichen der Stadt im späteren Hellenismus?* -.
- Hagel, S., & Tomaschitz, K. (1998). *Repertorium der westkilikischen Inschriften: Nach den Scheden der Kleinasiatischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften*. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Hansen, M. H. (2006). *Polis: An introduction to the ancient Greek city-state*. Oxford University Press.
- Heberdey, R. (1929). *Termessische Studien*. Hölder-Pichler-Tempsky.
- Heller, A. (2015). Membership of the boule in the inscriptions of Asia Minor: A mark of elevated social status? *Social Status and Prestige in the Graeco-Roman World Edited by Annika B. Kuhn*.
- İplikçioğlu, B. (2008a). Die Provinz Lycia unter Galba und die Gründung der Doppelprovinz Lycia et Pamphylia unter Vespasian. *Anzeiger der philosophisch-historischen Klasse*, 143(2), 5-24.
- İplikçioğlu, B. (2008b). Ein neues hellenistisches Ehrendekret aus Arykanda (Lykien). *Anzeiger der philosophisch-historischen Klasse*, 143, 117-126.
- Jones, A. H. M. (1971). *Cities of the Eastern Roman Provinces* (2nd edition). Oxford University Press.
- Jones, A. H. M. 1904-1970. (1966). *The Greek city: From Alexander to Justinian* (Repr.). Clarendon Press.
- Jones, C. P. (1978). *The Roman World of Dio Chrysostom*: Harvard University Press.

- Jones, C. P. (2001). The Claudian Monument at Patara. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 137, 161-168.
- Jones, C. P. (2017). Louis Robert in Central Mysia. *Chiron. Mitteilungen Der Kommission Für Alte Geschichte Und Epigraphik Des Deutschen Archäologischen Instituts*, 44, 23-54.
- Kolb, F. (1998). Hanedanlık Yerleşiminden Otonom Kente Gelişme: Klasik Çağda Likya'da Akültürasyon. *Adalya*, III, 37-62.
- Kolb, F. (2008). *Burg, Polis, Bischofssitz: Geschichte der Siedlungskammer von Kyaneai in der Südwesttürkei*. P. von Zabern.
- Kuhn, Christina T. (2020). Trajan and the honorarium decurionatus in the Cities of Pontus and Bithynia. *Latomus*, 3, 710-731.
- Lanckoronski, K. (1892). Städte Pamphyliens und Pisidiens. (Band I-II). Wien: F. Tempsky.
- Langhammer, W. (1973). *Die rechtliche und soziale Stellung der Magistratus municipales und der Decuriones: In der übergangsphase der Städte von sich selbstverwaltenden Gemeinden zu Vollzugsorganen des spätantiken Zwangsstaates (2.-4. Jahrhundert der römischen Kaiserzeit)*. Steiner.
- Lepke, A., Schuler, C., & Zimmermann, K. (2020). Neue Inschriften aus Patara III: Elitenrepräsentation und Politik in Hellenismus und Kaiserzeit. *Chiron. Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts*, 45, 291-384.
- Levick, B. (1979). Pliny in Bithynia—And What Followed. *Greece & Rome*, 26(2), 119-131.
- Lintott, A. (2013). *Imperium Romanum: Politics and Administration*. Taylor and Francis.
- Ma, J. (2000). *Antiochos III and the Cities of Western Asia Minor*. Oxford University Press.
- Ma, J. (2024). *Polis: A new history of the ancient Greek city-state from the early Iron Age to the end of antiquity*. Princeton University Press.

- Macro, A. D. (1980). The Cities of Asia Minor under the Roman Imperium. İçinde H. Temporini (Ed.), *Politische Geschichte (Provinzen und Randvölker: Griechischer Balkanraum; Kleinasien [Forts.])* (ss. 658-697). De Gruyter.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule in Asia Minor. To the End of the Third Century After Christ*. Vols. I-II. Princeton: Princeton University Press.
- Marksteiner, T., & Wörrle, M. (1970). Ein Altar für Kaiser Claudius auf dem Bonda tepesi zwischen Myra und Limyra. *Chiron. Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts*, 32, 545-570.
- Metzger, H. (1979). *La stèle trilingue du Létôon*. C. Klincksieck.
- Mitchell, S. (1993). *Anatolia: Land, men, and Gods in Asia Minor* (C. 1). Clarendon Press ; Oxford University Press.
- Mitchell, S. (2005). The Treaty between Rome and Lycia of 46 bc. *Papyri Graecae Schoyen I. Papyrologica Florentina XXXV, Florence*, 161-258.
- Nicols, J. (1990). Patrons of Provinces in the Early Principate: The Case of Bithynia. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 80, 101-108.
- Ober, J. (2009). *Mass and Elite in Democratic Athens: Rhetoric, Ideology, and the Power of the People*. Princeton University Press.
- Oktan, M. (2011). *The Route Taken by Cilicia to Provincial Status: When and Why?* Olba 19, s. 267-286.
- Oktan, M. (2004). *Lex Pompeia ve Bithynia-Pontos Eyaletinin Yönetimi* [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.
- Oktan, M. (2008). ROMA CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE PONTOS'DA YAPILAN DÜZENLEMELER. *Anadolu (Anatolia)*, s. 47-75.
- Oktan, M., & Adak, M. (2020). Neue Kaiserweihungen und Ehrungen aus Aspendos. *PHILIA*, 6, 99-115.

- Oliver, J. H. (1989). *Greek constitutions of early Roman emperors from inscriptions and papyri*. American Philosophical Society.
- Onur, F. (2008). *Two Procuratorian Inscriptions from Perge*.
- Özdizbay (2008). A. Özdizbay, “Pamphylia - Perge Tarihi ve Roma İmparatorluk Donemi Öncesi Perge’nin Gelişimi: Güncel Araştırmalar Işığında Genel bir Değerlendirme”, Ed. İ. Delemen vd., *Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu’na 65. Yaş Armağanı EUERGETES (Festschrift für Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu zum 65. Geburtstag)*, Cilt II, İstanbul, 2008, 839-871.
- Petersen, E., & Luschan, F. von. (1889). *Reisen in Lykien, Milyas und Kibyratis*. C Gerold’s Sohn.
- Pilhofer, S. (2005). *Romanisierung in Kilikien? Das Zeugnis der Inschriften* (2., erweiterte Auflage). Herbert Utz Verlag.
- Pleket, H. W. (1998). Political Culture and Political Practice in the Cities of Asia Minor in the Roman Empire. *Politische Theorie Und Praxis Im Altertum*, 204-216.
- Quaß, F. (1993). *Die Honoratiorenschicht in den Städten des griechischen Ostens: Untersuchungen zur politischen und sozialen Entwicklung in hellenistischer und römischer Zeit*. F. Steiner.
- Ramsay, W. M. (with Princeton Theological Seminary Library). (1895). *The cities and bishoprics of Phrygia; being an essay of the local history of Phrygia from the earliest times to the Turkish conquest*. Oxford : The Clarendon Press.
- Rhodes, P. J. (1972). *The Athenian Boule*. Clarendon Press.
- Rhodes, P. J., & Lewis, D. (1997). *The decrees of the Greek states*. Clarendon press.
- Sartre, M. (1995). *L’Asie mineure et l’Anatolie, d’Alexandre à Dioclétien: IVe s. av. J.-C.-IIIe s. ap. J.C.* A. Colin.
- Sayar, M. H. (2004). Das Ebene Kilikien vom Tod Alexanders des Großen bis zur Gründung der Provinz Cilicia durch Kaiser Vespasian (323 v. Chr. 72-73 n. Chr. *Kulturbegegnung in einem Brückenland*,

Gottheiten und Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Eben Kilikien, Bonn: Asia Minor Studien, 53, 17-28.

Schmidt-Dounas, B., Bringmann, K., & Steuben, H. von. (2000). *Schenkungen hellenistischer Herrscher an griechische Städte und Heiligtümer: Teil II: Historische und archäologische Auswertung. Band 1: Geben und Nehmen. Band 2: Geschenke erhalten die Freundschaft.* De Gruyter.

Schuler, C., & Zimmermann, K. (1970). Neue Inschriften aus Patara I: Zur Elite der Stadt in Hellenismus und früher Kaiserzeit. *Chiron. Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts*, 42, 567-626.

Sherwin-White, A. N. (1985). *The Letters of Pliny: A historical and social commentary.* Clarendon press.

Stephan, E. (2002). *Honoratioren, Griechen, Polisbürger: Kollektive Identitäten innerhalb der Oberschicht des kaiserzeitlichen Kleinasien.* Vandenhoeck & Ruprecht.

Storey, S. Jonathon. (1998). *Bithynia: History and administration to the time of Pliny the Younger.* 108.

Strubbe, J. (2005). Young Magistrates in the Greek East. *Mnemosyne*, 58(1), 88-111.

Syme, R. (1995). *Anatolica: Studies in Strabo* (A. Birley, Ed.). Clarendon Press.

Şahin, S., & Adak, M. (2007). *Stadiasmus Patarensis: Itinera romana provinciae Lyciae.* Yayınları.

Takmer, B. (2002). *Lykia orografisi (Dağ Coğrafyası)* [Yüksek Lisans Tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Taşkıran, M. (2017). *Silyon savunma sistemi ve Pamphylia Bölgesindeki konumu* [Doktora Tezi] Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü.

The Oxford handbook of Roman epigraphy. (2015). Oxford University Press.

Treuber, O. (1887). *Geschichte der Lykier.* Kohlhammer.

Veyne, P. (1992). *Bread and circuses: Historical sociology and political pluralism* (B. Pearce, Çev.). Penguin Books.

- Vitale, M. (2012). *Eparchie und Koinon in Kleinasien von der ausgehenden Republik bis ins 3. Jh. N. Chr.* R. Habelt.
- Wesch-Klein, G. (2001). Bithynia, Pontus et Bithynia, Bithynia et Pontus: Ein Provinzname im Wandel der Zeit. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 136, 251-256.
- Wesch-Klein, G. (2008). *Provincia: Okkupation und Verwaltung der Provinzen des Imperium Romanum von der Inbesitznahme Siziliens bis auf Diokletian ein Abriss.* Lit.
- Wörle, M. (1977). Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens I. *Chiron. Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts*, 7, 43-66.
- Wörle, M. (1978). Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens II. *Chiron. Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts*, 8, 201-246.
- Wörle, M. (1988). *Stadt und Fest im kaiserlichen Kleinasien.* C. H. Beck.
- Wörle, M. (2011). Epigraphische Forschungen zur Geschichte Lykiens X: Limyra in seleukidischer Hand. *Chiron. Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts*, 41, 377-416.
- Zambraski, E. J., Dibona, G. F., & Kaloyanides, G. J. (1976). Effect of sympathetic blocking agents on the antinatriuresis of reflex renal nerve stimulation. *The Journal of Pharmacology and Experimental Therapeutics*, 198(2), 464-472.
- Zuiderhoek, A. (2009). *The politics of munificence in the Roman Empire: Citizens, elites and benefactors in Asia Minor.* Cambridge university press.
- Zuiderhoek, A. (2018). Modelling the Middle? Stratification, Social Mobility and Status Bargaining in the Cities of Western Asia Minor (1 St C. Bce-Early 3 Rd C. Ce). *Cahiers du Centre Gustave Glotz*, 29, 235-250.

Zuiderhoek, A. (2022). Wealth, Inequality and Political Culture in the Cities of Roman Asia Minor, First to Third Centuries CE. İçinde M. Koedijk & N. Morley (Ed.), *Capital in Classical Antiquity* (s. 287-310). Springer International Publishing.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	Zekican Duman
Uyruğu	T.C. Vatandaşı
Doğum tarihi ve yeri	
Medeni hali	Bekar
Telefon	
Faks	
E-posta	

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	İnönü Anadolu Lisesi	2013
Üniversite	Akdeniz Üniversitesi/Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü	2021
Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi/Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Enstitüsü Akdeniz Eskiçağ Araştırmaları Anabilim Dalı	2025

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev

Yabancı Dil	Almanca, İngilizce
-------------	--------------------